

diyânet

Aylık Dergi | Nisan 2020 | Sayı: 352

RAMAZAN VE SORUMLULUK BİLİNCİ

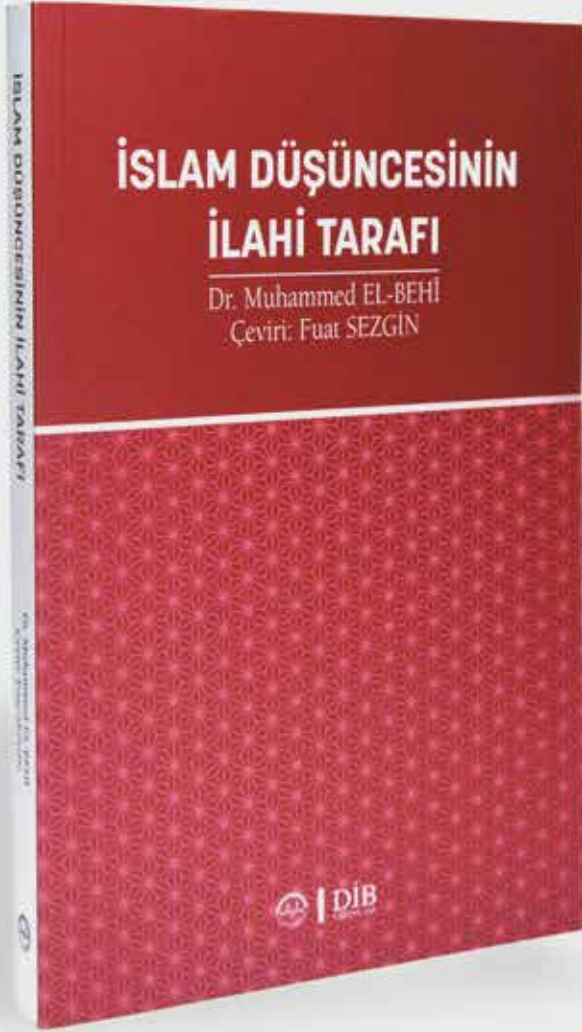
■ Şehr-i Ramazan ve Sorumluluk Bilinci

■ Ramazanda Takva Eğitimi

■ Salgın Hastalıklar ve Toplu İbadet

■ Zor Zamanlarda da Müslümanca Davranmak

■ Selahattin KAYA ile Ramazan Ayı Üzerine Söyleşi

Bu eser, İslam'ın yabancı kültürlerle karşılaştığı çağları incelemiş, İslam düşüncesinin onlarla kesişim noktalarını, ayrılma yollarını ve bu kültürler karşısındaki durumunu net bir biçimde ortaya koymuştur.

Bizlere sağlık ve huzur içinde kavuşmayı umduğumuz rahmet, merhamet ve mağfired ayı ramazanı bahşeden Rabbimize (c.c.) sonsuz hamdusenalar olsun. Söz ve davranışlarıyla yolumuzu aydınlatan, bizlere rehberlik eden Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.s.) salat ve selam olsun.

Ramazan ayı terbiye edici orucuyla, kalplerimizi diriltten mukabelesiyle, ruhlarımızı dinlendiren teravihiyle, ailemize neşe katan iftarıyla, evlerimize bereket yağdıran sahuruyla, bilincimizi arındıran itikafı ve sonunda saklı bayram sevinciyle biz Müslümanlar için çok özel bir aydır. İslam düşüncesinde her nefes bir muhasebe, her adım bir ihtiyat ve her düşünce bir tefekkür ve hikmettir.

Ama hususiyetle ramazan ayı hayatımıza dair enikonu bir muhasebe durağıdır. İmtihan için yaratılan insan, dünya nimetleriyle sürekli imtihan hlindedir. Bu sebeple nefsi temize çıkarmamak, daima ölümün muhasebesini yapmak ve bu muhasebenin sonuçlarına göre bir yol haritası belirlemek gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim Hz. Yusuf'un (a.s.) diliyle, bu şuuru diri tutmak üzere; "Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Yusuf, 12/53.) buyurur.

Hayatın ve ölümün muhasebesini yapan kimse, gönül dünyasını zenginleştirmiş olur. evresindeki her şeye karşı daha duyarlı, daha merhametli ve anlayışlı davranır. Manevi kazanımlar ile gönüllerin imar ve ihyası ramazanda daha anlamlı hâle gelir. Kul, ramazanın manevi ikliminde öncelikle kendi gönül evini kir ve paslardan temizler. Fazilet ve erdemlerin membaı olan selim kalbe sahip olan kişi, başka gönülleri de kazanma hususunda gayret gösterir. Zira bilir ki oruç tutmak a ve susuz kalmaktan ibaret olmayıp yüksek insani hasletleri kazanmanın, olgun bir mümin olma yolunda ilerlemenin adıdır. Ramazan ayı, kişisel hatalarımız ile zedelenen kalplerimiz arasındaki ayrılıkları tamir edeceğimiz, İslam dünyasının içinden geçtiği zor süreçte Müslümanlar olarak yeniden birlik ve kardeşlik ruhunu dirilteceğimiz önemli bir zaman dilimidir.

Diyanet Aylık Dergi olarak bu ayki konumuz Ramazan ve Sorumluluk Bilinci. Dosyamıza, Prof. Dr. Ramazan ALTINTAş "şehr-i Ramazan ve Sorumluluk Bilinci", Dr. Ekrem KELEş "Ramazanda Takva Eğitimi", Dr. Muhlis AKAR "Ramazanda Hayatın ve lmn Muhasebesini Yapmak" ve Dr. Mehmet Nur AKDOğAN "Ramazanla Bereketlenen Hayat" başlıklı yazılarıyla katkıda bulundu. Söyleşi konuğumuz ise emekli İstanbül müftüsü Selahattin KAYA Hocamız.

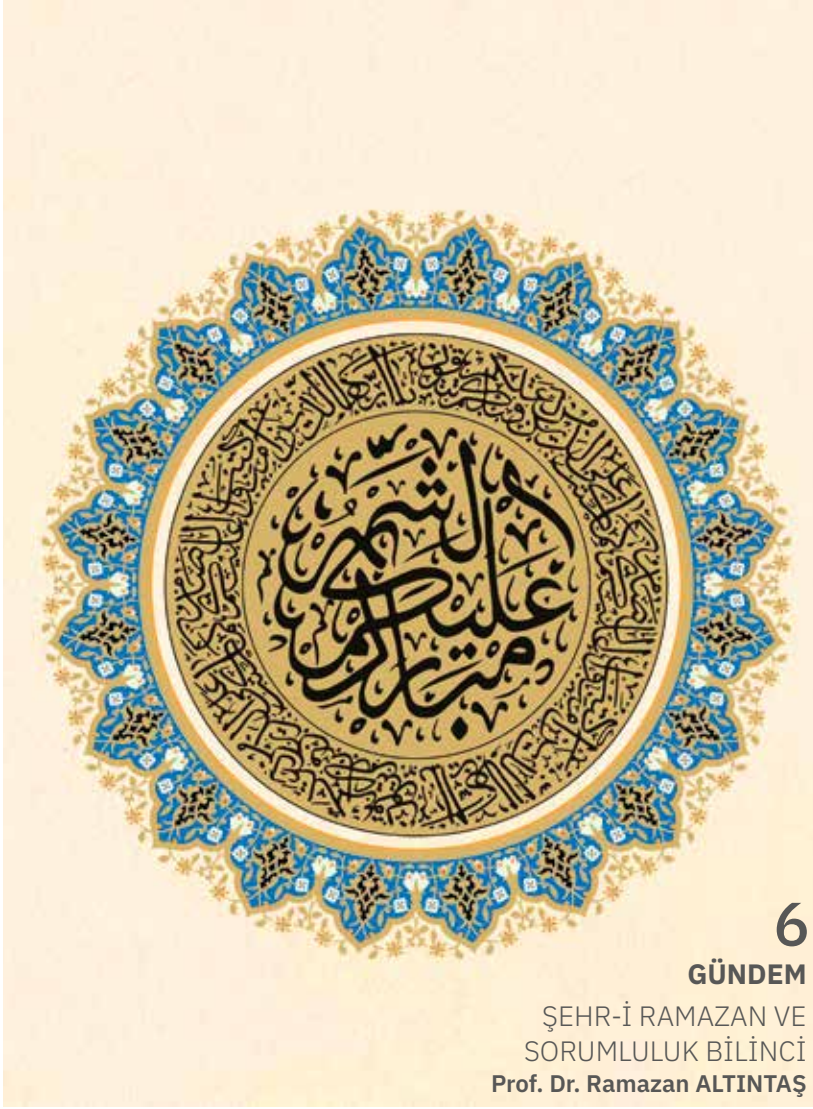
Salgın ile mücadele ettiğimiz şu günlerde önce kendimiz ve ailemiz, daha sonra çevremizdekiler için tedbirli davranmayı elden bırakmadan, toplum sağlığı için bir süreliğine ara verilen cemaatle namazlarda yeniden bir arada kıyama duracağımız günlere en kısa zamanda erişmeyi ve sağlıklı kalmanızı temenni ederim.

Bir sonraki sayıda görüşmek üzere.

İyi okumalar.

Dr. Fatih KURT

İÇİNDEKİLER

GÜNDEM

18

RAMAZANLA BEREKETLENEN
HAYAT

Dr. Mehmet Nur AKDOĞAN

SÖYLEŞİ

22

Selahattin KAYA: "RAHMET VE
BEREKET AYI RAMAZANDA
İNSAN ÖZÜNE YAKLAŞIR
VE KENDİNİ MUHASEBEYE
ÇEKER."

Mahir KILINÇ

DİN DÜŞÜNCE YORUM

26

SALGIN HASTALIKLAR VE
TOPLU İBADET

Prof. Dr. Ahmet YAMAN

DİN DÜŞÜNCE YORUM

29

ORUÇLA MANEVİ ARINMA
Müslüm YILDIRIM

VAHYİN AYDINLIĞINDA

32

DOĞRUNUN YARDIMCISI
ALLAH'TIR

Dr. Abdülkadir ERKUT

GÜNDEM

6

ŞEHR-İ RAMAZAN VE
SORUMLULUK BİLİNCİ
Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ

GÜNDEM

10

RAMAZANDA TAKVA
EĞİTİMİ

Dr. Ekrem KELEŞ

GÜNDEM

14

RAMAZANDA HAYATIN VE
ÖLÜMÜN MUHASEBESİNİ
YAPMAK

Dr. Muhlis AKAR

HADİSLERİN IŞIĞINDA

34

ZOR ZAMANLARDA DA
MÜSLÜMANCA DAVRANMAK
Halil KILIÇ

diyanet 352

Aylık Dergi | Nisan 2020

Diyamet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Elif ARSLAN

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Kurulu
Dr. Fatih KURT
Dr. Elif ARSLAN
Abdülbaki İŞCAN
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Dr. Abdülkadir ERKUT
Hüseyin ARI
Mahmut KAYIŞ

Editör
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Yayın Koordinatörleri
Emin GÜRDAMUR
Mustafa BERK
Meryem BALTACI
Mahir KILINÇ

Görsel Koordinatör
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik - Tasarım

Aren Tanıtım
www.arentanitim.com.tr

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

DİYANET ARŞİVİ

AÇILIŞININ 100. YILI
İLK BÜYÜK MİLLET
MECLİSİNDE DİNİ
HASSASİYET
Dr. Mehmet BULUT

36

BUNU KONUŞALIM

ALİ ACAR: "FOTOĞRAFÇI, İLAHİ
GÜZELLİĞİ FOTOĞRAFLAR."
Mahir KILINÇ

50

GEÇMİŞ ZAMANIN İZİNDE

SABOTE EDİLEN BARIŞ
Nermin TAYLAN

66

BÜYÜTEÇ

GANDHİ'NİN GÖZYAŞLARI
Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

40

DİN VE HAYAT

MEHMETÇİK VE ŞEHADET
Uğur ÜNAL

52

ADAB-I MUAŞERET

HAKİKAT! ALLAH HER ŞEY İÇİN
BİR ÖLÇÜ TAKDİR ETMİŞTİR
Ayşe Nur ÖZKAN

70

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

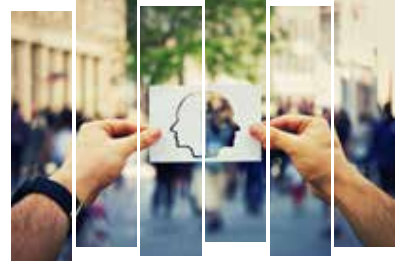
DON KİŞOT'U KİM DELİRTTİ?
Emin GÜRDAMUR

54

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

İSMAİL OLMAK
Mustafa BODUR

58

EN GÜZEL İSİMLER

AZAMET VE KEREM SAHİBİ
ZÜ'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM
Fatma BAYRAM

44

KAFAMA TAKILANLAR

AFETLERİ GÜNAHA
BAĞLAMAK
Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ

60

HATIRA DEFTERİ

KUTSAL YOLCULUKTA GÖNÜL
GÖZÜNE ŞAHİTLİK ETMEK
Ahmet Fuat ÇANDIR

72

ADANMIŞ ÖMÜRLER

İMAM-HATİP NESLİNİN
ÖNCÜSÜ: MAHMUT
CELALETTİN ÖKTEN
Bünyamin ALBAYRAK
Ahmet ÜNAL

46

ÖNCÜ ŞAHSİYETLER

HAK NAMINA HAKSIZLIĞA
BOYUN EĞMEDİ: MEHMET
EMİN AGA
Koray ŞERBETÇİ

62

DİYANETE SORALIM

TEBDİL-İ MEKÂN

AKDENİZ'İN İNCİSİ
RODOS
F. Hilâl FERŞATOĞLU

74

76

LİSAN-I KALP

HER İNSAN SINANIR
Dr. Lamia LEVENT ABUL

48

KİTAPLIK

İSLAM PENCERESİNDEN
KADIN
Güllü AKSA

80

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Online Abonelik:

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt İçi yıllık: 72.00
Yurt Dışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB Ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Ankara Kurumsal Şube IBAN: TR94 00010017 4505 9943 0850 41 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğüne gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler; Yurt İçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü:

Aylık, Yerel, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Baskı

Çağlayan A.Ş
Sarıncı yolu No:7 Gaziemir/İZMİR
Tel: 0232 274 22 15

Basım Tarihi: 06.04.2020

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adıyla.

SORUMLULUK BİLİNCİ VE RAMAZAN

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Diyanet İşleri Başkanı

En güzel şekilde yaratılan ve üstün vasıflarla donatılan insanı varlık âleminde önemli ve anlamlı kılan husus; onun insan, eşya ve yüce Allah ile ilişkisinde sorumluluk sahibi olmasıdır. İnsanın varoluş gayesinin esasını oluşturan bu duygu, hayatın tamamına bütünlüklü bir değerler dünyası içinde bakabilmeyi öğreterek insanın muhkem bir hayat felsefesi inşa etmesini sağlamaktadır. İnsanın hayatına anlam katan ve onu en üstün değere ulaştıran sorumluluk duygusu, dünya ve ahiret huzurunu temin eden en önemli haslettir. Söz konusu ideale ulaşmak ise

kişinin dinî ve sosyal hayatta yerine getirmekle yükümlü olduğu görevlerini bu temel ilke doğrultusunda bilinç, gayret ve özveriyle gerçekleştirmesiyle mümkündür. Nitekim tevhit inancının yerleşmesi, adaletin tesisi ve güzel ahlakın yaşanması için mücadele ederek insanlığın rehberi ve hakikat yolunun en büyük öğretmenleri olan peygamberler, söz ve davranışlarının dünya ve ahirete yönelik neticelerini tefekkür ve sorumluluğunu idrak eden bireyler yetiştirerek bir huzur toplumu oluşturma gayreti içerisinde olmuşlardır.

Bu hedefin gerçekleştirilmesinde tahkiki imanın önemli bir yeri olduğu, göz ardı edilemez bir gerçektir. Tahkiki iman, İslam'ın insana kazandırmak istediği sorumluluk bilincinin oluşup gelişmesindeki en önemli etkidir. Çünkü insanın bütün varlık âlemiyle ilişkisinin şekil ve boyutlarını belirleyen merkez nokta, onun Allah'la ilişkisidir. Hem mabut hem de mahlûkla ilgili yükümlülüklerle yönelik bu duyarlılığın tahkim edilmesinde imandan sonraki en önemli boyut ise kulu Rabbine yaklaştıran ibadetler ve onun somut neticesi olan güzel ahlak ile bu doğrultudaki ölçülü tutum ve davranışlardır. Diğer yandan kulluğun en özel boyutu olan ibadet ve güzel ahlakın yanı sıra bunların tabi

sonucu olan hukuk olmaksızın sorumluluk düşüncesinden bahsetmek mümkün değildir. Bu sebeple İslam, insanın kendisiyle, Rabbiyle, toplumla, çevreyle ve bütün varlık âlemiyle ilişkisini en ideal düzeyde belirleyen ilkeleri açıklayarak ona dünya ve ahiret huzurunu temin edecek sorumluluklar yüklemiştir.

Varlık âlemi içerisinde yüce Allah'ın sorumluluk teklifini kabul ederek bu zorlu emaneti yüklenen tek canlı insandır. Zira o, diğer varlıklarda bulunmayan akıl ve iradeye sahip olmakla kendine özgü inancı, değer yargıları ve kültürüyle tebarüz etmektedir. Bu da onu dinî, ahlaki, içtimai ve hukuki bakımdan sorumluluğa elverişli ve yatkın kılmaktadır. Nitekim hayatımızı anlamlandırıp bereketlendiren yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim; "İnsan kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder?" (Kıyamet, 75/36.) ayetiyle, zikredilen hususu teyit etmektedir. Buna göre, sorumluluk duygusu ve ondan neşet eden davranış bilinci, her şeyden önce bireysel alanda varlık göstermektedir. "Onlar gelip geçmiş bir ümmettir. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorumlu tutulacak değilsiniz" (Bakara, 2/134.) ayeti de sözü edilen gerçeğe temas eden önemli bir

referanstır. Bu da insanoğlunun ahlaki hafızası olan fitrat ve vicdanın gereklerini yerine getirmek ve dinimizin münker olarak nitelendiği kötülük ve çirkinliklerden uzak durmakla gerçekleşecektir. Bu yönüyle sorumluluk bilinci, kişiliğin oluşmasında önemli bir değer olduğundan bireysel manada ahlaki bir varlık olmanın önemli bir alametidir. Sorumluluğun bulunmadığı yerde birey olmaktan ve kimlikten söz etmek imkân dâhilinde değildir.

Sorumluluk bilinci, toplumsal boyutta ise erdemli bir hayat sürdürebilmenin ön şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira toplumda tek başına yaşayamayan insanın, toplumu oluşturan diğer insanlara ve çevreye karşı gözetmek zorunda olduğu hak ve ödevleri vardır. Dolayısıyla sorumluluk bilinci, sosyal bir varlık olan insandan sadır olan davranışların toplum ve çevre üzerinde oluşabilecek etkilerini de dikkate almayı gerektirmektedir. Bu açıdan kâmil insan, ortaya koyduğu davranışların sebeplerini bilip sonuçlarının hesabını verebilen ve bu yönüyle, birlikte yaşadığı diğer insanların da sorumluluğunu üstlenebilecek bir karaktere sahip olan kimsedir.

Bu meyanda, sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), insanların toplumsal sorumluluklarına işaret etmek üzere; bir gemiyi paylaşan ve bir kısmı üstte, bir kısmı altta bulunan insanları örnek vererek, altta bulunanların su ihtiyaçlarını karşılamak için gemiyi delmek istediklerinde, üsttekilerin buna mani olmadıkları takdirde geminin batıp hepsinin boğulacağını; mani olmaları durumunda ise tümünün kurtulacağını haber vererek bu gerçeğe işaret etmektedir.

(Buhari, Şirket, 6.) Dolayısıyla gelişigüzel ve sorumsuz bir hayat tarzını tasvip etmeyen yüce dinimiz İslam, iyiliğin egemen olması ve kötülüğün önlenmesi idealine hizmet etme sorumluluğu noktasında toplumun bütün fertlerinin etkin rol almasını vazetmektedir. “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah’a iman edersiniz...” (Âl-i İmran, 3/110.) ayetiyle dile getirilen bu husus, toplumu oluşturan bütün bireylere kolektif bir sorumluluk yüklemektedir. Söz konusu asil duruş ortaya konulamadığı takdirde, toplumda bir takım problemlerin zuhur edeceği izahat varestedir. Fakat sorumluluk bilincine sahip bir kimsenin, tüm varlıkları değerli kabul ettiğinden dolayı başkası için tehdit oluşturması düşünülemez.

Sorumluluk duygusunun son boyutu ise tüm yapıp etmelerimizin ilahi mahkemede hesabının verileceği ahiretle ilgilidir. Buna göre, dünya hayatında ortaya konulan davranışlardan dolayı ceza gününde Cenâb-ı Hak tarafından hesaba çekileceğine dair muhkem bir iman, bireysel ve toplumsal sorumluluğun yegâne teminatıdır. Bunun tam tersi bir durum olarak, dinî şuur ve hassasiyetin zayıflayıp örselendiği toplumlarda müşahede edilen ahlaki çöküşün, beraberinde bireysel ve toplumsal sorumlulukların da çöküşüne sebep olduğu son derece açık bir gerçekliktir. Bu itibarla bireysel, toplumsal ve uhrevi sorumluluk boyutlarının tümünden ihya edilmesi, iyiliklerin fert ve toplumda kök salıp kötülüklerin ortadan kalkmasına ve dolayısıyla güzel ahlaka dayalı bir toplum inşasına hizmet edecektir.

Bahse konu ideale ulaşmanın en önemli vesilelerinden biri ise hiç şüphesiz Kur’an’ın tebcil ettiği Ramazan ayıdır. Bu kutlu zaman dilimi, her şeyden önce kişiyi, kulluğun en önemli motivasyon kaynağı olan nefis murakabesine sevk edip mazi ve hâlin muhasebesini yaparak istikbali tanzim etme sorumluluğuna ulaştırmaktadır. Modern dünyanın baş döndürücü kuşatması altında örselenen ruhlarımızı bilhassa oruç ibadetiyle teskin etmeye, kendimizi ve çevremizi algılayıp anlamaya sevk etmektedir. Bu manada rahmet, bereket ve mağfiret ayı Ramazan, biraz soluklanmaya ihtiyacımız olduğunu hatırlatıp bizi manevi yönden donatan, sorumluluklarımızın gereğini yerine getirmeye zemin hazırlayıp fırsat tanımakla bizi sekinetle buluşturan eşsiz bir zaman dilimidir.

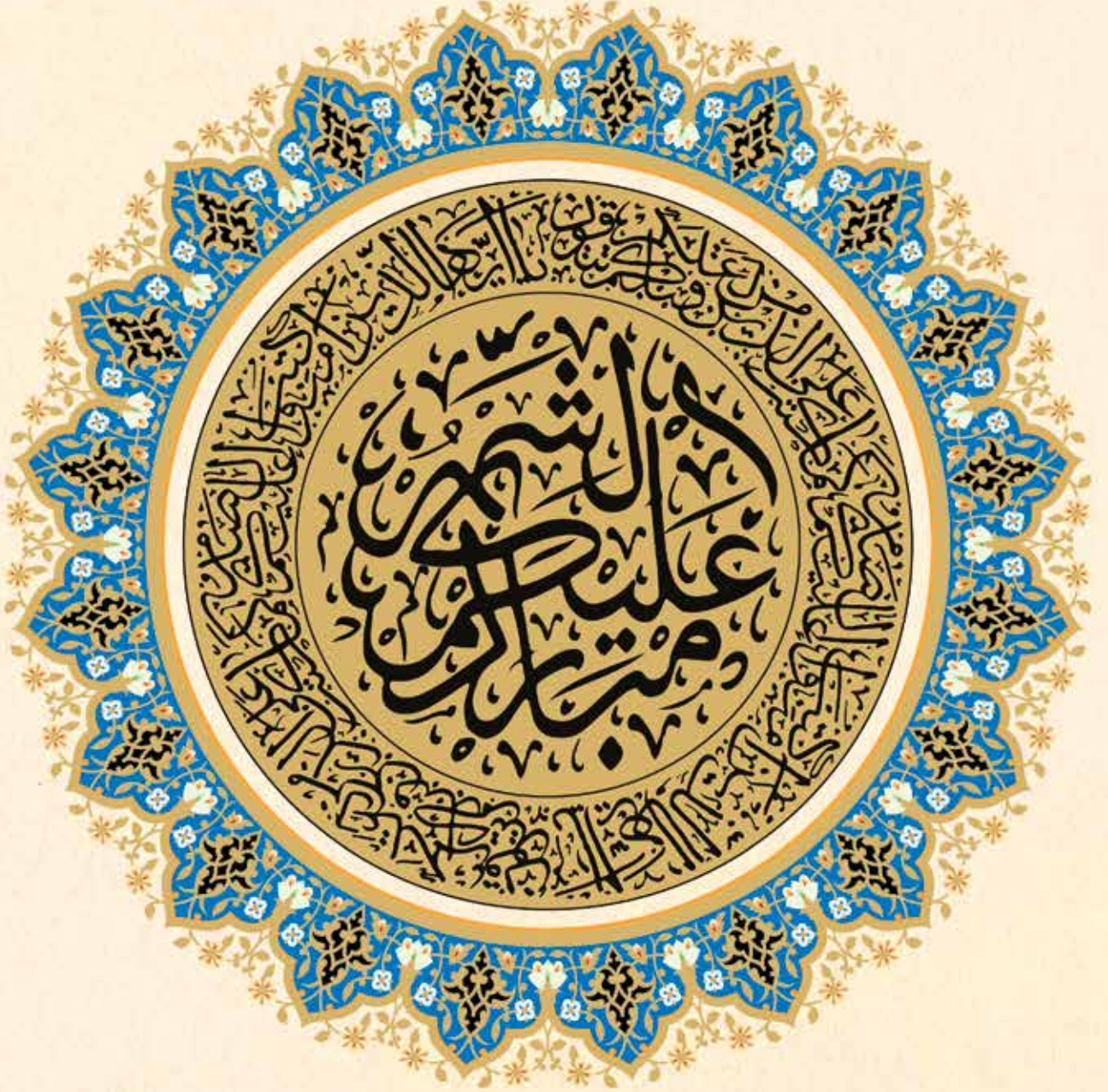
Aynı şekilde, son zamanlarda tüm insanlığın maruz kaldığı ve ülkemizin de büyük mücadelesinde da yetkili mercilerin açıkladığı bütün tedbirlere harfiyyen riayet etmek de herkes için ihmal edilemez bir sorumluluktur.

Bu noktadan hareketle ifade edelim ki, nurlu gölgesi üzerimize düşmeye başlayan mübarek Ramazan ayı; iman, kulluk, salih amel ve ahlaki ilkeleri merkeze alarak yaşadığımız ideal bir hayatla nihai hakikat olan ahiret yurdunu kazanacağımız eşsiz bir fırsattır. Bu vesileyle; rahmet, mağfiret ve kurtuluş iklimi Ramazan ayının içinde bulunduğumuz zor zamanlardan kurtuluşa bütün müminler ve insanlık için gerçek anlamda iyiliğe ulaşma adına daha güzel bir hayatın ve dünyanın inşasına vesile olmasını yüce Rabbimden niyaz ediyorum. ■

ŞEHR-İ RAMAZAN VE SORUMLULUK BİLİNCİ

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ

Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dekanı

(Bakara, 2/183.)

Islamiyet'te ramazan orucu, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Mekke'den Medine'ye hicretinin ikinci yılında farz kılınmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, ramazan orucunun farz kılınmasıyla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: "Ey iman edenler! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız diye size de farz kılındı." (Bakara, 2/183.) Bu ayette geçen "Sizden öncekilere..." ifadesinden maksat birinci derecede Yahudiler ve Hristiyanlardır. Bütün bu bilgiler bize, oruç tutmanın sadece ümmet-i Muhammed'e has olmadığını, bizden önceki ümmetlere de farz kılınmış olduğunu göstermektedir. Bu ayete göre orucun farz oluşunun hikmeti, takva bilincini kazanmaktır. Sözlükte sakınma, kaçınma, korunma anlamına gelen takva, terim olarak; iman edip emir ve yasaklarına uyararak, Allah'a karşı gelmekten sakınmak, dünya veya ahirette insana zarar verecek, ilâhî azaba sebep olabilecek söz ve davranışlardan ve her türlü gûnahtan uzak durmak manalarına gelir. (Râgîb el-İsfehânî, el-Müfredât fî Garîbî'l-Kur'an, İstanbul, 1986, s. 732.) Takva kavramının kapsamına iman, ihsan, ihlâs, ibadet, itaat, salih amel, iyilik ve adalet gibi dinî ve ahlakî kavramlar girmektedir. İşte takva, bu kavramların ifade ettiği bütün anlamları içermektedir.

Din dilinde; takva, savm ve imsak sözcükleri arasında mana olarak bir birliktelikten söz edebiliriz. Takvanın temel anlamı, korunmaktır. Oruç manasına gelen "savm" ise, "bir şeyden uzak durmak ve bir şeye karşı

Takva, savm ve imsak sözcükleri arasında mana olarak bir birliktelikten söz edebiliriz. Takvanın temel anlamı, korunmaktır. Oruç manasına gelen "savm" ise, "bir şeyden uzak durmak ve bir şeye karşı kendini tutmak" demektir.

kendini tutmak" demektir. (İsfehânî, el-Müfredat, s. 428.) İmsak da, "tutmak, zapt etmek, zaptu rapt altına almak" anlamlarına gelir. İşte, İslam'da bir ibadet disiplininin adı olan oruç, insanı kötü, sevimsiz işler yapmaktan alıkoyan, insan hayatını düzenleyen, derleyen, dağınıklıkları yok eden bir özelliğe sahiptir. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.s.): "Oruç, ateşten koruyan bir kalkandır." (Buhari, Savm, 2.) buyurmuşlardır. Nasıl ki bir savaşıya okun isabet etmesini kalkan engelliyorsa, her birisi Allah'a isyan anlamına gelen günah işlemeye de tuttuğumuz oruçlar engel olmaktadır. Yine bir başka rivayette Muhammed Mustafa (s.a.s.): "Size biri oruçlu iken sataşursa ben oruçluym

desin." buyurmuşlardır. (Buhari, Savm, 9.) Bu sebeple orucu, bizi günah fiilleri işlemekten tutsun diye tutarız. Günlük dilde kullandığımız "kendini tutmak" tabiri belli bir irade eğitimi sonucunda gerçekleştirilen bir davranış türüdür. Yoksa insanın olaylar karşısında kendini tutması ve kontrol etmesi çok zordur. Bu bir sabır işidir. İnsanın başına gelen sevimsiz hadiselerin çoğu, iradesine hâkim olamamaktan ve kendisini tuttamaktan gelir. Bu manada oruç, insana irade ve öfkesini iyi yönde yönetme ve kontrol etme alışkanlığı kazandırır.

İslam'da ibadetlerin nihai amacı, güzel ahlak sahibi bir Müslüman yetiştirmektir. Ramazan ayında bizler sadece "oruç" ibadetini yerine getirmiyoruz. Aynı zamanda Kur'an'ın doğum ayı olan bu kutlu ayda, Kur'an-ı Kerimi okuma ve anlama çabası içerisine giriyoruz. Ayrıca, mümkün olduğu kadar beş vakit namazla birlikte teravih namazlarını camide cemaatle kılma konusunda duyarlılık gösteriyoruz. İtikâf, zikir, zekât, sadaka, infak gibi ibadetleri de büyük bir coşkuyla yerine getiriyoruz. Bütün bu ibadetlerin çıktısı, bize, paylaşma, hasbîlik ve diğerkâmlık gibi ahlaki erdemler şeklinde geri dönüyor. Elbette yerine getirilen bütün bu ibadetler bir Müslümanın ferdî hayatıyla sınırlı kalmıyor, aksine, sosyal sorumluluk bilincimizi daha da artırıyor. Çünkü bizim sadece kendimize değil, başta Yüce Allah olmak üzere, ailemize, akrabalarımıza, yakın ve uzak komşularımıza, içinde yaşadığımız topluma, evrende

İslam'da esas olan kişinin tutum ve davranışlarında ahlaki olgunluğa erişmesidir. Ahlaki erdemleri kuşanan, iyiyi eylem hâline getiren ve her türlü kötü davranıştan kaçınan bir Müslüman çevresine güven verir ve sorumluluk bilinciyle hareket eder.

bulunan canlı ve cansız tüm varlıklara ve bütün bir insanlığa karşı yerine getirmemiz gereken sorumluluklarımız vardır. Bu yönüyle ramazan ayı, toplu ibadet ayı olmanın yanı sıra sosyal boyutları olan bir aydır. Dünyanın neresinde olursa olsun bütün Müslümanlar, belirlenmiş zaman diliminde oruç tutarlar, iftar ederler. Ayrıca, varlıklı olan Müslümanlar, genellikle zekât, sadaka gibi ve her türlü yardım faaliyetlerini bu ayda yerine getirirler. Bu toplu ibadet iklimi Müslüman gönüllerde merhamet ahlakını ve kardeşlik duygusunu geliştirir ve pekiştirir. Oruç tutmak, empati yapmamızı, açlık ve susuzluğun ne anlama geldiğini bizzat yaşayarak öğrenmemizi sağlar. Başımıza gelebilecek savaş hali, yoksulluk, deprem, kitlesel hastalıklar gibi nice mahrumiyetler karşısında nasıl sabır gösterileceğini öğretir. Bu açıdan oruç, güzel bir muallimdir, eğiticidir.

Ramazan ayında yapılan ibadetler, insanın günahlardan arınmasına ve manevi kanallarının açılmasına vesile olur. Nitekim bir rivayette şöyle buyrulur: “Kim bu ayda gönülden inanarak ve sırf sevabını da Allah’tan bekleyerek oruç tutar

ve namaz kılsa, annesinden doğduğu gündeki gibi günahlarından kurtulmuş olur.” (Buhari, Savm, 2, 4, 8, 9; Nesâî, Sıyâm, 39.) İbadetlerde şekil boyutu kadar mana boyutu da çok önemlidir. Bunlardan birisi eksikse, ibadetlerden pozitif yönde beklenen ahlaki ve ruhsal değişim ve gelişim gerçekleşmez. İbadetlerin mana boyutundan kasıt, ihlas ve samimiyetle birlikte şekil cephesinin sembolik anlamını kavramak oluşturur. Bundan dolayı Müslümanların ibadetle âdeti birbirinden ayırması gerekir. Bu da ancak sahih niyet ve samimiyetle olur. Çünkü ibadetlerin ruhunu teşkil eden niyet ve ihlas, bütün ibadetlerin iliği mesabesindedir. Bu konuda Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur: “Onların etleri ve kanları asla Allah’a ulaşmaz. Fakat ona sizin takvanız (Allah’a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır.” (Hac, 22/37.) Hz. Peygamber (s.a.s.)’dan gelen bir rivayette de şekilde kalıp mana boyutu kavranamayan ibadetler hakkında: “Nice oruç tutanlar vardır ki onların oruçtan payları sadece aç ve susuz kalmalarıdır.” (İbn Mâce, Sıyam, 21.) buyrulmuştur. Öyleyse, oruç tutan bir Müslüman dilini, yalan sözden, yalan yere şahitlik etmekten,

giybet ve dedikodu yapmaktan korumalıdır. Eğer bu koruma olmazsa ibadetlerden sevap ve ecir alamayız. Bu konuda Resul-i Ekrem’in şu uyarıları göz ardı edilmemelidir: “Kim ki yalan söylemeyi ve yalanla amel etmeyi bırakmazsa Cenab-ı Hak o kimsenin yemesini, içmesini, bırakmasına hiç kıymet vermez, iltifat etmez.” (Buhari, Savm, 902.) İslam’da esas olan kişinin tutum ve davranışlarında ahlaki olgunluğa erişmesidir. Ahlaki erdemleri kuşanan, iyiyi eylem hâline getiren ve her türlü kötü davranıştan kaçınan bir Müslüman çevresine güven verir ve sorumluluk bilinciyle hareket eder.

Acaba mübarek ramazan ayının bize kazandırdığı sorumluluk bilinci nedir?

Terim olarak oruç, tan yerinin ağarmasından güneşin batmasına kadar şer’an belirlenmiş ibadeti yerine getirmek niyetiyle yeme, içme ve cinsel temastan uzak durmayı ifade eder. Bu manada ramazan ayı evvela bize vaktin değer ve önemini bilme sorumluluğu kazandırır. Ramazan ayı bir ay boyunca bir kimsenin yirmi dört saatini meşgul eder. Örneğin, vaktin doğruluğu hesaplanacak, sahur vaktinde kalkılacak, sahur yemeği yenilecek belli bir saatten sonra iftar vaktine kadar yeme içme bitirilecektir. Gündüz evde geçirdiğimiz zamanları faydalı hale getirebiliriz. İbadet, dua, tesbih ve Kur’an tilavetinin yanı sıra kitap okuyarak vaktimizi bereketlendirebiliriz. Zekat ve fitir sadakalarımız hesaplanıp dağıtılacak, icabında toplumun ihtiyaç sahiplerinin diğer maddi

manevi ihtiyaçları karşılanacak, böylece gün içinde birçok insan sevindirilmiş olacaktır. Bunun neticesinde varlıklı Müslümanlarla yoksul Müslümanlar arasında uzlaşa, kardeşlik ve dostluk köprüleri kurulacak, bundan da güçlü toplum ortaya çıkacaktır. Akşam vakti, tam vaktinde iftar edilecektir. Yemek yenecek, istirahat edilecek, sonra teravih namazı kılınacaktır. Belki de bu yıl salgın nedeniyle teravih namazlarını evimizde aile fertleriyle kılacağız. Her sene, bütün senenin bu bir ayı zarfında muntazam programlı bir şekilde Müslümanlar kendilerini eğiteceklerdir. Hiç şüphesiz, işlerin ramazan ayına göre planlanıp programlandığı disiplinli hayat, Müslümana vaktin son derece değerli olduğu şuuru kazandırır.

Gerçek anlamda yerine getirilen ibadetler, bizde farkındalık bilinci oluşturur. Eğer kıldığımız namazlar, bizi yetim, öksüz ve yoksullara sahip çıkma duyarlılığını ve onlarla paylaşma ahlakını ilham etmiyorsa, bu bizim kıldığımız namazlardan gafil olduğumuzu gösterir. (Maun, 107/1-7.) Yine eğer tuttuğumuz oruçlar bizi, yalan söylemekten, dedikodu yapmaktan, yalan yere yemin etmekten alıkoymuyorsa, oruçtan elde edeceğimiz kâr, sadece sabahtan akşama kadar aç ve susuz kalmaktır. Eğer okuduğumuz mukabeleler, hançereden aşağıya inmiyor ve hayatımıza yön vermiyorsa, biz hala Kur'an'ın indiriliş amacını kavramamışız demektir. Nasıl ki mikrop virüsleri beden sağlığımızı bozuyorsa cehalet virüsleri de ibadetlerimizi boşa çıkarır.

Bu sebeple ibadetlerimizin kabulünde; bilgi, bilinç ve Allah rızasının önemli olduğu unutulmamalıdır.

Öte yandan, insanda ruh ve beden sağlığı çok önemlidir. Oruç da namaz gibi bedenî bir ibadettir. Oruç bir ay müddetle bütün iç organlarımızı özellikle midemizi ve karaciğerimizi dinlendirir. Bedenin hareketini düzenler. Bedene güzellik ve zindelik verir. İnsanların manevi hayatında ulvi ve yüce duygular uyandırır. Allah sevgisi ve O'na olan bağlılığımızı güçlendirir.

İslam'da kardeşlik sınır tanımaz. Müminlerin iyilik eli, sınır ötesi ihtiyaç sahiplerine uzanır. Çünkü Müslümanlık, sadece din kardeşlerini değil bütün insanlığı Âdem'in çocukları olarak görür: "Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir" (Es-Suyûfî, Abdurrahman b. Ebî Bekr, el-Câmiu's-Sağır, Kahire, ts. II, 228) nebevî kavli bunu teyit eder. Biz bunun açık örneğini İslam'ın "komşuluk" anlayışında görebiliriz. Kur'an'da geçen şu ayette komşuluk kavramı, yakın ve uzak komşu diye ikiye ayrılmaktadır: "Onun için Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz, Allah kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez. (Nisa, 4/36.) Bu sebeple yakın ve uzak komşu, hangi inanca ve hangi etnik kimliğe sahip olursa olsun bunlara bakılmaz, sadece insan oluşundan hareketle ihtiyaç sahiplerine yardım eli uzatılır.

Bugün Afrika'da elli milyon insan değişik nedenlerle kronik açlık, susuzluk çekmekte, insanca barınma imkânlarından yoksun yaşamakta ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmektedir. Binlerce insan yaşamını yitirmektedir. Bütün bu yaşanan acı hayatlar ekranlar aracılığıyla sabah akşam evlerimize taşınmaktadır. İşte bu yoksul insanlara uzatılacak her yardım eli, aynı zamanda istikrar ve huzur arayan dünyaya sosyal barış olarak geri dönecektir. Korona virüsü sebebiyle iş yerlerini kapatmak zorunda kalan, çalışamayan, işini kaybeden ve sıkıntılı günler geçiren insanlara yardım etmek Müslümanlığımızın gereğidir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz için de sıkıntılı olan bu süreçte yardımlaşma ve dayanışma içinde olmalıyız. Böylece el birliği ile bu sıkıntıları geride bırakabiliriz.

Sonuç olarak, ramazan ayı bir arınma ayıdır. Eğer insan, gönül ve zihin dünyası başta olmak üzere bütün organlarına oruç tutturursa beden ülkesini yöneten bir varlık haline gelir. Bu da insanda başkalarını düşünme ve onlara karşı sorumluluklarını kuşanma ahlakını geliştirir. "Ben Müslümanım" diyen herkes, iyiliğin yeniden bu coğrafyada ve bütün dünyada hayat bulması için seferber olur. Rabbine, kendisine, ülkesine ve bütün insanlığa karşı sorumluluklarını yerine getirir. Bu sorumluluk bilinciyle hareket eden her iyilik öncüsü, dünyayı iyiliklerin değiştireceğine inanır ve ona göre var gücüyle çalışır. ■

RAMAZANDA TAKVA EĞİTİMİ

Dr. Ekrem KELEŞ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı

Yüce Allah, sevgiyi var edendir. Sınırsız seven, sınırsız sevilendir. (Hud, 11/90; Büruc, 85/14.) Saf ve duru olan bu sevgi, müminin mutluluk kaynağıdır. Bu sevgiye erişmiş olan, hangi şartlar altında olursa olsun gönül huzuruna sahiptir. İçinde bulunduğu or-

tamların ağır olumsuz şartlarında dahi o, Rabbine olan güveni sebebiyle gönül huzurunu kaybetmez. Tıpkı Hz. İbrahim'in ateşe atılırken bile Yüce Allah'a teslimiyetinden dolayı gönlünün huzurlu olması gibi... İbrahim Halilullah'ın bu gönül huzuru, Yüce Allah'ın lütfuyla ateşin ortasını bahçeye çevirmiştir.

Müminin Yüce Allah'a teslimiyet ve güveni, en ağır şartlarda dahi gönül huzurunu ayakta tutacak bir potansiyele sahiptir. Artık onun için temel değerlendirme ölçüsü, söz konusu bu sevgidir. Bu sevgiyle bağdaşmayan dünyanın en yüksek övgülerinin onun nezdinde hiçbir değeri yoktur. Bu sevgiyi dikkate almayan en ağır yergiler de onu etkilemez. Bu duygu ona, Hz. Musa vasıtasıyla imanın kutlu iklimine giren sihirbazların en ağır ölüm tehditleri karşısında taşıdıkları metanet gibi bir güç verir.

"...Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu açar. Onu beklemediği yerden rızıklandırır. Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter..." (Talak, 65/2-3.) "...Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir." (Talak, 65/4.) mealindeki ayet-i kerimeler, müminin bu sevgi, güven ve metanetini ayakta tutan müjdelerdir.

Mümini en fazla huzursuz edecek şey ise bu sevgiyi zedeleyecek tutum ve davranışlardır. Çünkü sevenin en korktuğu şey, sevdiğini gücendirmektir. Bu sebeple seven, sevdiğini gücendirmemek için büyük bir duyarlılık gösterir. İslami literatürde bu duyarlılık, "takva" kavramı kapsamında ifade edilir. Takvanın korkma veya sakınma

şeklindeki sözlük manası, bu hassasiyeti ifade eden bir anlamdır. Mümini en çok korkutan ve endişelendiren husus, Allah Teâlâ'yı gücendirecek herhangi bir tutum ve davranış içinde bulunmaktır. Dolayısıyla takvanın, "Dinen kötülük ve çirkinlik içeren her şeyden uzak durmak" (Tehanevi, Keşşâfu Istilâhâtî'l-Fünûn, 11/1527.) şeklindeki terim anlamı da takva sahibi kişinin, büyük bir sevgiyle bağlandığı Yüce Allah'ı gücendirebilecek en ufak davranışlardan bile nasıl sakınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yüce Allah takva duyarlılığına sahip olanları çok sever. Kur'an-ı Kerim'de bu sevgi şöyle anlatılır: "Allah, kendine karşı gelmekten sakınanları sever." (Tevbe, 9/7; Âl-i İmran, 3/76.)

Takva, zahiri bir görünüş veya görüntü değildir. Takva, kişinin iç dünyasını imar eder ve güzelleştirir. Bunun için Peygamber Efendimiz (s.a.s.) kalbine işaret ederek, "Takva şuradadır." (Müslim, Birr, 32, 2564.) buyurmuşlar ve "Allah'im nefsimi takvasını lütfeyle!" (Müslim, Zikir, 73, 2722.) diye bize dua öğretmişlerdir.

Takva, İslam'a göre iyi Müslüman olmanın en önemli göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bunun için "...Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır (muttaki olanınız)..." (Hucurat, 49/13.) buyrulmuştur. Bunun için Yüce Allah müminlere "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa öylece sakının..." şeklinde talimat vermiştir. (Âl-i İmran, 3/102.)

Anlaşılabacağı üzere takva sahibinde çok hassas bir dinî duyarlılık vardır. Bu duyarlılıkla o,

İslam'ı bütün güzelliğiyle yaşamaya çalışır, her türlü iyiliği sergiler ve her türlü kötülükten uzaklaşır. Dolayısıyla bu duyarlılığı taşıyan mümin, kendisi, ailesi, çevresi, içinde yaşadığı toplum, bütün insanlık hatta tüm yaratılmışlar için bir rahmet timsali hâline gelir. Çünkü Allah ona iyiyi kötüden, hakkı batıldan ayıracak öyle bir anlayış verir ki artık o, bu anlayışla yolunu şaşmaz. Şöyle buyrulmaktadır: “Ey iman edenler! Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız o size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir ve sizin kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir.” (Enfal, 8/29.)

Takvaya ulaştıracak yolları Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerimede açıklamıştır. Takvaya ulaştıracak yollar içinde kuşkusuz ibadetlerin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Namaz, oruç, hac ve kurban, mümini manevi bakımdan eğiten ve takvaya ulaştıran ibadetlerdir. Bu doğrultuda başta namaz olmak üzere ibadetlerin emredilişindeki esas amacın, Müslümanı takva duyarlılığına erdirmek olduğunu söyleyebiliriz. “Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin...” (Bakara, 2/21.) mealindeki ayet-i kerime bu hususu ifade etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de: “... De ki: ‘Hiç şüphesiz asıl doğru yol Allah'ın yoludur. Bize âlemlerin Rabbi-ne boyun eğmek emrolundu. Bir de bize, ‘Namazı dosdoğru kılın ve Allah'a karşı gelmekten sakının.’ diye emrolundu...” (Enam, 6/71-72.) mealindeki ayet-i kerimelerde takva, namazla birlikte emredilmiştir. Kurbanlarla ilgili olarak “Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat ona sizin takvanız (Allah'a

Ramazan ayı, Müslümanın manevi hayatını gözden geçirmesi ve hayatında takva ilkelerini hâkim kılması için çok önemli bir mekteptir.

karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır...” (Hac, 22/37.) Hacla ilgili olarak “...Her kim de Allah'ın nişanelerini (kurbanlıklarını) yüceltirse şüphesiz ki bu kalplerin takvasından (Allah'a karşı gelmekten sakınmasından)dır.” (Hac, 22/32.) mealindeki ayet-i kerimeler ibadetlerin mümini takvaya erdirmeyi hedeflediğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Yine hac yapacak kişinin öncelikle birtakım ahlaki ilkeleri özenle gözetmesi gereği vurgulandıktan sonra “...Ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. (Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma)dır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının.” (Bakara, 2/197.) buyrulmuştur.

Aynı doğrultuda “Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı.” (Bakara, 2/183.) mealindeki ayet-i kerimede orucun farz kılınışının hikmeti de takvaya erişme olarak açıklanmıştır. Ayet-i kerimeden, mümine oruç ibadetinde bir hedef gösterildiğini anlıyoruz. Bu hedef, takvayı özümsemek ve hayatını takva ilkeleri çerçevesinde tanzim etmektir. Böylece sabrı kuşanmış, iyiliği ve ihsanı kişiliğinin ayrılmaz bir niteliği kılmış, daima Hakk'ın yanında yer alan, paylaşma bilincine sahip, kendinden önce

başkalarını düşünen, samimi, doğru, dürüst, ahde vefalı, kı-sacası bütün güzel ahlaki nitelikleri özümsemiş, kötü ahlaki niteliklerden uzak kalmayı ilke edinmiş iyi bir mümin olmaktır.

Oruçla birlikte ramazan ayının rahmet iklimi, kişinin bu hedefe ulaşmasını sağlayacak çok uygun bir ortamdır. Bu ortam, müminin takvayı benliğinin ayrılmaz bir parçası hâline getirmesi ve hayatının her aşamasını takva ilkeleri doğrultusunda düzenlemesi için önemli fırsatlar sunar. Bir hadis-i şerifte şu müjdeye yer verilir: “Ramazan geldiği zaman cennet kapıları sonuna kadar açılır, cehennem kapıları kapatılır ve şeytanlar bağlanır.” (Müslim, Sıyam, 1 (Hadis no: 1079.); Bakınız, Buhari, Savm 5; Nesâî, Sıyam, 3.) Hadisin bir rivayetinde (Müslim, Sıyam, 2.) “Cennet kapıları açılır.” ifadesi yerine “Rahmet kapıları açılır.” ifadesi kullanılmıştır. Buna göre ramazan ayı, Müslümanın manevi hayatını gözden geçirmesi ve hayatında takva ilkelerini hâkim kılması için çok önemli bir mekteptir. Bu mektepte, günahların karanlık ortamından sıyrılmak, geçmişte işlenen olumsuz amellerin ağır yükünden kurtulmak, Allah'a yaklaşmak, salih amellerin zevkine ermek, böylece iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olmak için eğitim alınır.

Bu eğitim sürecinin başında samimi bir tövbe gerekir. Bu, günahlardan pişmanlık duyarak uzaklaşma iradesi olarak ifade edebileceğimiz samimi/nasuh bir tövbedir. Böyle bir tövbe olmadan hayatı takvaya göre düzenleme imkânı yoktur. Nitekim bir hadis-i şerifin meali şöyledir: “Kim ki yalan söylemeyi ve yalanla amel etmeyi bırakmazsa, Cenab-ı Hak o kimsenin yemesini içmesini bırakmasına hiç kıymet vermez, iltifat buyurmaz.” (Buhari, Savm, 8; Edeb, 51; Ebu Davud, Savm, 25; Tirmizi, Savm, 16; İbn Mace, Sıyam, 21.)

İşte ramazan ayı, bunun için önemli bir fırsattır ve Müslüman açısından gerçekten tam bir rahmet iklimidir. Oruç, Kur’an tilaveti, teravih, zikir, infak... Bütün bu hayırlı işlerin desteğiyle mümin ramazan ayında kötülüklerden daha kolay uzaklaşma ve iyi işlere yönelme melekesi kazanır. Asıl hedef ise bu tablonun, ramazan ayıyla sınırlı kalmaması, gerek bireysel gerek toplumsal düzeyde kalıcı hâle getirilmesi ve takva değerlerinin toplumda işlevsel kılınmasıdır.

Yukarıda da işaret edildiği üzere ibadetlerin asıl amacı, insanı Allah’a karşı tam bir teslimiyet içinde iyi insan ve iyi Müslüman yapmaktır. Bunun için ramazan ayı ibadet yoğunluğuyla ve bir rahmet mevsimi olarak nefsi arındırmak için en elverişli zaman dilimidir. Bu açıdan bakınca ramazan ayı, Müslümanın manevi hayatını koruyacak savunma mekanizmaları geliştirmesine ve bunu kalıcı kılmasına yardımcı olur. Hadis-i şerifte orucun kalkan olarak nitelendirilmiş olması (Buhari, Savm,

9; Müslim, Sıyam, 163.), bu kalkanın sadece ramazan ayında işlevini görüp ondan sonra kişiyi korumasız bırakacağı anlamında değil, ramazan ayında elde edilen manevi kazanımların sürekli kılınarak koruyucu bir mekanizmaya dönüştürülmesi gereğini ifade etmek içindir. Esasen ramazan ayının bu yoğunlaştırılmış manevi eğitim programı, Müslümanın bütün bir yılını aynı doğrultuda tanzim etmek üzere bir mektep işlevi görmektedir.

Bu mektepte hayatın bütünü kapsamak ve kesintisiz bir şekilde yaşanmak üzere, takva ilkeleri hayata geçirilerek özümseme olan mümin, Yüce Allah’a gönülden bağlıdır. Kur’an-ı Kerim’i rehber, Allah’ın Sevgili Elçisi’ni örnek edinmiştir. Her bakımdan güvenilen, güven veren emin kişidir. Emanet sahibidir. Elinden ve dilinden kimseye zarar gelmez. Samimiyeti kuşanmıştır. Sözü özü birdir. Ağzından asla yalan söz çıkmaz. Dürüştür. Ahdine vefa gösterir. Verdiği sözü tutar. Cömerttir. Bencilikten eser yoktur kendisinde. Paylaşma bilincine sahiptir. Eşyanın kulu kölesi değildir. Dünya hayatının geçiciliğinin farkındadır. Sadeliği sever. Gösterişten, şatafattan hoşlanmaz. İffet ve hayâ sahibidir. Eline, beline ve diline sahiptir. İnsani ilişkilerde sevgi, saygı, nezaket ve zarafet doludur. Güler yüzlü ve ince ruhludur. Çevresindeki hastaları, yaşlıları, kimsesizleri, düşkünleri, özürülleri ve özel ilgiye muhtaç kesimleri arar, sorar, salgın günleri geçtikten sonra da ziyaret eder. Kardeşlik, arkadaşlık ve komşuluk hukukunu

gözetir. Kendisini başkalarından asla üstün görmez. Başkalarına tahakküm zihniyetinden arınmıştır. Kibirli, gururlu değildir. Fakat vakar sahibidir. Karşısındakine değer verir, onurunu kırmaz. Kimseyi incitmeye özen gösterir. Gönül yıkmaz. Ülfet eder, ülfet edilir. Kaba, katı, kırıcı, kötü sözlü ve lanet okuyucu değildir. Bağışlayıcı ve affedicidir. Hoşgörü sahibidir. Yardıma ihtiyacı olanları yardımsız bırakmaz. İyilik, destek, yardım, tavsiye ve istişare için kendisine güvenle başvurulabilir. Mazlumları, yetimleri, düşkünleri kimsesizleri koruyup kollar. Adildir. Daima hakkın ve haklının yanında yer alır. Zalimleri, haksızlık yapanları, kamu ve kul hakkına tecavüz edenleri sevmez. Sağlığına dikkat eder. Temizliğe önem verir. Tertipli ve düzenlidir. Boş vakit geçirmeyi sevmez. Zamanın kıymetini bilir. Boş iş ve sözlerden uzak durur. Başkalarının eksik ve kusurlarını araştırmakla uğraşmaz. Kendi eksik ve kusurlarını telafi etmek için çabalar. İyiliklerin yaygınlaşması, kötülüklerin ortadan kalkması için çalışır. Herkesin iyiliğini ister. Sabırlı ve metanetlidir. Asla ümitsizliğe kapılmaz. Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaz. Doğal dengeyi tahrip edici faaliyetlerde bulunmaz. Hayvanlara karşı şefkat ve merhametle hareket eder. Yüce Allah’ın kâinata koyduğu dengeyi bozabilecek her türlü tutum ve davranışa karşı mücadele eder.

Ramazanda takva eğitiminde bir mümin olarak, özellikle evde vakit geçirmek durumunda olduğumuz bu günleri sorumluluk bilincimizi yeniden gözden geçirmek noktasında tefekkür ederek fırsata çevirebiliriz. ■

RAMAZANDA HAYATIN VE ÖLÜMÜN MUHASEBESİNİ YAPMAK

Dr. Muhlis AKAR

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Yüce Allah hayatı da ölümü de kullarını imtihan için yaratmıştır: “O (Allah), hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir. Çok bağışlayandır.” (Mülk, 67/2.)

Sınav yeri dünya, sonuçların değerlendirileceği ve karşılığının verileceği yer ise ahirettir. Ahiret süreci ölümle başlar. Doğum gibi ölüm de yüce Allah'ın değişmez kanunudur. “Her canlı ölümü tadacaktır.” (Âl-i İmran, 3/185; Enbiya, 21/35.) Ölümünden kaçmak ve kurtulmak mümkün değildir. Ölüm asla bir son değil, geçici olan dünya hayatının bitmesi, ebedî olan ahiret hayatının başlamasıdır.

Sınavı kazanmanın yolu ise Rabbimizin emaneti olan hayatı onun rızasına uygun şekilde yaşamaktan geçer. Allah'ın (c.c.) kullarına bahşettiği en değerli nimetlerden biri olan hayat nimetinin kıymetini bilmeyen ve ömür sermayelerini meşru alanlarda kullanmayanlar ilahi sınavı kaybederler.

Yüce Allah Asr suresinde, asra/zamana yemin ederek onun insan hayatındaki yerine ve önemine dikkat çekmekte; ömür sermayelerini, inkâr ve günahlarla tüketen ve vakitlerini faydasız işlerle israf edenlerin sonlarının hüsrana olacağını, inanıp salih amel işleyen, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenlerin ise hüsranda olmayacaklarını haber vermektedir: “Andolsun zamana ki insan gerçekten zıyan içindedir. Ancak iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler,

Ömür sermayesini israf etmemek ve hayatı Yaratanın rızasına uygun olarak yaşayabilmek için bir yandan salih amelleri arttırıp haram olan söz ve eylemlerden sakınmak; diğer yandan da geride kalan ömrün muhasebesini yapmak gerekir.

birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (onlar ziyanda değildir).” (Asr, 103/1-3.)

Fahreddin Razi bu surenin tefsirinde şöyle diyor: “Vakti/ömrü değerlendirme açısından insan mutlaka zarardadır, kendisini bu zarardan kurtaramaz. Zira zarar, sermayenin kaybıdır. İnsanın sermayesi ise ömrüdür. Onun, ömrünü zayi etmediği anlar çok nadirdir. Çünkü her saniye, ömrünü alıp götürmektedir. Eğer insan, vaktini günahlarla geçiriyorsa büyük bir zarar içerisindedir. Hatta daha iyi, daha verimli, daha değerli işleri yapabilmesi mümkünken; bunları yapmayı yalnızca mübahlarla yetiniyorsa yine zarardadır.” (F. Razi; Tefsirü'l-Kebir, Matbaa-i Âmire, İst, 1324, VIII/477.)

Seleften biri de “Asr suresinin manasını pazarda buz satan

birinden öğrendim.” diyor. O şahıs sabahleyin pazara çıkar ve şöyle seslenirdi: ‘Sermayesi eriyen bu adama acıyın! Sermayesi eriyen bu adama acıyın!’ Onun bu sözünü işitince: ‘İşte insanın hüsranda/zarar ve zıyan içerisinde olmasının anlamı budur.’ dedim. Çünkü insana verilen ömür de buz gibi her saniye erimektedir. Eğer insan, ömrünü zıyan eder, maddi ve manevi herhangi bir şey kazanmaz veya ömrünü/zamanını yanlış yerlerde tüketir ve böylece vakit israfında bulunursa, bu durum insanın hüsrana neden olur.” (F. Razi; a.g.e, VIII/476.)

Hz. Peygamber (s.a.s.) de hadis-i şeriflerinde insanları Allah'ın verdiği maddi ve manevi nimetlerin kadrini bilmeye çağırırken; bunlar arasında, vakte, ömre, hayata ve hayatın devamı için büyük önem arz eden sağlığa özellikle dikkat çeker: “İki nimet vardır ki insanların birçoğu bunların kıymeti hakkında aldanmıştır: Sıhhat ve boş vakit.” (Buhari, Rikak, 1; Tirmizi, Zühd, 1.) “Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bilin; ölüm gelmeden önce hayatın, hastalık gelmeden önce sağlığın, meşguliyet gelmeden önce boş vaktin, ihtiyarlık gelmeden önce gençliğin ve fakirlik gelmeden önce zenginliğin.” (Buhari, Rikak, 3; Tirmizi, Zühd, 25; Mışkât, 2/651.)

“Ahirette insan şu beş şeyden sorguya çekilmedikçe Allah'ın huzurundan ayrılamaz; ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini ne şekilde yıprattığından, malını (servetini) nereden kazandığından, onu nerelere harcadığından ve bildikleriyle amel edip etmediğinden.” (Tirmizi, Kıyamet, 1.)

Bu bakımdan ömür sermayesini israf etmemek ve hayatı Yaratanın rızasına uygun olarak yaşayabilmek için bir yandan salih amelleri arttırıp haram olan söz ve eylemlerden sakınmak; diğer yandan da geride kalan ömrün muhasebesini yapmak gerekir. İşte ramazan ayı bizlere bu açıdan çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Zira bu ay, hayat ve ölümün muhasebesini yapıp ebedî âleme hazırlanabileceğimiz model zamanlardan biridir. Ramazan, bize vaktin farkına vararak Müslümanca yaşamayı öğretir. Orucun farz kılındığını bildiren ayetlerde ramazan ayına ve dolayısıyla bu ayın ebedî âlemi kazanmaya vesile kılacak şekilde değerlendirilmesine özellikle dikkat çekilmektedir. (Bakara, 2/183-185.)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) ramazan öncesinde yaptığı sohbetlerle, ashabının zihinlerini ve gönüllerini bu mübarek aya hazırlar ve şöyle buyururdu: “Mübarek ramazan ayı size geldi. Yüce Allah bu ayda size oruç tutmayı farz kıldı. Bu ayda cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanların azgınları bağlanır.” (Nesâî, Siyam, 5.); “Ramazan ayı size bereketiyle geldi, Allah o ayda sizi zengin kılar, bundan dolayı size rahmet indirir, hataları yok eder, o ayda duaları kabul eder. Allah Teâlâ sizin (ramazan ayındaki ibadet ve hayır konusunda) birbirinizle yarış etmenize bakar ve meleklerine karşı sizinle övünür. O hâlde iyilik ve hayırdan yana Allah Teâlâ’ya kendinizi gösterin. Ramazan

ayında Allah’ın rahmetinden kendisini mahrum eden kimse bedbaht kimsedir.” (Heysemî, Mecmeu’z-zevâid, III, 344.); “Kim faziletine inanarak ve karşılığını Allah’tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır.” (Buhari, İman, 28; Müslim, Salâtü’l-Müsafirîn, 13.)

Bununla birlikte şunu özellikle ifade edelim ki her ne kadar ramazan ayı, Allah tarafından mübarek kılınmışsa da onun bereketinden yararlanmak Müslüman’ın iradesine bırakılmıştır. Ramazan ayını bu bilinçle değerlendirmeyenler onun rahmet ikliminden yararlanamazlar. Hayatlarının muhasebesini yapıp ebedî âleme hazırlık yapanlar için ise ramazan ayı bulunmaz bir hasat mevsimi, maddi ve manevi arınma iklimidir.

Bu nedenle ebedî âlemde “keşke” dememek ve pişman olmamak için ramazan ayını da vesile kılarak hayatın ve ölümün muhasebesini burada yapmamız gerekir. İnsan bazen geçmişte yaptığı hatalara bakar ve “Keşke yapmasaydım!” der, yapması gerektiği hâlde yapmadığı iyi şeyler için de “Keşke yapsaydım!” diyerek pişmanlığını dile getirir. Kimisi hatasına yanar, kimisi aklını kullanmadığına, kimisi akıllı yatırım yapmadığına pişman olur. Önemli olan can bedende iken, elde muhasebe ve tövbe fırsatı varken yapılan yanlışlıkların veya işlenen günahların farkına varıp onlardan tövbe ederek arınmak ve temiz sayfalar açarak hayata devam edebilmektir.

Ahirette ise bu tür pişmanlıkların hiçbir faydası olmayacaktır. Orada insan, hayatta iken yaptığı her şeyin hesabını verecektir. Orası tövbe ve pişmanlık yeri değil, hesap verme yeridir. Kişiye ilahi bir ikram olarak salih amellerinin ödülü fazlasıyla verilecek, günahlarının ve haksızlıklarının karşılığı da misliyle ödettirilecektir. İşte o gün sonucun olumsuz olduğunu gören inkârcılar “keşke” diyerek pişmanlıklarını şöyle dile getirecekler: “...Ah, keşke dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak...” (Enam, 6/27.), “Keşke (dünyaya) bir dönüşümüz olsa da inananlardan olsak.” (Şuara, 26/102.), “...Keşke Allah’a ve Resul’e itaat etseydik.” (Ahzab, 33/66.), “...Rabbimiz! (Gerçeği) gördük ve işittik. Artık şimdi bizi (dünyaya) döndür ki salih amel işleyelim. Biz artık kesin olarak inanmaktayız...” (Secde, 32/12.), “Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim.’ diye bağırsınlar. (Onlara şöyle denilir:) ‘Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Öyle ise tadın azabı. Çünkü zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.’” (Fatır, 35/37.)

Böylece dünyada iken iyi iş yaptıklarını sandıkları hâlde bütün çabaları boşa çıkan (Kehf, 18/103-104.) inkârcılar ve zalimler: “Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateştekilerden olmazdık.” (Mülk, 67/10.); “...Keşke toprak olsaydım...” (Nebe, 78/40.) diyerek

suçlarını itiraf edecekler ancak bunun kendilerine hiçbir faydası olmayacak.

Şunu da bilelim ki ahirette yalnızca inkârcılar değil, inandığı gibi yaşamayan kimi müminler de “Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaydım!” (Fecr, 89/24.), “Keşke ibadetlerimi düzenli olarak eda etseydim, keşke rahmet ve Kur’an ayı olan ramazan ayını daha iyi değerlendireseydim, keşke günahlardan sakınsaydım, keşke zekâtımı hakkıyla verseydim, keşke daha çok hayır yapsaydım, keşke helal ile yetinip haramlara uzanmasaydım, keşke gıybetten, dedikodudan, iftiradan, yalandan sakınsaydım, keşke kul ve kamu haklarını ihlal etmeseydim...” şeklinde pişmanlıklarını dile getireceklerdir. Ancak üzümlere ifade edelim ki tövbe kapısının açık olduğu, Rabbimizin af ve mağfiret çağrısının de-

vam ettiği dünya hayatında iken bunlar yapılmadığı takdirde ahiretteki bu tür pişmanlıkların hiçbir faydası olmayacaktır.

Özetle söyleyecek olursak, hayatımız bütün yönleriyle sınav alanıdır. Sonunda her birimiz yüce Mevla'nın huzuruna varıp hesap gerçeğiyle karşılaşacağız. Bu nedenle hesabını verebileceğimiz bir hayatı yaşamak yegâne hedefimiz olmalıdır. Dünyanın geçiciliğine, şehvet, şöhret ve servetine aldandarak ebedî hayatımızı tehlikeye atmamalı, ahiret hayatının en önemli basamağı olan ölüm gerçeği ile ansızın karşılaşacağımızı asla unutmamalıyız. Rabbimizin; “İnsanların hesabı çekilmeleri yaklaştı. Hâlbuki onlar gaflet içinde yüz çevirmekteler.” (Enbiya, 21/1.) buyurduğu gaflet ehlinden olmamak için af ve mağfiret ayı olan ramazan ayını iyi değerlendirmeye-

li; “Cennet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı ve şeytanların zincire vurulduğu” (Buhari, Savm 5; Müslim, Sıyâm 1- 5.) bu ayda nefsimizi terbiye, ruhumuzu tezkiye ve şeytanları hayatımızdan tasfiye etmeliyiz.

Unutmamalıyız ki attığımız her adımla, alıp verdiğimiz her bir nefesle ölüme hızla yaklaşıyoruz. Bu dünyada yapıp ettiklerimizin karşılığını ebedî âlemde göreceğiz. Zira “Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.” (Zilzal, 99/7-8.) Bu bakımdan bizlere verilen ömür sermayesini ahiret hayatında kazançlı çıkacak şekilde değerlendirmeye, “Lezzetleri yok eden ölümü” (Tirmizi, Zühd, 4.) ve hesabı sıkça tefekkür ederek hayatımızın her alanında Müslümanca yaşamaya gayret etmeliyiz. ■

Rahmet, mağfiret, mükâfat gibi ilahi kazanç ve ihsanların yoğun olarak yaşandığı zaman dilimleri vardır. Bunlardan biri de ramazandır. Resulü Allah (s.a.s.), ramazanı “bereketli (mübarek) ay” olarak isimlendirmektedir. (Nesâî, Sıyâm, 5.) Peki, nedir bereket? Bereket dünya veya ahirete yönelik her türlü ilahi kazanç, bolluk ve lütuftur. (TDV İslam Ansiklopedisi, c. V, 488.)

Ramazanla beraber hayatımıza yansıyan pek çok ilahi kazanç vardır, bunlardan biri de hiç şüphesiz oruçtur. Manevi arınma vesilesi de olan oruç, Yüce Allah’ın değer verdiği ve mükâfatını özel olarak vereceği bir ibadettir. (Buhari, Savm, 9.) Öte yandan cennette “Reyyan” adlı kapıdan sadece oruç tutanların gireceğinin müjdesi (Tirmizi, Savm, 55.) bu ibadetin farklı ikram ve ihsana vesile olacağını da göstermektedir.

Oruç, insan için manevi kazançlar sunmasının yanında sağlık açısından da ilahi bir lütuftur. Çünkü başta sindirim sistemi olmak üzere yıl boyu yorulan azalar kendileri için bir dinlenme ve yenilenme fırsatı bulurlar. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) de “Oruç tutun, sıhhat bulursunuz.” (Taberani, el-Muce-mü’l-Evsat, VIII, 174.) buyurarak gücü yeten kimseler için oruçun, sağlık vesilesi olabileceğini dile getirmektedir.

Ramazan, oruç dışında mümin kullar için vakit ve rızık yönüyle de ihmal edilmeyecek pek çok hayır ve nimetler barındırmaktadır. Şimdi bunlara kısaca temas edelim.

Vaktin bereketlenmesi

Ramazan, bereketin sahibi olan Yüce Allah’ın övgüsüne mazhar olmuş bir aydır. Çünkü insanlık için hidayet ve şifa kaynağı olan Kur’an, ramazanda indirilmiş ve bu ayın diğer aylara üstünlüğü ayette şöyle vurgulanmıştır: “(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur’an’ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır.” (Bakara, 2/185.) Bu itibarla aslında sıradan bir ay olan ramazan, ayrıcalığını Kur’an’dan almaktadır.

Ramazan, Kur’an’ın indirilmeye başladığı Kadir Gecesi’ne ev sahipliği yapmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) de “Kadir Gecesi’ni ramazanın son on gecesinde arayın.” (Buhari, Leyletü’l-kadr, 3.) buyurarak Kadir Gecesi’nin bu ayda saklı olduğuna işaret etmektedir. Kur’an ile değerlendirilmiş olan bu

geceyi hakkıyla idrak eden kişi için bir ömürlük bereket ve kurtuluş Kur’an-ı Kerim’de müjdelenmiştir. (Kadir, 97/1-5.)

Hz. Peygamber (s.a.s.), ramazan gelince hem lafzı hem de manası itibarıyla bereket kaynağı olan Kur’an-ı Kerim’i Hz. Cebrail (a.s.) ile mukabele yapmış (karşılıklı okumuş) ve bunu ümmetine sünnet olarak miras bırakmıştır. Müminler de bu sünneti ihya ederek hem Kur’an’ı okurlar hem de onunla hayatlarına bereket katma gayreti içerisinde olurlar.

Yüce Allah’ın rahmet ve bereketini hem hanelere hem de gönüllere ulaştıran ramazanın her dakikası manevi kazanç kapılarıyla donatılmıştır. Bunlardan biri de teravihtir. Ramazan ayında yatsı namazının ardından kılınan bu namaz, ramazan gecelerinin ihyasının en yaygın şeklidir.

Gündüz tutulan orucun ardından akşam usulüne uygun kılınan teravihler Hz. Peygamber’in (s.a.s.) şu müjdesine mazhar olmaya vesile olacaktır: “Her kim inanarak ve faziletini Allah’tan umarak ramazanda oruç tutar, gecesinde de namaz kılsa annesinden yeni doğmuş gibi günahlarından temizlenmiş olur.” (İbn Mace, İkâmetü’s-Salavât, 174.) Bu itibarla teravih, huşu içerisinde eda edilerek ondan hâsıl olacak sevaptan azami derecede istifade edilmelidir.

Ramazanla özdeşleşen bir diğer ibadet ise itikâftir. İtikâf, kişinin, başta dünyevi meşgaleler olmak üzere kendisini Rabbinden uzaklaştıran her şeyden

• **Yüce Allah’ın rahmet ve bereketini hem hanelere hem de gönüllere ulaştıran ramazanın her dakikası manevi kazanç kapılarıyla donatılmıştır.**

yüz çevirerek ibadet amacıyla mescide kapanmasıdır. Nefsin bütün arzularından sıyrılarak kişinin, kendisini muhasebe etmesidir. Şuurlu bir yöneliş olan itikâf, bir tefekkür vesilesidir, o tefekkür ki bir saati, bazen bir senelik ibadetten daha bereketli neticelere kapı aralar. Elbette salgın tehdidinin devam ettiği, cami ve mescitlerde itikâfa girmenin mümkün olmadığı günlerde, evimizin sessiz bir köşesinde tefekkür edebiliriz.

Kur'an-ı Kerim'de haber verildiği üzere itikâf, adı bereketle anılan Hz. İbrahim'e (a.s.) dayanmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) de atasının yolunu devam ettirmiş ve vefat edinceye kadar, ramazanın son on gününde itikâfa girmiştir. (Buhari, İtikâf, 1.)

Ramazan, Yüce Allah'ın kuluna verdiği değerın göstergesi olan dua ayıdır. Bu ay, Rabbimize yakarışın, el açıp yalvarmanın zirvede yaşandığı bir zaman dilimidir. Çünkü ramazan, duanın reddedilmeyeceği vakitleri içinde barındıran feyiz ve bereket iklimidir. Peygamberimiz (s.a.s.) bu konuda "Oruçlunun, iftar zamanında geri çevrilmeyecek bir duası vardır." (İbn Mace, Sıyâm, 48.) buyurarak özellikle ramazanda duaya teşvik etmektedir. Çünkü bu ay, duaların ilahi dergâha vasıtasız erişeceği, dua karşısında gök kapılarının açılacağı müjdesini barındırmaktadır. Nitekim bir hadis-i şerifte "Üç kişinin duası geri çevrilmez: Adil yönetici, iftar edinceye kadar oruçlu kimse ve mazlum. Bu dualar bulutların üzerine taşınır ve göklerin kapıları kendilerine açılır." (Tirmizi, Sıfatü'l-cennet, 2.) buyurularak bu hakikat vurgulanmaktadır.

● Ramazan, bir taraftan maddi manevi arınma sağlarken diğer taraftan mali ibadetlerle de kulluğun gereklerini yerine getirmek için bir fırsattır. Bu yönüyle ramazan; bereket ve infak ayıdır.

Ramazan, kullar için hayır ve hasenatin bereket yağmuru olarak yağdığı mübarek bir zaman dilimidir. Aynı zamanda ramazan, kayadan tozu toprağı gideren yağmur gibi kalplerde Allah'a duyulan derin muhabbet ve saygının üzerini kaplayan küllerin savrulması için bir rahmet rüzgârıdır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "Kim, faziletine inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır." (Buhari, Savm, 6.) ifadesinde hayat bulan ve arınma için erişilmez bir zaman dilimidir. Müslüman, "cennet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı" (Nesâî, Sıyâm, 5.) ramazan günlerini Yüce Allah'ın razı olacağı şekilde geçirmeli ve onun feyiz ve bereketinden mahrum kalmamaya azami derecede gayret göstermelidir. Ubâde b. Sâmit (r.a.), ramazan ayının yaklaştığı bir günde Efendimiz'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu haber verir: "Bereket ayı, ramazan size geldi, Allah o ayda sizi zengin kılar, size rahmetini indirir, hataları yok eder, o ayda dualara icabet eder... Bedbaht kimse, ramazan ayında Yüce Allah'ın rahmetinden kendisini mahrum eden kimsedir." (Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, III, 344.)

Rızkın bereketlenmesi

Yüce Allah, kullarına nimetler vermiş ve buna karşılık da onlardan bunun kadrini bilip şükretmelerini istemiştir. Şükür dille yapılabileceği gibi verilen rızka başkalarıyla paylaşarak ve infak ederek de eda edilebilir.

Ramazan, bir taraftan maddi manevi arınma sağlarken diğer taraftan mali ibadetlerle de kulluğun gereklerini yerine getirmek için bir fırsattır. Bu yönüyle ramazan; bereket ve infak ayıdır. Bizler için en güzel örnek olan Peygamber Efendimiz, insanların en cömertiydi ancak ramazan ayı gelince daha bir cömert olurdu. (Buhari, Menâkıb, 23.)

İslam, toplumda yardımlaşma ve dayanışma kültürünü yerleştiren bazı uygulamalar getirmiştir. Bunların başında zekât ve fitir sadakası gelmektedir.

Malı, manevi kirlerden temizlemek anlamına gelen zekât, İslam'ın şartlarındandır. Gerekliliğe bağlı olarak yılın herhangi bir zamanında verilebilmekle beraber ülkemizde genellikle ramazan ayında ödenmesi tercih edilmektedir.

Fitre olarak da bilinen fitir sadakası ise Ramazan Bayramı öncesinde yerine getirilmesi

emredilen mali bir ibadettir. (Hadislerle İslam, II, 445-446.) İbn Abbas (r.a.), Hz. Resulüllahın (s.a.s.) hem oruçluyu (işlediği) faydasız işlerden ve (oruçluken yaptığı) yersiz amellerinden temizlemek, hem de fakirlere yemek sağlamak üzere fitır sadakasını zorunlu kıldığını haber vermektedir. (Ebu Davud, Zekât, 18.)

Fitre, zekât ve diğer sadakalar; zengin ile fakir arasındaki uçurumu gideren köprülerdir. Bunlar vesilesiyle toplum içerisinde yardımlaşma ve dayanışma duygularının pekiştirilmesi, sosyal dengenin sağlanması hedeflenmiştir. Aynı zamanda ramazan boyunca beden arınan Müslümanlar, her türlü sadaka ve infakla bir taraftan malını arındırırken diğer taraftan onu bereketlendirmektedir.

İftar, “oruca açmak” demektir ve bir Müslüman için en özel anlardan biridir. Peygamberimiz “Oruçlu kimsenin kendisiyle mutlu olacağı iki sevinci vardır: Birisi, orucunu açtığı andaki iftar sevinci, diğeri de Rabbine kavuştuğu zaman orucuna karşılık mükâfatının sevincidir.” (Müslim, Sıyâm, 163.) buyurarak iftar anındaki mutluluğa dikkat çekmektedir. Mümin, bir taraftan bu sevinci yaşarken diğer taraftan bunu diğer kardeşleriyle paylaşarak artırmaya gayret göstermelidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) de insanları, lokmalarını mümin kardeşleriyle paylaşmaya teşvik ederdi.

Kardeşlik bilinciyle fakirlerin, muhtaçların ve yetimlerin buluşacağı ve Yüce Allah’ın o mazlumlar hürmetine bereket ihsan edeceği kardeşlik sofraları kurmak ramazan denince

akla gelen ilk güzelliklerdendir. Yüce Allah’a tam bir sadakat ve teslimiyetle, sadece O’nun rızası gözetilerek kurulacak iftar sofrasının mükâfatını anlayabilmek için Efendimiz’in (s.a.s.) şu müjdesine kulak verelim: “Her kim bir oruçluya iftar verirse, o kişinin sevabı kadar sevap elde eder. Oruçlunun sevabından da hiçbir şey eksilmez.” (Tirmizi, Savm, 82.) Ancak toplum sağlığı açısından bir kısıtlama olursa toplu iftarları da ertelemek gerekir. İhtiyaç sahiplerine yapacağımız yardımlarla, onların iftar sofralarını kurmalarına destek verebiliriz.

Her ânı Müslüman için bereket vesilesi olan ramazanın bir diğer önemli vakti sahurdur. Hz. Peygamber (s.a.s.) “Sahur yemeği yiyin. Çünkü sahur yemeğinde bereket vardır.” (Buhari, Savm, 20.) buyurarak müminleri bu yemeğe teşvik etmiştir. Aynı şekilde Efendimiz bu yemeği “bereketli yemek” olarak isimlendirerek (Ebu Davud, Sıyâm, 16.) bu yemeğin bizzat kendisinin bereket için bir vesile olaca-

ğını beyan etmiştir. Sahur sadece maddi bereket değil aynı zamanda manevi bereketin de kaynaklarından. Çünkü Resulüllah, sahur yapanlara Yüce Allah’ın ve meleklerinin salat getireceklerinin müjdesini vermiştir. (Ahmed b. Hanbel, XVII, 150.)

Sonuç olarak Yüce Allah bizi rahmet, mağfiret ve bereket mevsimi olan ramazana kavuşturarak bize yeni bir fırsat verdi. Erişebileceğimiz belki de son ramazan olduğu düşüncesiyle hayatımızda tertemiz, bembeyaz bir sayfa için kaçırılmayacak bir imkândır bu. Kişi, o güne kadar yapıp ettiklerinin muhasebesini yapmalı, bereketin mümin gönüllere şağanak olarak yağdığı bu mübarek ayı, elde edeceği maddi ve manevi kazançlar için fırsata çevirmelidir. Mümin, Allah Resulü’nün, “Büyük günahlardan uzak durulduğu takdirde, ramazan diğer ramazana kadar arada işlenen günahlara kefarete olur.” (Müslim, Taharet, 16.) müjdesini aklından çıkarmamalıdır. ■

Selahattin KAYA:

“Rahmet ve bereket ayı ramazanda insan özüne yaklaşır ve kendini muhasebeye çeker.”

Söyleşi
Mahir KILINÇ

Allah Teâlâ, hayatı ve ölümü bizleri imtihan etmek üzere yarattığını buyuruyor. Bu büyük imtihanda muvaffak olmak ahireti her zaman hatırda tutmakla mümkün olur. Ahireti hesaba katmadan yaşamının dünya ve ahiretimize verdiği tahribattan söz eder misiniz?

Ahiret hayatına inanmak bir Müslümanın iman esaslarından biri ve hayatını tanzim noktasında âdeta bir mihenk taşıdır. Çünkü bu inanç, dünyada yaptıklarımızdan dolayı hesaba çekileceğimizin de farkında olmayı gerektirir ve insana aynı zamanda bir disiplin bir sorumluluk yükler. Resulullah (s.a.s.)

Hız. Lokman'ın (a.s.) oğluna bir nasihatini bize bildiriyor. Resulullah (s.a.s.) buyuruyor ki: “Lezzetleri yok edeni (yani ölmü) çok hatırlayın.” (Nesâî, Cenâiz, 3.) Neden? Çünkü ölümü hatırlamak, kişinin kendini, hayatını gözden geçirmesi yönünde etkileyici bir ibret vesilesidir. Ayrıca ölümü hatırlamak ahiret ha-

yatının hatırdada tutulmasıdır. Bu disiplinde olan bir kimse beşerî münasebetlerine dikkat eder. Haksızlık yapmaz, başkalarının hakkına hukukuna riayet eder. Haramı helali bilir ve bu düstur üzere yaşar. Ahirete iman, helal ve haramlarla çerçevesi çizilmiş dünya hayatında bir denge- nin, nizamın oluşumunu sağlar. Helal ve haramlara dikkat ederek yaşamak insanlarda hesap verme bilincini canlı tutar. Bu durum da insanı dünyada başı- boşluk ve serkeşlikten alıkoyar.

İşte İslam'ın iman odaklı tesis etmek istediği nizamın olmaması, evvela toplumu oluşturan bireyin ruhen sağlıklı olmamasına neden olur. Dolayısıyla ahiret inancına bigâne kalmak ve yokmuşçasına yaşamak tahribata öncelikle kişiden başlıyor, sonra o kişinin oluşturduğu aile ve topluma sirayet ediyor. Allah'ın yasakladıklarını düşünmeyen insan menhiyatı rahatlıkla yapabiliyor ne kendisine ne bir başkasına vereceği zararı düşünüyor. Malumunuzdur ki bir şeyin haram olması beşerî ve içtimai hayata vermiş olduğu zararla ilgilidir.

Yüce dinimiz dünyayı ahiretin tarlası olarak görmüş, ahirette kurtuluşa ermenin yolunun da dünya hayatını İslam dairesinde yaşamaktan geçtiğini bildirmiştir. Bugün Müslümanlar olarak her iki dünyamızı mamur etmek için neler yapmalıyız?

Özellikle dinimizin emirlerine tam manasıyla bağlanmalı, Resulullah'ın (s.a.s.) terbiyesini kendimize rehber edinmeliyiz.

Bunun en güzel örneği sahabe değil midir? Onlar İslam'a teslim olmak ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ahlakıyla o vahşi hâllerinden dünyanın en yetişkin, en olgun insanları hâline geldiler ve her iki dünyayı da kazandılar. Bizler de gerek Kur'an-ı Kerim gerekse sahih hadisler yoluyla Allah'ı ve O'nun bize bildirdiklerini öğrenme ve idrak etme yoluna gitmeliyiz. Bununla birlikte dinimizi en iyi şekilde bilme ve hayatımıza tatbik etmeye ihtiyacımız var. Ayrıca Allah Resulü'nü (s.a.s.) çok iyi tanımamız, onun sünnetine riayet etmemiz onun terbiyesinde kendimizi ve çocuklarımızı yetiştirmeye çalışmamız bizi dünya ve ahiret saadetine erdirir.

Ahirete iman, helal ve haramlarla çerçevesi çizilmiş dünya hayatında bir dengenin, nizamın oluşumunu sağlar. Helal ve haramlara dikkat ederek yaşamak insanlarda hesap verme bilincini canlı tutar.

Peygamber terbiyesi ve ahlakla ahlaklanmak, bizim temelimizde inşa sürecine başlamamız gereken ilk işlerden biridir. O ahlakla başlayınca peşi sıra her şey beraberinde gelecektir.

Çünkü Peygamberimiz en iyi insan modelini yaşamıyla ortaya koymuştur. Ona uyduğumuz vakit birçok problem de halledilecek ve Allah ile olan ilişkilerimizden beşerle ilişkimize kadar hayatımıza bir nizam ve mana gelecektir. İşte o vakit anlamlandıramadığımız hayat, anlam kazanacak ve daha yaşanabilir olacaktır.

Ramazana ayı Müslümanlar için rahmet ve arınmaya vesile olan bir ay. Aynı zamanda ömrümüzün muhasebesini yapmamız açısından da bir imkân veriyor bizlere. Bu konuda neler söylersiniz?

Peygamber Efendimiz: "Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır." (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyâme, 25.) buyurmuştur. Hz. Ömer de "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin." diyerek kişinin her daim muhasebe içerisinde olması gerektiğini vurguluyor. Ramazana ayı da kişinin kendisini hesaba çekeceği, kendiyi baş başa kalacağı zamanların da bulunduğu bir aydır aslında. Bu rahmet ve bereket ayında insan, özüne yaklaşır ve yaklaştıkça da bir muhasebenin içerisinde bulur kendini. İbadet ayı ramazanda kişi yaptığı ibadet ve taatlarıyla Rabbinde yaklaşır, yakınlaşır. İşte bu yaklaşma kendisini hesaba çekmeyi sağlar. Bu ayda tabiri

caizse Allah ile münasebet artırıyor. Bu durum, kişiye Allah'a karşı eksik olduğunu gösterir. Ramazan, sair zamanlarda fark edemediklerimizi bizlere fark ettirir. Mesela ramazan dışında yediğimiz, içtiğimiz nimetlerin, önemini ve lezzetini bizlere idrak ettirir. Sağlıklı olmayan bir insan oruç tutamaz ve ona sağlığın kıymetini öğretir. Camiler, normal zamanlardakinden daha güzel ve çekici bir hâle bürünür. İnsanın zihninde “Neden bana manevi tatmin sağlayan bu ibadetleri yapmıyorum ya da aksatıyorum, neden bu camilere sair zamanlarda gelmiyorum?” sorularını sordurur. Kısaca ramazan, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) “Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bilmelisin; ihtiyarlığından önce gençliğinin, hastalığından önce sağlığının, yokluğundan önce varlığının, meşguliyetinden önce boş vaktinin ve ölümden önce hayatının.” (Hâkim, Müstedrek, IV, 341.) tavsiyesinin bizatihi yaşandığı bir aydır. Biz Müslümanları gafletten uyarır ve bir farkındalık oluşturur.

Ramazan ayı, insanların huzura, sükûna, selamete er-

mesinde ve Kur'an'ı hayata dönüştürmesinde elbette bir fırsattır. İnsanlar, bu fırsatı ne şekilde değerlendirmeli, neler yapmalılar?

Her ne kadar sonunda olsa da ramazanı bir bayram ayı olarak nitelendiriyorum. Çünkü Müslümanların çocuklar gibi şen olduğu bir aydır. Bu ayın içerisinde bin aydan daha hayırlı olan ve Kur'an-ı Kerim'in de dünya semasına indirildiği Kadir Gecesi var. Bu geceyi yakalamak, idrak etmek bize bayramı getiriyor. Büyüklerimizin de bizlere sıklıkla “Her geleni Hızır, her geceyi Kadir bil!” tembihini yabana atmamak lazım. Neden? Kadir Gecesi'ni ramazanın son on gününde aramak değil de ömrümüzde aramak bize sonsuz bir bayramı getirecektir. Müslümanlar olarak ramazanın nasıl bir fırsat olduğunu anlamamız gerekiyor. Ramazan, bizim hayat kitabımız, Kur'an-ı Kerim'le de buluşma ayımız aynı zamanda. Bu ay Kur'an'la bir araya gelme ayı. Camilerde, evlerde mukabeleler okunuyor, hatimler yapılıyor. Bu, çok güzel bir haslet ve Kur'an-ı Kerim'le hemhâl

olmamızı sağlıyor. Bunu hayatımızın her anına yaydığımızda ve okuduklarımızı anlamaya, idrak etmeye başladığımızda Kur'an artık bizi değiştirmeye, dönüştürmeye başlıyor. İşte bu güzelliği, bu lezzeti yakalayabilmek için ramazan biz Müslümanlar için büyük bir fırsat. Onun için Kur'an-ı Kerim'in hem lafzını hem mealini bol bol okumak gerekiyor. Ayrıca anlamı üzerinde okumalarımızı tefsirlere de başvurarak sıklaştırmak, Kur'an'ın teşrif buyurduğu gecelerde onun idrakine yönelik düşüncelere dalmak bizde hakikaten bir dönüşüm sağlayacaktır inşallah.

Biz insanlara âdeta yeni bir ruh üfleme üzere gelen ramazan, insan hayatında nerededir ve ne gibi dönüşümlere vesiledir?

Evet, ramazan bizlere âdeta yeni bir ruh üfler. Günahlarla kararttığımız ruhumuzu temizler, yeniler. Ruhumuzu, gönlümüzü karartan, karalayan, leke çalan her türlü kötülükten, kötü davranıştan uzak kalmamıza vesile olur. Oruçlarla kötülüklerden uzaklaştıran ramazan, kişiyi bunlardan vazgeçirerek onun değişimini, dönüşümünü sağlar. Ramazan ayı iftarı, sahurı, sadakası, zekat ve teravîh namazıyla manevi hazzı doyusuya yaşamamızı sağlar. Ramazan; insana unuttuklarını, unutulmuşları hatırlatır. Kısaca ramazan ayı sadece bireysel anlamda değil toplum nezdinde de bir değişime, dönüşüme vesile olur. Böylesi derin etkiler bırakan ramazanı insanlar hep tatlı bir heyecanla karşılar.

● **Ramazan bizlere âdeta yeni bir ruh üfler. Günahlarla kararttığımız ruhumuzu temizler, yeniler. Ruhumuzu, gönlümüzü karartan, karalayan, leke çalan her türlü kötülükten, kötü davranıştan uzak kalmamıza vesile olur.**

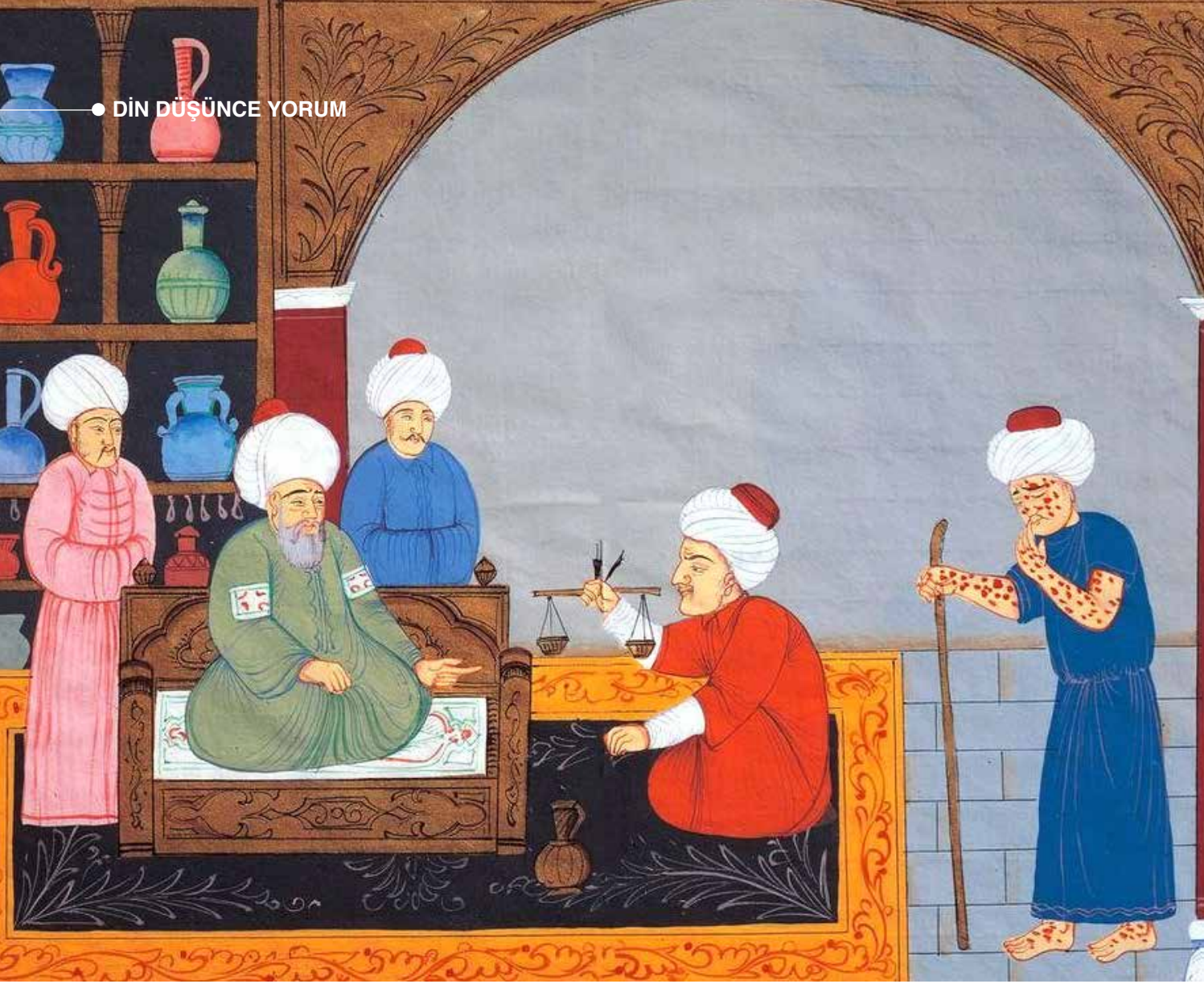
Ramazan sizin ruh dünyanızda nasıl bir anlama tekabül eder? Ramazan ayını nasıl geçirirsiniz ve bu ayın en güzel şekilde ihya edilmesi noktasında okurlarımıza tavsiyeleriniz nelerdir?

Ramazan, her Müslümanı heyecanlandığı gibi beni de çok heyecandırır. Gelişiyse çocuklar gibi sevindiğimiz, gidişiyse de bir daha kavuşmak nasip olur mu diye hüzünlendiğimiz bir ay. Ben de herkes gibi ramazanın getirmiş olduğu güzelliklerden istifade etmeye,

göklerden yeryüzüne inen bu manevi sofrada ruhumu, gönümümü doyurmaya çalışıyorum. Okuyucularımıza söyleyeceğim şudur ki: Ramazan bir fırsattır, bir daha elimize ya geçer ya geçmez. Müslümanlar bu bilinçle ramazanı en verimli geçirebilmenin yollarını aramalı ve bu ceht üzere ramazanı ihya etmelidir. Bu ayda bol bol hayır, hasenatta bulunarak felaha, huzura ermenin yollarını aramalıdır. Bu vesileyle tüm okurlarımıza da hayırlı ramazanlar diliyorum. ■

ÖZ GEÇMİŞ

Selahattin Kaya, 1934'te Erzinca'nın Kemaliye ilçesine bağlı Başarı köyünde doğdu. Babası Hüseyin Efendi'dir. İlkokulu köyünde bitirdikten sonra İstanbul'a gelerek Nuruosmaniye Kur'an Kursu'nda Hafız Hasan Akkuş'tan hıfzını ve talimini ikmal etti. Ayrıca başka hocalardan özel Arapça dersleri aldı. 1951-1952 ders yılında açılan İstanbul İmam-Hatip Okuluna kaydoldu, 1959 yılında buradan mezun olduktan sonra 1961'de Beyoğlu'nda müftü müsevvidi olarak göreve başladı. Bu görevde iken İstanbul Yüksek İslam Enstitüsüne devam etti ve 1965 yılında mezun oldu. Mezuniyetini müteakip aynı ilçede müftü yardımcılığı yaptıktan sonra 1966 yılında Beyoğlu'na müftü olarak tayin edildi. Bu hizmeti yürütürken Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliğine getirilmesi üzerine bu görevinden 1978'de yeni vazifesine başlamak üzere ayrıldı. Kısa bir müddet bu vazifede bulunduktan sonra İstanbul Müftülüğüne önve vekâleten; 24.10.1978 tarihinde de asaleten tayin edildi. 1998 yılına kadar bu görevde kaldı ve buradan emekli oldu. Mesleki konularda neşredilmiş makale ve tercümeleri, Seyyid Kutup'un "Fizilalil-Kuran" adlı eserinin tercümesi, Elmalılı Hamdi Yazır Tefsiri'nin sadeleştirme çalışmaları ve aynı yazının mealinin de neşrine yardımcı olan Selahattin Kaya, evli ve üç çocuk babasıdır.

SALGIN HASTALIKLAR VE TOPLU İBADET

Prof. Dr. Ahmet YAMAN

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

İnsanın huzur ve güven içerisinde yaşamasını hedefleyen İslam'ın temel ilkelerinden biri de "hıfz-ı nefis" yani hayatı korumaktır. (Gazzâlî, el-Mustasfâ, Beyrut 1993, s. 174.) Bu ilke gereği insanın canına ve vücut bütünlüğüne

kastetmek dinimizce en büyük günahlardan biri olarak görül-
müş, başta kişisel temizliğe ve sağlıklı beslenmeye özen göstermek yoluyla koruyucu hekimliğe önem verilmiş ve hastalıklara karşı şifa aranıp tedavi olunması istenmiştir. Bulaşıcı

hastalıklara karşı gereken tedbirleri almak da bu kapsamda bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından emredilmiştir. "Bir yerde veba olduğunu duyar-sanız oraya girmeyin, bulunduğunuz yerde veba çıkarsa o bölgeden de ayrılmayın!"

(Buhari, Tıp, 30; Müslim, Selam, 32/92-96.) buyuran Hz. Peygamber (s.a.s.) “Hastalık taşıyan kişi sağlam kişinin yanına gitmesin!” (Buhari, Tıp, 53.) talimatıyla da salgın hastalığa karşı tedbirli olunmasını vurgulamıştır. Medine-i Münevvere’ye gelen bir heyetle bey’atleşmesi sırasında bulaşıcı hastalığı bulunan bir kişiyle musafaha yapmayarak geri göndermesi (Müslim, Selâm, 36/126.) onun, toplum sağlığını korumak yönündeki kararlılığını göstermektedir.

Bu bağlamda, sağlık otoritelerince “küresel salgın” olarak ilan edilen bir hastalık zuhur edince hem kişi hem toplum sağlığını tehlikeye maruz bırakmamak ve bu yolla İslam’ın vazgeçilemez değerde gördüğü “hayatı korumak” ilkesini gerçekleştirmek amacıyla salgın hastalığa yakalananların veya taşıyıcı durumda olanların toplum içine çıkmaları ve bu bağlamda cemaatle namaza ve cuma namazlarına katılmaları caiz olmayacaktır. Zira toplu hâlde eda edilen bu ibadetlere katılmak için sağlıklı olmanın yanında başkasını rahatsız etmemek de dinimizde temel bir duyarlılık olarak kabul edilmiştir. (Buhari, Ezan, 160; Müslim, Mesacid, 17/68-77; Ebu Davud, Salat, 217.) Soğan ve sarımsak yiyenlerin camiye gelmemelerini isteyen Hz. Peygamber’in (Ebu Davud, Etim, 40.) “İslam’da zarar vermek de zarara zararlar karşılık vermek de yoktur.” (Muvatta, Akdiye, 31; Müsned, I, 313; İbn Mace, Ahkâm, 17.) buyruğu da bunu gerektirmektedir. Böyle bir hastalığa yakalandığını bildiği hâlde sosyal ortamlara çıkanlar, hastalığın başkalarına bulaşmasına ve belki de bu sebeple ölmelelerine yol açacaklarından şu ilahi

uyarıyla karşı karşıya kalacaklarını unutmamalıdır: “Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür.” (Maide, 5/32.) Hz. Peygamber’in Müslümanı, başkalarına zarar vermeyen kişi olarak tanımlaması (Buhari, İman, 4/10; Müslim, İman, 65/162.) da bu noktada hatırlanmalıdır. Ne demek istediğimizi Şeyhülislam Ebussuud Efendi’nin (ö. 982/1574) birisini izinsiz olarak veba bulaşacak bir yere götürüp ölümüne sebep olan kişinin diyet ödemesi gerektiğini ifade eden şu fetvası açıkça ortaya koymaktadır:

“Mesele: Zeyd, Amr-ı sağîri izinsiz eyyâm-ı vebâda İstanbul’a

Bulaşıcı hastalık tehlikesinin bütün bir toplumu ve hatta insanlığı tehdit eden küresel bir boyut kazanması kamu otoritesinin toplu alanlarda bulunmayı ve toplu faaliyet yapmayı yasaklama yetkisi yanında, toplu ibadet yapmayı da geçici olarak durdurma yetkisi vardır.

getirip Amr tâûndan fevt olsa, verese Zeyd’den diyet almaya kâdir olurlar mı? Elcevab: Olurlar.” (M. Ertuğrul Düzdağ, Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı, İstanbul 1983, s. 154.)

Bu minvalde özellikle yüksek risk grubunda bulunanların da toplu ibadetlere katılmaması önem arz etmektedir. Zira yaşlılığı, genel sağlığı ve kronik rahatsızlıkları sebebiyle risk grubunda olanların hastalıktan etkilenmeleri daha kolay olacağından salgının boyutlarının büyümesi söz konusu olabilecektir. Hz. Peygamber’in (s.a.s.) bulaşıcı hastalıklardan “aslandan kaçır gibi kaçılması” (Buhari, Tıp, 16.) tavsiyesi de bunu gerektirmektedir.

Bulaşıcı hastalık tehlikesinin bütün bir toplumu ve hatta insanlığı tehdit eden küresel bir boyut kazanması durumunda kamu otoritesinin toplu alanlarda bulunmayı ve toplu faaliyet yapmayı yasaklama yetkisi yanında, toplu ibadet yapmayı da geçici olarak durdurma yetkisi vardır. Yukarıda zikredilen ayet ve hadisler yanında her ne kadar bağlamları başka da olsa “Kendi kendinizi tehlikeye atmayın!” (Bakara, 2/195.) ve “Kendinizi helak etmeyin.” (Nisa, 4/29.) mealindeki ayetler, Müslümanların sorumluluğunu üzerlerine alan yetkililere bu hakkı vermektedir. Kaldı ki Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından cemaate gitmeme gerekçeleri arasında sayılan “korku ve hastalık” (Ebu Davud, Salat, 47.) pandemi yani küresel salgın sırasında bütün topluma yönelik olarak böyle bir karar alınmasına izin vermektedir. İslam âlimlerinin benimsediği bir kurala göre kul hakkı ile Allah hakkı arasında

● Bulaşıcı hastalıklara karşı gereken tedbirleri almak bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından emredilmiştir.

bir tercihte bulunmak gerektiğinde kul hakkı tercih edilir. (İbn Abdisselam, Kavâidü'l-ahkâm, Dimaşk 2000, I, 255; Karâfî, el-Furûk, Beyrut ts., II, 203.) Bu durumda insanın hem kendisinin hem de diğer insan hayatını koruması kul hakkı olduğundan, bu hak, cuma ve cemaatle namaz özelindeki Allah hakkına tercih edilir. Tıpkı içecek kadar su kaldığında abdest veya gusülde o suyu kullanmayıp teyemmüm yapmak gibi.

Devlet yöneticilerinin bu yönde karar alabileceklerinin bir örneği, Hz. Ömer'in (r.a.) Şam seferi sırasında sergilediği şu davranışta da görülmektedir: Şam'a yaklaşıldığında orada veba olduğu haberini alan Hz. Ömer, Allah yolunda çıkılan gazveden geri dönülmesini emretmişti. Kendisine "Allah'ın kaderinden mi kaçırıyorsun?" denildiğinde de "Evet, Allah'ın kaderinden yine onun kaderine kaçırıyoruz" cevabını vermişti. (Buhari, Tıp, 30; Müslim, Selam, 32/92-96.)

Salgın ileri boyutlara ulaşması hâlinde böyle bir karar alınabileceğinin bir başka delili de sahabe-i kiram uygulamalarıdır. Doğal afet veya salgın hastalık sebebiyle cemaate katılmanın zor veya tehlikeli olduğu zamanlarda sahabe-i kiramın, ezandaki "Haydin namaza!" ifadesi yerine "Namazı evinizde kılın!" cümlesini okuttukları bilinmektedir. (Buhari, Cuma, 12; Müslim, Salâtü'l-müsafirîn, 23, 24.) Cuma namazını kılmak üzere camiye gelmeye engel olan bir

durum zuhur ettiğinde bu uygulamayı yapanlardan biri olan ve Hz. Peygamber'in "Allah'ım! Onu dinde derin anlayış sahibi yap." (Buhari, Vudû, 10; Müslim, Fedâil, 138.) duasına nail olan Abdullah b. Abbas (r.a.) kendisini yadırgayanlara şu cevabı vermiştir: "Niye tuhafınıza gidiyor? Bilin ki benden çok daha hayırlı olan bir zat (Resulullah) bunu yaptı. Şüphesiz cuma namazı farzdır. Fakat ben sizlerin çamura bata bata ve kaya kaya evinizden çıkıp gelmesini doğru bulmadım." (Buhari, Cuma, 12; Müslim, Salâtü'l-müsafirîn, 23, 24.)

Devletin böyle bir karar alabileceğini gösteren bir başka örnek de yine Hz. Ömer'in (r.a.) hilafeti sırasında yaşanmıştır. Hicretin 18. yılında Şam-Filistin bölgesinde Amvâs (Amevâs ve Imvâs şeklinde de okunmuştur) vebası denen bulaşıcı bir hastalık ortaya çıkmış ve içlerinde o bölgede görev yapmakta olan Muaz b. Cebel ve Ebu Ubeyde b. Cerrâh (r.a.) gibi büyük sahabilerin de bulunduğu yirmi beş bin kişinin vefat etmesine sebep olmuştu. İşte bu vefatlardan sonra oraya tayin edilen Amr b. el-Âs (r.a.) hastalık riski taşıyanları toplumdaki uzaklaştırarak karantina tedbirleri almış ve Hz. Ömer de duyunca bunu onaylamıştı. (Taberi, Tarih, Beyrut 1387, IV, 101; İbnü'l-Cevzî, el-Muntazam, Beyrut 1992, IV, 248.) Benzer bir karantina uygulaması 1812 yılında baş gösteren ve binlerce kişinin ölümüne sebep olan veba salgınından sonra İstanbul'da da yapılmıştır. Şeyhülislam Mekkizâde

Âsım Efendi'den (ö. 1262/1846) alınan fetva üzerine padişah II. Mahmud'un emriyle 1838 yılında bir Meclis-i Tahaffuz (Karantina Meclisi) kurulmuş ve buna uymayanların alacağı cezaları da içeren nizamnamesi tespit edilmiştir. (Güliden Sarıyıldız, "Karantina", DİA, XXIV, 463-465.)

Burada belirtelim ki "Sizden olan yöneticilerin emirlerini yerine getirin!" (Nisa 4/59.) ayet-i kerimesi ve Hz. Peygamber'in birçok sözü yanında özellikle Veda Hutbesi'nde cennete girmeyi sağlayan ameller arasında saydığı "devlet adamlarına itaat etmek" emri (Müsned, V, 251; Tirmizi, Cum'a, 80.) doğrultusunda, devletin bu kararına uymak da dinî bir gerekliliktir.

Salgın hastalıkların cemaat hâlinde yapılan ibadatlere etkisi konulu bu yazıyı bir tespit ve bir dua ile bitirelim: Asr-ı saadet ve sahabe-i kiram dönemlerine ait olup yukarıda ancak bir kısmına yer verebildiğimiz bilgi ve uygulamalara dayanan İslam âlimleri, toplu hâlde eda edilen ibadatlere katılmak için sağlıklı olmanın yanında başkasını rahatsız etmemenin de gerekli olduğunu belirtmişlerdir. (Serahsî, el-Mebsût, İstanbul 1983, II, 22-23; Kâsânî, Bedâi, Beyrut 1974, I, 258; Şirbînî, Muğnî, Beyrut 1994, I, 474, 537; İbn Âbidîn, Reddül-Muhtâr, Beyrut 1992, I, 661.)

Takdir ettiği her hastalığın şifasını da yaratan (Buhari, Tıp, 1; Ebu Davud, Tıp, 1; Tirmizi, Tıp, 2.) Şâfi Teâlâ'dan niyazımız, Hz. Peygamber'den öğrendiğimiz gibi şudur: "Ey Allah'ım! Ey insanların Rabbi! Sıkıntıyı gider, şifa ver. Şifayı veren ancak sensin. Senin vereceğin şifadan başka şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki, hastalıktan geriye hiçbir şey bırakmasın." (Buhari, Tıp 37.) ■

ORUÇLA MANEVİ ARINMA

Müslüm YILDIRIM

İstanbul Ümraniye Vaizi

*Nur ve zulmetten yoğurmuşlar seni
Canını nur anla, zulmet bu teni
Ten muradı ekl ve şürb ve mülk ve mal
Can temennası cemel-ı zülcelal
Lâ cerem edna yeri edna sever
Yani ten dünya ve can Mevla sever
Ariyet gömlektir on günlük tenin
Besle canı ariyet nendir senin
(Erzurumlu İbrahim Hakkı, Marifetname)*

İnsan, düşünen bir varlık olduğu kadar aynı zamanda düşüncelerini amele dökmek isteyen, hissedilen, zevk alan, acı tatlı olayları yaşayan, bazen taşkınlık yapan, bazen kendisini hesaba çekebiyen, doğru veya yanlış kararlar alabilen sonuçta yanlışlarına pişmanlık duyan değilse yaptıklarından dolayı sevinen ve övünen bir varlıktır.

Yüce Allah, insanın iç ve dış dünyasını imar, onu tezkiye ve fıtrata uygun terbiyesi için rehber olarak peygamberler ve kitaplar göndermiş, insanı karanlıklardan çıkartıp aydınlığa kavuşturan, selamet yollarını (sübülü's-selam) (Maide, 5/16.), tezkiyenin, arınmanın, temizlenmenin, aydınlanmanın, nefsin çocukluk hâminden kurtulup olgun bir insan olmasının yollarını göstermiştir. Nefsin aşırılıklarından arındırılması, daha mükemmelle varma ve nefse erdemlerin yerleştirilmesi ve takvaya ermenin yol ve yöntemlerinden birisi de "oruç", diğer bir ifadeyle "oruç seyahati"dir.

Gelişiyse birlikte “cennet”, “gök” ve “rahmet kapıları”nın açıldığı, şeytanların zincirlere vurulduğu (Buhari, Savm, 5.) “ramazan”, insanın arınması için en kıymetli zaman dilimlerinden birisi olmasının yanı sıra kelime anlamı olarak da içerisinde arınmayı barındırmaktadır. “Ramazan” kelimesi sözlükte: Yaz mevsiminin sonunda güz mevsiminin başında yağın ve yeryüzünü tozdan temizleyen yağmur manasına gelen “ramda” kelimesinden alınmadır. Bu yağmur yeryüzünü yıkadığı gibi “ramazan” da ehl-i imanı günahlardan yıkayıp kalpleri temizler.

Kelimenin ikinci anlamı ise güneşin şiddetli sıcağından dolayı taşların son derece ısınmasını ifade eden “ramad” kelimesinden alınmıştır ki böyle pek kızgın yere de “ramdâ” denilmektedir. “Ramazan” kelimesi de “ramada” fiilinin mastarı olup yanmak manasına gelmektedir. Yani kızgın yerde yalın ayak yürümekle yanmak demektir. Bu sebeple günahlar yakılır. Çünkü bu ayda açlık ve susuzluk hararetinden ızdırap çekilir. Yahut orucun harareti ile günahlar yakılır.

Başka bir rivayete göre “ramad- du nasla ramdan” ifadesinden alınmıştır ki kılıcı veya ok demirini inceltip keskinletmek için iki yalabık taş arasına koyup dövme-ktir. Mengeneye sıkıştırılan demire nasıl şekil veriliyorsa nefis de âdeta mengene arasına sıkıştırılır ve bir irade terbiyesine tabi tutulur. Nefse bir incelik kazandırılır. (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, I, 643 vd.)

Görüldüğü üzere “ramazan” kelimesi filolojik açıdan verilen

● **Oruç insanı farklı yönlerden bir eğitime tabi tutmakta âdeta onu bir ay boyunca bir kampa sokarak nefsi terbiye etmeye, onda bir değişim yaparak olgunlaştırmaya yardımcı olmakta, insana bir med ve cezir yaşatmaktadır.**

anamlara bakıldığında hepsinde bir arınmanın, temizlenmenin ve bir kıvama gelmenin olduğu görülmektedir ki bu olgunluğa ermenin ve arınmanın yolu da oruç ve ramazan ayı içerisinde yapılan diğer ibadetlerdir. “Kim inanarak ve sevabını Allah’tan umarak oruç tutarsa önceki günahları bağışlanır.” (Buhari, Savm, 6.) hadisi de bu arınmaya ve temizlenmeye işaret etmektedir.

Ramazan ayı, başta oruç olmak üzere sahur, iftar, teravih, itikâf, Kur’an, mukabele/hatim, fıtır sadakası, kadir gecesi gibi pek çok hususiyeti içerisinde barındıran müstesna bir yere sahip bir zaman dilimidir. Oruç, ramazan için bir alamet-i farika, diğer hususlar ise mütemmim cüzlerdir. Bu yönleriyle oruç mütemmim cüzleriyle insanı farklı yönlerden bir eğitime tabi tutmakta âdeta onu bir ay boyunca bir kampa sokarak nefsi terbiye etmeye, onda bir değişim yaparak olgunlaştırmaya yardımcı olmakta, insana bir med ve cezir yaşatmaktadır.

Kur’an’da “sıyam” kelimesi iki defa geçmektedir. Bunlardan birisi bilinen anlamıyla “oruç” diğeri ise “susmak” anlamında kullanılmaktadır. Kur’an’da

“oruç” ve “oruçlu” için kullanılan kelimelerden birisi de iki yerde geçen “seyahat” kelimesidir. Bunlardan birisi Tevbe suresi 112. ayetteki “es-sâihûn” diğeri ise Tahrim suresi 5. ayetteki “es-sâihât” kelimesidir. Her ikisindeki anlam “oruç tutanlar”dır. Bu anlamıyla da seyahatte bir uzaklaşma, bir ayrılık söz konusudur. Oruç tutan kişi âdeta bir yolcu gibi yeme ve içmesinden uzak bir şekilde gündüz boyunca kendi iç dünyasında seyahat etmektedir. İnsan, bunu yapmakla dünya üzerindeki yolculuğunda ahirete doğru yol almakta fani alemde ebedî âleme, geçici zevklerden ebedî nimetlere kavuşabilmek için yol almaktadır. İnsanın ramazan ayındaki yolculuğu ruhla birlikte bedeninin yolculuğudur.

Dolayısıyla oruçta yeme ve içmeden uzak durulduğu gibi arınmaya engel olacak, kötü söz ve davranışlardan da (Buhari, Savm, 2.) uzak durulması gerekmektedir. Kur’an’da: “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı.” (Bakara, 2/183.) buyurulmaktadır. Ayete söz dizimi açısından baktığımızda öne çıkan kelimelerin “iman”, “sıyam” ve “takva” ol-

duklarını görürüz. Hiç şüphesiz düşüncedeki en büyük arınma, ameli kabule hazır hâle gelmiş “iman”; pratikteki arınma ise iman gereğini amele yansıtan “takva” ile dir. Burada şu hususa da dikkat çekmek gerekmektedir ki “iman” ve “takva”nın yeri kalptir. Dolayısıyla “iman”la “takva” kalbe ait iki önemli gerçeklik olarak önümüze çıkmaktadır. İman kalbe giren bir hakikat olmasının yanında (Hucurat, 49/14.) Hz. Peygamber (s.a.s.) kalbine işaret ederek: “Takva işte buradadır.” buyurmuştur. (Müslüm, el-Bir ve’s-Sıla, 10.) Dolayısıyla kalbe ait olan bu iki önemli hakikatin arasında ayette yine dışarıdan bakıldığında gözle görülmeyen “sıyam/oruç” gibi başka bir hakikat zikredilmektedir. Onun da yeri aslında gizlilik açısından kalptir. Zira oruçta da görünmeyen bir yön vardır. İman ve takva insanı arındırdığı gibi “oruç” da insanı arındırmakta ve onu temize çıkartmaktadır. Kelime anlamı olarak “Korunmanın üst seviyesi” olan “takva”da (Beyzâvî, I/16.) bir korunma söz konusu olduğu gibi “oruç kalkandır” (Buhari, Savm, 2.) hadisinde geldiği üzere oruçta da bir korunma söz konusudur. Sonuç olarak hadiste de belirtildiği üzere (Buhari, Bedü’l-vahiy: 39; Müslim, Müsâkât: 20.) bedende bir parça olan kalp, oruçla ilgili ayetteki cümle dizilişindeki sıraya göre önce iman sonra takva ve ikisinin arasında zikredilen oruçla donanımlı hâle geldiğinde o beden de arınmış hâle gelir.

Kur’an’daki ayetler ve hadislerden anlaşıldığı üzere oruç, gerek bireysel gerekse toplumsal arınmaya önemli katkılar sunduğu

gibi orucun yanında ramazan ayı içerisinde bin aydan daha hayırlı müstesna bir gece olan kadir gecesi, itikâf, fitir sadakası gibi ibadetler de oruçla arınma yolunda oruca eşlik etmektedir. Bu geceyle insan ruhlarla birlikte barışı ve esenliği yakalamakta, itikâfla birlikte düşünce ve pratikteki arınmanın doruk noktasına ulaşmakta ve bu arınmanın adı “fecre kadar süren selam/esenlik/arınma” olmaktadır. Bayram sabahına çıkarken de arınmış dünyamızda şairin dediği gibi şöyle bir durum söz konusu olmaktadır:

“Gecenin bitmeğe yüz tuttuğundan beridir.

Duyulan gökte kanat, yerde ayak sesleridir.”

Sonuç olarak oruçta hem kişisel hem de toplumsal olarak bir ay boyunca devam eden bir arınma söz konusudur. Oruç, insanda “göz tokluğu”, “gönül tokluğu”, “güzel düşünce”, “güzel söz”, nefse “hayır” ve “hakk” düşüncesinin yerleşmesine yardımcı olduğu gibi “cimrilik”, “israf” ve “dedikodu” gibi kötü huyların yok edilmesine de yardımcı olmaktadır. Oruç nefse emanet, nefis oruca emanettir. İrade bakımından en etkin duyguyu nefse yaşatan oruç, irade sahibi olmayı, sabırlı olmayı öğrettiği gibi imanı da güçlü kılmaktadır. Nefsin stres ve çalkantılarını, korkularını yenmenin yolu ve yöntemi iman, oruç ve takvadır.

Birey ve toplum bazında büyük değişikliklere yardımcı olan oruç, insanın gafletten uyanmasına, hüsrana düşmemesine yardımcı olmakta, “reyyân ka-

pısına” ulaşmasına ve cennete girmesine de vesile olmaktadır. Bize emanet olarak verilen ömrü bereketli ve temiz kılmanın önemli yollarından birisi hiç şüphesiz oruçtur. “Tutmak” anlamına gelen oruçla insan nefisini tutmaktadır. Böyle yapan insan için Kur’an’da: “Kim de Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefisini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.” (Naziât, 79/40.) buyurulmakta diğer taraftan: “Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki nefisini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülöklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır.” (Şems, 91/7-10.) buyurulmaktadır.

Görüldüğü üzere, orucun sadece kişiyle sınırlı bir etkiye sahip olmayıp topluma yayılan, onu da çevreleyen ve toplumda da bir nevi arınma sağlayan bir yönü vardır. İnsan bu ibadetle aynı hissi, aynı açlığı, aynı susuzluğu, aynı bekleyişi bütün bir toplumla yaşamakta, oruçla arınmış nefis dünyadaki en büyük mutluluk anlarından birisi olan iftarı milyonlarla birlikte aynı anda yaşamaktadır. Oruçla birlikte toplum arasındaki katmanlar âdeta sıfırlanmakta ve nihayetinde toplumda bir birlik, kolektif bir şuur ve bilinç oluşmaktadır. Bu bilinç, başta gönüller olmak üzere evlere, sokaklara, mahallelere, köylere, kasabalara ve şehirlere farklı şekillerde yansımakta, ramazan ayının sultanlığı dünyanın dört bir tarafında hissedilmekte ve görülmektedir. ■

DOĞRUNUN YARDIMCISI ALLAH'TIR

Dr. Abdülkadir ERKUT

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin.”

(Ahzab, 33/70.)

Kur’an’da iman edenler peygambere eziyet verecek söz ve davranışlardan sakındırıldıktan sonra takvaya ve doğru söz söylemeye davet edilmiştir. Çünkü kötülüklerden sakındırmanın faydası, iyiliklerin yerleşmesi ile gerçekleşir. Bunun yolu da takvadan ve doğru söz söylemekten geçer. Takva, hayırlı söz ve amelleri cemedir; doğru söz ise ahlaki güzellikleri yayar. (İbn Aşur, et-Tahrir ve't-Tenvir, XXII, 121-122.) İyiliklerin yerleşmesinin yolunu gösteren bu ayet şöyledir: “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin.” (Ahzab, 33/70.) Ayet-i kerimeye “Ey iman edenler!” hitabı ile başlanması, muhatapların bu söze kulak kesilmeleri, ihtimam göstermeleri içindir. Onlar, takva emri ile Allah’ın ve kullarının hakkına riayetsizlikten sakındırılmaktadırlar. Allah’ın hakkı, O’na iman edip emrine tabi olmaları, isyan etmekten kaçınmalarıdır. Sanki görür gibi kendisine ibadet etmeleri, gizli açık her hâllerinde Allah’tan korkmalarıdır. Kulların hakkına gelince, birbirlerine ihanet etmekten, eziyet verecek şeylerden sakınmaktır. Onların içinde özellikle de Resulüne ezi-

yet etmekten sakınmalı, eziyet bir tarafa hoşuna gitmeyecek şeylere bile tevessül etmemelidirler.

Doğru söz, takva kavramının anlam alanına dâhil olan bir kavramdır. Böyle olduğu hâlde

takvadan sonra, ayrı olarak tek başına zikredilmiştir. Doğru sözün takvadan ayrı zikredilmiş olması, onun önem ve değerine işaret içindir.

Doğru söz (el-kavlü’s-sedid), hak sözdür, yalan ve aldatmadan uzaktır. Kendisi ile Allah’ın rızasına ermek, Hakk’a ulaşmak murat edilir. Doğru sözü, kökü sabit, dalları gökte güzel bir ağaca; yalanı ise gövdesi yerden koparılmış, o yüzden ayakta durma imkânı olmayan bir ağaca benzetmek mümkündür. (İbrahim, 14/24, 26.) Allah Resulü’ne helal olmayan şeyler isnat etmemek, ashab-ı kiram hakkında doğruluktan uzak sözler söylememek, doğru sözün gereğidir.

Doğru söz, adaletli sözdür. Haksızlıktan, mübalağadan, ziyade ve noksandan, ifrat ve tefritten uzaktır. Mutedil, yumuşak ve insaflıdır; hasımlar arasını ıslah edicidir. Okun, isabet edecek şekilde dosdoğru hedefe yönelti- lerek atılması gibi hedefine ulaşır. Kur’an’da “(Birisinin hakkında) konuştuğunuz zaman yakınınız bile olsa adil olun.” (Enam, 6/152.) buyrulur. Yetimlerin mallarının gerektiği şekilde korunup zama-

“**Doğru sözü, kökü sabit, dalları gökte güzel bir ağaca; yalanı ise gövdesi yerden koparılmış, o yüzden ayakta durma imkânı olmayan bir ağaca benzetmek mümkündür.**”

nı geldiğinde kendilerine teslim edilmesi emredildikten sonra da “Allah’a karşı gelmekten sakınınsınlar ve doğru söz söylesinler.” (Nisa, 4/9.) denmiştir. Doğru sözden maksat, kendi çocuklarına söyledikleri gibi güzel söz söylemeleri, onlara eziyet etmeden şefkatle hitap etmeleridir.

Doğru söz, Hak din İslam ve onu sembolize eden kelime-i tevhiddir. Çünkü her doğru söz ona dayanır, her sözün doğruluğunu o teyit eder. Kelime-i tevhide ilaveten ezan, kamet, kıraat, zikir, tesbih, hamdüsena gibi İslami semboller de doğru sözün örnekleridir. Doğru söz söylemek, hayırlı, faydalı sözleri söylemeyi kendine ilke edinmektir. Kur’an’ın okunup anlaşılması, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) hadislerinin; sahabenin, âlimlerin sözlerinin tezekkür edilmesi, ilim öğrenmek ve öğretmek de bu kapsama girer. Çünkü “Güzel sözler ancak ona yükselir.” (Fâtır, 35/10.) Doğru söz ile insanlar arasında hakikatler yayılır, insanlar onlarla ahlaklanır. Bunun aksine yalan, insanları aldatır; yanlış yollara düşürür. Bu yüzden marufu emretmek, münkerden sakındırmak da “doğru söz” kapsamındadır.

Takva ve doğru sözün sonucu bir sonraki ayette şöyle ifade edilmiştir: “Ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah’a ve Resûlüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır.” (Ahzab, 33/71.) Ayete göre doğru söz söylemenin sonucu üç şekilde tezahür eder: Birincisi, Allah işlerini düzeltir. Onları salih ameller işlemeye muvaffak kılar. Amellerin doğru bir şekilde yapılmasını öğretir; onları ifsat edecek şey-

“

Sözü doğru olan kişi, en doğru sözü; kelime-i tevhidi kalbine nakşetmiştir. Bu söz kendisine büyük bir sorumluluk yüklemekte; bu sorumluluğu ifa etmek büyük çaba ve gayreti gerekli kılmaktadır.

”

lerden korur. Sadece dinî konularda değil, dünyevi konularda da yapılacak işleri doğru bir şekilde yapmayı, yaptıkları işlerin semerelerini almayı lütfeder. Allah’ın işleri düzeltmesi, ayrıca yaptıkları amelleri kabul etmesi anlamına gelir. Amellerinden dolayı kendilerini mükâfatlandırır, sevaplarını kat kat artırır. İkincisi, günahlarını bağışlamasıdır. Günahlarından dolayı onları cezalandırmayacak, sadece günahları değil onların izlerini de silecektir. Geçmiş günahlarını affetmekle kalmayacak, gelecekte işleyebilecekleri günahlar için de tövbe etmeyi ilham edecektir. Üçüncüsü, büyük bir kurtuluşa nail olmalarıdır. Onlar

ateşten korunurlar; kadri ölçülemez ebedî bir nimete nail olurlar. Allah katında en büyük değeri kazanırlar. Zira Allah’ın azabından kurtulmaktan daha büyük bir kurtuluş, cennetini kazanmaktan daha büyük bir kazanç yoktur. (Âl-i İmran, 3/185.)

Doğru sözün böyle hayırlı neticeler doğurmasının sebebi şudur: Sözü doğru olan kişi, gerçeğin peşindedir. Gerçeğe sevdalı olanın bu uğurda bedel ödemesi ne mümkün! Bunun sonucunda bazı meşakkatlere katlanmakla karşı karşıya kalması mukadderdir. Sözü doğru olan kişi, adaletli söz söyleme derindedir. Sözünde aşırılıklara yer vermemek için istek ve arzularına sınır koyar, nefsinin kıskırtmalarına teslim olmaz. Bu, bazı güçlülere tahammül etmesini gerektirir. Sözü doğru olan kişi, en doğru sözü; kelime-i tevhidi kalbine nakşetmiştir. Bu söz kendisine büyük bir sorumluluk yüklemekte; bu sorumluluğu ifa etmek büyük çaba ve gayreti gerekli kılmaktadır.

Sözü doğru olan kişi, katlandığı meşakkat, tahammül ettiği güçlük, gösterdiği çaba ve gayretten dolayı Allah’ın yardımına nail olur; meşakkati rahmete, güçlüğü kolaylığa dönüşür; çaba ve gayreti ödüllendirilir: Salih ameller işlemeye muvaffak kılınarak, günahları bağışlanarak, nimetler bahşedilerek... Doğru sözü hayat düsturu edinen şahısların ve milletlerin, hem dünyaları hem ukbaları mamur olur. Ayet-i kerimenin ifade ettiği bu hakikat, halk irfanında da makes bulmuştur; “Doğrunun yardımcısı Allah’tır!” diye. ■

ZOR ZAMANLARDA DA MÜSLÜMANCA DAVRANMAK

Halil KILIÇ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

إِذَا سَمِعْتُمْ بِالطَّاعُونَ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوهَا، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا

“Bir yerde veba olduğunu duyarsanız oraya girmeyin, bulunduğunuz yerde veba çıkarsa o bölgeden ayrılmayın.”

(Buhari, Tıp, 30; Müslim, Selam, 92-96.)

Halifeliği döneminde Hz. Ömer (r.a.) Şam’a doğru yola koyulmuş; şehre girmeden kendisini karşılayan Ebu Ubeyde b. Cerah, Şam’da veba salgını olduğunu haber vermişti. Bu durum karşısında sahabeyle istişare eden Hz. Ömer, Şam’a girmemenin uygun olacağını düşündü ve geri dönülmesi talimatını verdi. Bu talimatı duyan Ebu Ubeyde “Allah’ın kaderinden mi kaçırıyorsun?” deyince Hz. Ömer “Keşke bunu senden başkası söyleseydi. Evet, Allah’ın kaderinden yine O’nun kaderine kaçıyoruz.” diye cevap verdi. Bu sırada Abdurrahman b. Avf çıkageldi ve bu hususta kendisinin de Hz. Peygamber’den duyduğu bir bilgi olduğunu söyleyerek yukarıdaki hadisi zikretti. Kararını teyit eden bu sözleri duyunca Hz. Ömer, Allah’a hamdetti ve Şam’a girmeden geri döndü. (Buhari, Tıp, 30; Müslim, Selam, 92-96.)

İslam, on dört asır önce vahyin nuruyla cahiliye karanlığını yok etmekle kalmamış, ortaya koyduğu evrensel mesajlarla hem gönüllere huzur ve sükunet vermiş hem de bedenlerin kuvvetli ve

sağlıklı olmasına yönelik birtakım emir, yasak ve tavsiyelerde bulunmuştur. Temizliğin dinin yarısı kabul edilmesi, hayatın veya hayati bir uzvun kaybına sebep olacak durumlarda tedavinin farz/vacip kılınması, bulaşıcı hastalıkların yayılmaması adına karantina uygulamasını getirmesi bu hususa örnek olarak verilebilir.

Birkaç aydır neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alan korona virüsünün (covid-19) ülkemizde de yayılmaya başlaması, kurumsal tedbirlerin yanı sıra bireysel tedbirleri de zorunlu kılmıştır. Yetkili kurulların, salgın hastalığın önüne geçmek için açıkladıkları 14 altın kuraldan mülhem 14 madde zikredeceğiz. Bu maddeler, yukarıdaki hadisin çağa/güncele nasıl yansıdığına ışık tutmaktadır. Bu maddelere riayet edilmesi hem dinî hem ahlaki hem de insani bir vecibedir.

1. Salgın hastalıkla ilgili kamu otoritesinin belirlediği kurallara eksiksiz riayet edilmeli, bu konudaki talimatlara uymanın zorunlu bir görev olduğu bilinmelidir.

2. Günde beş vakit abdest alarak temizliğe zaten riayet eden Müslümanlar olarak bu dönemde kişisel temizliğe daha fazla riayet edilmeli; dış ortamlara temastan sonra sabun, dezenfektan gibi ürünlerle el hijyeni sağlanmadan ağız, burun ve göze dokunulmamalıdır.

“**İslam ortaya koyduğu evrensel mesajlarla hem gönüllere huzur ve sükunet vermiş hem de bedenlerin kuvvetli ve sağlıklı olmasına yönelik birtakım emir, yasak ve tavsiyelerde bulunmuştur.**”

3. “Söz konusu virüs, yaşlı ve kronik hastalar için ölümcülmüş; bize bir şey olmaz.” diyerek tedbirsiz davranılmamalı; aksi takdirde -kendisine bir şey olmasa bile- başkalarına hastalık bulaştırmak dolayısıyla kul hakkına girileceği unutulmamalıdır.

4. “Olacağı varsa zaten olur.”, “Kaderimizde ne varsa başımıza o gelir.” gibi “kaderci” bir tavır takınarak umursamazlık yapılmamalı; bu tutumun Allah’ın insana bahşettiği akıl ve iradeyi yok saymak olduğu ve “Kendi kendinizi tehlikeye atmayın.” (Bakara, 2/195.) ayetiyle açıkça çeliştiği bilinmelidir.

5. Hastalığa yakalanılmışsa tedavi ihmal edilmemeli; tedavi süresince kişi, kendisini aile fertlerinden ve toplumdaki izole etmeli; bu noktada karantina kurallarına uygun davranmayanların dinen de sorumlu olmaları unutulmamalıdır.

6. “Zarar vermek de zarara zararlarla karşılık vermek de yoktur.” (Muvatta, Akziye, 31.) ve “Müslüman elinden ve dilinden başkalarının emin olduğu kimsedir.” (Buhari, İman, 3.) nebevi ilkelerini şiar edinen mümin, başkalarına zarar vermeme adına kendisinde virüs varmış gibi davranmalı ve insanlara bulaştırma ihtimalini göz önünde bulundurarak gerekmedikçe evden dışarı çıkmamalıdır.

7. Normal şartlarda musafaha (tokalaşma) günahların dökülmesine vesile, muaneka (sarılma/kucaklaşma) da muhabbet ve samimiyetin göstergesi iken salgın hastalıkların olduğu dönemde bu hasletleri terk etmek, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) sünnetine daha uygun bir tutum olacaktır. Nitekim o (s.a.s.), bulaşıcı hastalığı olan biriyle musafaha

“

Mümin, başkalarına zarar vermeme adına kendisinde virüs varmış gibi davranmalı ve insanlara bulaştırma ihtimalini göz önünde bulundurarak gerekmedikçe evden dışarı çıkmamalıdır.

”

yapmamış ve “Biz senin biatını kabul ettik; evine dönebilirsin.” (Müslim, Selâm, 126.) buyurmuştur.

8. Cuma ve bayram namazlarında zorunlu, vakit namazlarında ise faziletli bir eylem olan cemaatle namazın, insanların zarar görmesinin muhtemel olduğu dönemlerde terk edilebileceği, İslam tarihinden haberdar olanların bildiği bir hakikattir. Öyleyse yetkili kurumların almış olduğu cemaatle namaza “bir süreliğine ara verilmesi” uygulamasına riayet edilmelidir. Takva (!) adına bu uygulamayı aşmaya çalışan kişi, büyük bir vebale girmediğini bilmelidir.

9. Pek çok yalan/asılsız haberin yayıldığı bir ortam olduğu için sosyal medyadan yapılan “fasık” nitelemesini hak eden paylaşımlar ihtiyatla karşılanmalı, “Size bir fasık bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmak için o haberin doğruluğunu araştırın.” (Hucurat, 49/6.) ayeti mucibince teyit edilmeden hiç-

bir bilgi yayılmamalı; toplumu geren, panik ve fitneye sebep olan paylaşımlardan uzak durulmalıdır. Ayrıca sosyal medyada gördüğü her bilgiyi paylaşan kişi, “Her duyduğunu söylemesi kişiye yalan olarak yeter.” (Müslim, Mukaddime, 5.) hadis-i şerifi gereğince yalana alet olacağını ve bu konudaki “bilgisizliğinin” kendisini sorumluluktan kurtarmayaacağını göz ardı etmemelidir.

10. İnsanların ihtiyaç duyduğu ürünleri gereğinden fazla alıp stok yapmak, dinen yasaklanan karaborsacılıktan farklı olmayan egoistçe bir tavrıdır. Ayrıca böyle bir tutumun “Hiçbiriniz, kendisi için sevip istediği şeyi mümin kardeşi için de arzu etmedikçe, (kâmil manada) iman etmiş olamaz.” (Buhari, İman, 6.) hadisine aykırı olduğu bilinmelidir.

11. Talep fazlalığını bahane ederek insanların ihtiyaç duyduğu ürünlerin fiyatlarını aşırı arttırmanın; tabiri caizse krizi fırsata çevirmenin caiz olmadığı, bu şekildeki bir kazancın helal olmadığı ve kişiye hayır getirmeyeceği unutulmamalıdır.

12. Salgın hastalık dolayısıyla evde geçirilecek zamanlar; ibadet ve taat, dua ve zikir, tövbe ve istiğfar için bir fırsata çevrilmelidir.

13. Evde geçen zamanlarda sosyal medya ve sanal dünyaya hapsolünmemeli; aile fertleriyle daha çok vakit geçirilmeli; birlikte yapılacak faaliyetlerle aile bağları daha da kuvvetlendirilmelidir.

14. Son olarak, gözle görülmeyen küçük bir virüsün etkilerine ibret nazarıyla bakılmalı; insanın ne kadar aciz ve ölümün ne kadar yakın olduğu düşünülmeli; bu vesileyle her türlü gurur ve kibirden uzak durulmalıdır. ■

AÇILIŞININ 100. YILI İLK BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE DİNÎ HASSASİYET

Dr. Mehmet BULUT

DİB Başkanlık Müşaviri

Tarih 21 Şubat 1925'tir. Büyük Millet Meclisinde, henüz bir yıl önce kurulmuş olan Diyanet İşleri Reisliğinin ikinci bütçesi görüşülmektedir. Konu, Reislikçe bir Kur'an tefsiri ve hadis tercümeleri hazırlanması için teşkilat bütçesine ek bir ödenek konması teklifidir. Teklif üzerine söz alanlardan Kastamonu Mebusu Ahmed Mahir Efendi, Meclis kürsüsündedir. "Eğer Kur'an bilinmezse, biz tamamıyla hurafata tabi bir halk olacağız." diyor. Sahih kaynaklara dayalı yazılmış bir Kur'an tefsirine olan ihtiyacı dile getiriyor. Bu vazifenin, milletin bağrından çıkmış bu Meclis üzerine önemli bir vecibe olduğunu söylüyor. Dolayısıyla mebus arkadaşlarından Meclis gündemine getirilen söz konusu teklifin kabulünü rica ediyor. Bu teklifin

niçin kabul edilmesi gerektiğini izah ederken, “Çünkü başımızda bakın ‘ve emruhum şura beynehum’ nazm-ı celili vardır.” diyor Mahir Efendi; hatip kürsüsünün tam üstünde asılı levhayı işaret ederek levhadaki Şura suresinin 38. ayetinde geçen ibarenin manasını hatırlatıyor: “İşte ‘ve emruhum şura’nın manası da Müslümanların işleri meşveretle meydana gelir, meşverete istinat eder.” Bu söz karşısında Meclis sıralarından gür bir şekilde “Hay hay!” sesleri yükseliyor.

Evet, aktardığım sözler İkinci Meclis sırasında söylenmişti; ben ise açılışının 100. yılı dolayısıyla ve bu köşenin penceresinden bakarak birkaç örnekle, İlk Büyük Millet Meclisinin temelinde atılan harcin İslami değerlerle karıldığına kısa bir atf-

nazarda bulunacaktım. Ancak kanaatimce daha çok Birinci Meclisi tasvir eder nitelikte olması hasebiyle bu sözleri öne çıkardım.

Baştan belirtmeliyim ki hatibin işaret ettiği ayetin resmedildiği levha, Birinci Meclisin esas yol haritasını çizmekteydi. Tekeffül ettikleri Müslümanların dünya ve ahiret işlerini görmekte “şura”yı temel bir düstur kabul etmişler ve bunun bir nişanesi olarak işbu Şura suresi ayetini seçip Meclislerinin başköşesine serlevha olarak çekmişlerdi. Çünkü kendilerine belirledikleri temel düsturlardan biri bu ayette mündemiçti. Diyebilirim ki bu İlk Meclis harekât tarzlarında İslam’ın “şura” prensibinden ayrılmadı. 1920-1924 arasında hizmette bulunan bu İlk Büyük Millet Meclisi’nin açılışı

öncesi yapılan dinî merasim, hepimizin zihnine kazılıdır.

Büyük Millet Meclisi’nin açılışından Cumhuriyetin ilanına kadar olan sürede oluşturulan hükümetlere “Meclis Hükümeti” diyoruz. İlk Büyük Millet Meclisi, daha işin başında, hükümet kurma çabaları sırasında dine ve dinî nitelikli hizmetlere atfettiği önemi ortaya koymuştu. Şöyle ki Meclis, 2 Mayıs 1920’de İcra Vekilleri Heyetinin (Bakanlar Kurulu) seçimine ilişkin üç maddelik bir kanun çıkartmış, ilk maddesinde 11 vekâlet ismi belirlemişti. Kabinayı oluşturacak bu vekâletlerin ilk sırasına da ülkemizde din hizmetlerini, din eğitimi ve dinî yayın faaliyetlerini deruhte edecek “Şer’iyye ve Evkaf Vekâleti”ni yerleştirdi. Tabii olarak Şer’iyye Vekili olan zatlar da ihtiyaç hâlinde Başvekâlete vekâlet ettiler. Bu hâl, kapatıldığı 3 Mart 1924’e kadar aynen devam etti; yani sürekli ilk sırada...

Daha ilk yıllarında, yayınlanan beyannamelerle, Büyük Millet Meclisinin açılış amacıyla ilgili düşünceler hem memleket ahalisine hem de İslam âlemine lanse edilmişti. Nitekim “Âlem-i İslam’a Beyanname” adı altında yazılan ve yayınından önce 9 Mayıs 1920’de Meclis kürsüsünden de okunan iki ayrı beyannamede Millî Meclisin davası, amacı İslam âlemine de izah edilmeye çalışılmıştır. Bunlardan birincisi Şer’iyye Encümeni tarafından, diğeri ise Hamdullah Subhi Bey tarafından hazırlanmıştı.

Hamdullah Subhi Bey tarafından hazırlanan metin şu vurucu cümleyle başlıyordu: “Cenup çöllerinin bir köşesinde arzın seslerini dinleye dinleye yatan Peygamber-i Zîşan’ın ruhlarını ruhlarımızla birleştirdiği İslam kardeşlerimiz; Din-i Mübin’in son askeri mahsur bir kale içinden size tevcih-i hitap ediyor. Her taraftan üstümüze hücum ederek yüксеle yüксеle Osmanlı vatanını büsbütün boğmak isteyen ölüm kuvvetleri ortasında tehlikelerle muhat bir ada içinde kalmış gibiyiz...”

O beyannamenin bir yerinde de şöyle deniyordu: “Şam’ın, Kurtuba’nın, Kahire’nin, Bağdat’ın sukutundan sonra İslam’ın son Darülhilafesi İstanbul da düşman silâhlarının gölgesi altına düştü. Afrika’nın sahilleri üstünden Akdeniz’i baştan başa kuşatan hatır engiz diyarlarımızıza, Tuna yalılarında Ural’ın şimaline, İç Asya’nın ucu bucağı olmayan bozkırlarına, Ganj’in, Pencab’ın velvele-i sıyti hâlâ susmayan mamurelerine varıncaya kadar birer birer yâd ellerin kahır ve cebri altına giren aziz kardeş yurtlarına ağlarken nihayet Kiblegâh-ı İslamı, Ravza-i Nebevi’yi taşıyan Hicaz ve Yemen hittaları, Filistin ve Irak, Hindistan müntehalarına kadar Asya’da İngiliz saltanatının engin, nihaysiz bir şehrahi oldu.”

Birinci Meclis, döneminde çıkartılan kanunlarla ve yapılan icraatlarla dinî değerlere verdiği önemi de ortaya koymuştu. Keza, 20 Ocak 1920’de kabul edilen ilk Teşkilât-ı Esasiye Kanununun yani anayasanın 7. maddesinde “ahkâm-ı şer’iy-

● **İlk Büyük Millet Meclisi, daha işin başında, hükümet kurma çabaları sırasında dine ve dinî nitelikli hizmetlere atfettiği önemi ortaya koymuştu.**

yenin tenfizi”nin Büyük Millet Meclisi’ne ait olduğu hükmü yer alıyordu. Bu maddeyle yapılacak kanun ve nizamların fıkhi hükümlere uygunluğu aranmıştı.

Kasım 1921’de, Heyet-i Vekilenin, yani Bakanlar Kurulunun vazife ve mesuliyetine dair kanun teklifi üzerine uzun bir müzakere cereyan etmişti. Bu müzakereler sırasında da yapılacak yasal düzenlemelerde dinî değerlere ters düşülmemesi, dinî hissiyatı rencide edecek tutumlardan uzak durulması mebuslarca dile getirilmişti. Yapılan konuşmaları değerlendirirken Mustafa Kemal Paşa, uzunca konuşmasının bir yerinde şöyle diyecektir: “Cenab-ı Hak, riayetkâr kılmaya mecbur tuttuğu insanların esasen kalp ve vicdanındaki ihtiyacı hakikiyesini tamamen bilir. Binaenaleyh gönderdiği kitap tamamen o ihtiyacata mutabık ahkâmı ihtiva eden bir kitaptır. Efendiler! İlm-i hakikinin en son emrettiği, ihtar ettiği kanun böyle olabilir. Taklit ile tebdil ile kanun olamaz. Kanun, kanun-i hakiki olmak lâzımıdır. Kanun-i tabii olmak lazımdır. Yani; kanun-i İlahi olmak lazımdır. İşte Efendiler, Teşkilat-ı Esasiyemiz, böyle bir kanun-i hakikidir.

Çünkü milletimizin vicdanından, kanaatinden çıkmıştır...”

Bilindiği gibi İlk Büyük Millet Meclisi, aynı zamanda Millî Kurtuluş Savaşı’nı yönetmiş “Gazi Meclis”tir. Kurtuluş mücadelesinin verildiği bu yıllarda bütün ülke insanının en büyük emeli, vatani emperyalist güçlerden kurtarmaktı. Buna göre Büyük Millet Meclisi’nin de en önemli ve en yoğun gündemi şüphesiz ki cephelelerdeki durumdu. Millî Mücadele, topyekûn bir milleti birbirine kenetlemiş, buna muvazi olarak dinî ve millî hisler daha canlılık kazanmıştı. Bu süreçte ilmiyeye mensup mebusların cephe gerisi manevi moral etkinlikleri de dikkat çekiciydi. Meclis kürsüsünde dinî-millî hisler, hamaset duyguları çarpıcı bir şekilde terennüm ediliyordu.

8 Temmuz 1920’de Yunanlıların Bursa’yı işgali, ülke çapında teessüre sebep olmuştu. Konu TBMM’de heyecanlı nutuklarla dile getirilmişti. Hatipler arasında Bursa Mebusu Şeyh Servet Efendi, konuyu dinî hissiyat içinde dile getirmiş ve alkışlarla kesilen uzun bir konuşma yapmıştı. Cephedeki Mehmetçiğin başarısı için Meclis kürsüsünden zaman zaman dualar ediliyordu. Burada dinî

ve millî hisleri galeyana getiren bu tür konuşmalardan sadece bir örnek vermek istiyorum. Şark Cephesi Kumandanı ve aynı zamanda Edirne Mebusu olan Kâzım Karabekir Paşa, 30 Kasım 1922’de Meclis kürsüsünde cephe durumlarıyla ilgili bilgi verirken Mecliste heyecan kasırgası estiren şu konuşmayı yapmıştı: “Şark Cephesinin ebedî ve lâyezâl olan hürmetlerini muhterem Büyük Millet Meclisimize lisanen dahi arz etmekle büyük bahtiyarlık duyuyorum. En acemi bir neferin dahi kalbinde olan Allah korkusu sonra Sevgili Peygamberimiz’in aşkı, ondan sonra da Büyük Millet Meclisimize hürmet ve itaat yaşıyor. Bugün milletimizin birliğini temsil eden bu nurlu Meclisimizin yarattığı millî

zaferle şarkta ve garpta milleti-mizi saran esaret zincirleri nasıl kırıldıysa inşallah son halkaları olan ve İstanbul üzerinde kalan bakiyesi de pek yakında bu suretle parçalanacaktır. Mebusu bulunduğum mazlum ve masum Edirne bugün milletimiz sayesinde büyük bayramlar yapıyor, çırpınıyor. Ben de o dakikalarda aranızda bulunmakla büyük bahtiyarlık duyuyorum. İnşallah millî zaferlerimiz gâyesini (sonucunu) tamamen idrak ettikten sonra, ordularımız tabiatıyla hâl-i sulha geçerken yine bu millî birliğimiz sayesinde ilim ve irfan orduları da seferberliğe başlar. Ve hariçten bizi sarmak isteyen esaret zinciri gibi dâhilde de bizi aynı suretle saran fakr u cehle karşı, aynı suretle her taraftan hücum

ederiz. Cenab-ı Allah’ın inayeti, Sevgili Peygamberimiz’in bize olan yardımı ve büyük milletimizin birliği sayesinde milletimiz yakında refah ve saadete ve ilim ve irfana koşar. Ve biz de bu suretle ebedîyen mesut oluruz. Arz-ı tazimat ederim. Bütün şark ordumuz namına bütün kalbimle sizi selamlar ve bu suretle aranızda karışmakla bahtiyarlık duyarım.”

Büyük Millet Meclisi’nin açılışının 100. yılı dolayısıyla kaleme aldığım bu yazıda, birkaç örnekle bu ilk meclisin İslam dini konusunda gösterdiği hassasiyete işaret etmeye çalıştım. Sonraki birkaç yazımda Birinci Meclis döneminde sunulan din hizmetleri, din eğitimi ve dinî yayın faaliyetleri üzerinde durmak istiyorum. ■

GANDHİ'NİN GÖZYAŞLARI

| Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

Bugün insanlık korkunç felaketlerin eşiğinde duruyor. Tarihte olduğundan daha berbat savaşlara sürükleyebilecek bitmek bilmez ideolojik ve dinsel çatışmalar, şiddetli ırksal nefretler, sömürü amaçlı terör ve işgaller yakamızdan düşmüyor. Kimyasal ve nükleer savaş tehditleri havada uçuşurken, bulaşıcı hastalıkların biri bitmeden öteki peydahlanıyor. Bu tablonun da açıkça gösterdiği üzere, manevi ve ahlaki olanı maddiyata yani geçici ve uçucu olana tercih eden insanoğlu, kendini topyekûn imha etmeye doğru adım adım ilerliyor.

Gelin bunu en yeni bir örnek üzerinden görelim.

Hindu fanatizmi

Hindistan hükümeti Aralık ayında yeni bir “Vatandaşlık Kanunu”nu yürürlüğe soktu. Bu kanun ülkede her kesimden insanın katıldığı büyük oranda barışçıl protesto ve tepki eylemlerinin fitilini de ateşlemiş oldu. Söz konusu kanunla, ülkeye Afganistan, Bangladeş veya Pakistan’dan göç eden Hindu, Sih, Budist, Jain ve Parsilere vatandaşlık hakkı tanındı fakat

Müslümanlar kapsam dışı bırakıldı. Pek çok siyasi yorumcunun ve insan hakları uzmanının görüşü o ki bu kanun, ülkeye dışarıdan göç eden Müslümanları açıkça yok sayıyor.

İktidar partisinin söz konusu kanunla ilgili gerekçesi şöyle: Müslümanlar, Müslüman çoğunluğun hâkim olduğu ülkelerden geliyor ve kendi ülkelerinde dinlerinden dolayı bir zorluk yaşamıyor. Kanunla vatandaşlık kapsamına alınanlar ise geldikleri ülkelerde dinî azınlık olmaları sebebiyle aşağılanıyor, çeşitli zorluk ve baskılara maruz kalıyorlar. Gerekçe mazur görülebilir ancak dikkatlerden kaçan bir şey var. Çin'den gelen Tibetler, Sri Lanka'dan gelen Tamiller, Myanmar'dan gelen Rohingyalar ve de Pakistan'dan gelen Ahmediler her ne hikmetse kanun kapsamına alınmazlar.

Kanunda gizlenen gerekçe gerçekte dindî ve hedef Müslümanlardı. Hükümet, bir "Hindu ulusu" tesis etmeyi amaçlıyordu. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte "illegal göçmen" konumuna düşen 1,9 milyon ülke sakini birdenbire "devletsizlik" tehlikesiyle burun buruna kalır. Mallarına el konma, tutuklanma ve ülkeden kovulma da cabası. Özellikle ellerinde eski belgeleri (tapu ve doğum belgeleri vb.) olmayan Müslümanlar bu tehlikeyle yüz yüze gelme riski en fazla olan gruptu.

Müslümanlara yönelik husumet bununla da sınırlı kalmaz. 1992 yılında Hindu fanatikler tarafından yıkılan Babri Ca-

Çok farklı kültürlerin ve ırkların bir arada uyum içinde yaşadığı Hindistan'dan din temelli Hindu ırkçılığının hortladığı günümüz Hindistan'ına nasıl geldiği tam bir bilimsel araştırma konusudur. Buraları dinsel fanatizmin ziftine bulayanlar tarih ve insanlık önünde sorumludur.

mii'nin yıkıntıları üzerine bir Hindu tapınağı dikilmesi kararı 2019 Kasım ayında Hindistan Yüksek Mahkemesi tarafından alınır. Neticede polisin protestoları şiddetle bastırma tehdidi ve silah kullanması, Hindu fanatiklerin de devreye girip kışkırtmasıyla olaylar büyür. Bazı yerlerde camiler tahrip edilir. Pek çok kişi ölür ve yaralanır. (Buraya kadar olan özet için bkz.: Suparna Chaudhry, "In India, Hindus, Muslims and police are fighting in the streets." The Washington Post, 25.02. 2020.)

Geçmişte, 6 Aralık 1992'de Babri Camii'ni yakanların öfke çılgınlıkları ve nefret sloganları son olaylarda yeniden yankılanır: "Hinduon Hindustan ka, nahin kisike baap ka!" (Hindistan Hindularındır, başkasının babasına ait değildir!) Tehditkâr sloganların, küfürlerin küflenmesine izin vermeyen, nifak ve ayrılık tohumlarını ceplerinden eksik etmeyen karanlık fanatik zihniyet yeniden hortlamıştı.

Irka giydirilen kupkuru gurur ve kibir öfkeyle buluştuğunda, tıpkı ateşle barut misali, ortak yangın yerine dönerdi. Nitekim bu kural şaşmadı, aynen öyle oldu. Aynı şekilde, dinin de fanatik cehaletin eline geç-

tiğinde ölümcül bir silaha dönüşmesi kaçınılmazdı. Bu kural da evrenseldi, tüm zamanlar, mekânlar ve uluslar için geçerliydi, sınır nedir tanımazdı. Nitekim öyle oldu. Irkçılık ve kuru dincilik önüne geleni yıktı. Ortada ne insan hakları ne özgürlük ne de ahlaki ilke bıraktı. Hepsinin külünü savurdu.

Hindistan'da bir zamanlar özgürlük mücadelesine damgasını vuran, daha sonra anayasasının kurucu ilkeleri olan çoğulcu ve eşitlikçi değerler alenen çiğnenmişti. Bunun başka bir izahı yoktu, olsaydı da akla, izana, insafa ve vicdana sığmazdı.

Hindistan'ın barış sembolü ve kurucusu Mahatma Gandhi der ki: "Umutsuzluğa kapıldığımda hep tarihi düşünürüm. Hakikatin ve sevginin daima galip geldiğini hatırlarım. Zalimler ve caniler her zaman var olmuştur. Bir müddet yenilmez görünebilirler ama sonunda hep yenilirler. Bu daima aklınızda olsun."

Baba Gandhi ülkesinin bu hâlini görseydi onun için ağlayacağına eminim.

Bu kanun (!) kültürel değerlerin ihlali, yaşam tarzlarının yerle bir edilmesi, hakların gaspı, ırkçı

terörün kallesliği, dinsel fanatizmin acımasızlığı ve idarenin kural tanımaz keyfiliği türünden ne varsa hepsini içeriyor. Ayrımcılık ve ötekileştirmeyi meşrulaştırırken Müslümanlara açık bir mesaj veriyor: Sizler, dinlerinizden dolayı bu ülkede ikinci sınıf vatandaşsınız!

"İrkçılık, katı hâlde kalamaz. Kendini yenilemek, uyarlamak, görüntüsünü değiştirmek zordur." der Martinikli düşünür Frantz Fanon (ö. 1961), doğru demiş. Bu illet kimi yerde "kanun", kimi yerde asker, kimi yerde polis, kimi yerde sivil giyimli bir teröristtir. Kimi yerde iflah bulmaz bir "kanlı ideoloji", kimi yerde ise "zalim" bir devlet terörüdür. Tarihteki örneklerini saymaya bilmem gerek var mı?

Bir zamanlar sevgi ve barışın sembol toprakları

Hindistan'ı biz en çok Babürlüler ile hatırlıyoruz. Sevgi ve aşkın sembolü olarak bilinen Tac Mahal başta olmak üzere kültür ve sanatın eşsiz eserlerini Hindistan'ın her tarafına inşa eden Şah Cihan'ı ile anıyoruz. Dinsel hoşgörüyü ilke edinen Şah Ekber'i ile biliyor ve tanıyoruz. Kuzey Hindistan'da bir müddet hüküm süren Gazneliler ile Hindistan'a aşınayız. Çok farklı kültürlerin ve ırkların bir arada uyum içinde yaşadığı Hindistan'dan din temelli Hindu ırkçılığının hortladığı günümüz Hindistan'ına nasıl geldiği tam bir bilimsel araştırma konusudur. Buraları dinsel fanatizmin ziftine bulayanlar tarih ve insanlık önünde sorumludur. Akan kanların vebali onlarındır.

O zengin Hint kültürünün üstünü Ganj nehrine serpiyen küller misali külleyenler, Fanon'un dediği gibi ülkeyi "asgari düzeyde insanlığın" dahi olmadığı bir kültürsüzlük ortamına doğru sürüklüyorlar. Dünya nüfusunun onda birinden fazlasını oluşturmak ama insani ve vicdani değerleri yok saymak olsa olsa tam bir "çoraklaşma" hâlidir.

Aslında Hindu fanatizminin kadrosunu oluşturanların milyarı aşan nüfusun içinde son derece küçük bir azınlık olduğuna şüphe yok. Bunların kim olduğunu öğrenmek için internette Conservapedia'ya "Hindu fanatics" şeklinde yazıp baktığınızda orada eylemlerinin tek tek sayıldığını göreceksiniz. Mahatma Gandhi'yi, Avustralyalı Hristiyan misyoner Graham Staines'i ve iki küçük oğlunu onlar katletmiş. 2002 yılında hamile bir Müslüman kadını diri diri yakmışlar. 2002 Nisan ayında Uttar Pradeş eyaletinde Babri Camii'ni onlar yıkmış-

lar. 2007 yılının Aralık ayında Orissa bölgesinde tam 95 adet Hristiyan kilisesini yağmalayıp yakan ve tahrip eden de onlar. Ve nihayet 2008 yılında yirmi yaşında bir Katolik rahibeyi iğfal etmişler. Daha başka vukuatları da var ama bu kadarı yeter.

Suç dosyaları epey kabarık olan, Hindistan'ın modern yüzünü korkunç eylemleriyle karalayan bu fanatik zihniyete teslim olmak, Hindistan yönetimi için ırkçılık ve fanatizmin rüzgarında bir kaos ve kavga ortamına sürüklenmek demek olacaktır.

Çok değil daha 1947'ye kadar sömürgeci emperyalizm için ucuz bir hammadde ve emek pazarı olan Hindistan'ı birileri, daha bir asır geçmeden insani ve ahlaki değerlerini yok ederek insanların hayatları ve nesilleri için endişe duydukları bir can pazarına çevirmek istiyor. Bu oyuna gelinmemelidir.

Son olaylar da dâhil olmak üzere bütün bu olup bitenlerin Hindu kültürünün o Batı'ya su-

nulan şirin yüzünü zedeleyeceğinde şüphe yoktur. Hamuru samsaranın çarkında yoğrulan mistik, uysal, barışsever, insanıcıl, kanaatkâr Hindu tipolojisi bu fanatizmden ciddi zararlar görecektir. Hindistan tek başına Hindulardan müteşekkil değildir. Ülkede bugün 200 milyondan fazla Müslüman, 30 milyon Hristiyan, 24 milyon Sih, 9 milyon Budist, 5 milyon Jainist var; diğerlerini saymıyorum bile. Nüfusunun yüzde 80'i Hinduizm dininden olan ama kalanı şu saydıklarımın birine ait olan Hindistan, tabir caizse tam bir dinler mozaiki görünümü arz ediyor. Bu uyumu bozmak ülke halkına ve barışına ciddi zararlar verecektir. Bunu yapmak isteyenlere fırsat verilmesin.

Anayasalar ve kanunlar, "hırs- ların diğer hırsırları dengelemesi için tasarlanmalıdır", bir çoban kendi sürüsünü asla parçalamaz. (Daron Acemoğlu, James A. Robinson, Dar Koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği, Çev. Yüksel Taşkın, Doğan Kitap, İstanbul 2020, s. 14-15.) ■

AZAMET VE KEREM SAHİBİ ZÜ'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM

Fatma BAYRAM

İstanbul Üsküdar Başvaizi

Celal, sözlükte “azamet sahibi ve yüce olmak” anlamındadır. İkrâm ise “cömert, merhametli, asil ve şerefli olmak” manasına gelir. Yüce Rabbimiz bu iki ismin başına “sahip” anlamındaki “zû” ekini getirerek bir terkip yapmış ve bu terkipte kendisini “azamet ve kerem sahibi” olarak nitelemiştir.

Ragıb el-İsfahani “celal” kelimesinin yüceliğın doruk noktasını teşkil ettiğini, bu sebeple Allah’tan başkası için kullanılmadığını söyler. Bu sıfat, büyüklük alameti olan ne kadar kemalat varsa hepsinin Allah’a mahsus olduğunu gösterir. O’na ait olmayan bir kemal düşünülmemeyeceği gibi hiçbir nimet ve şeref de O’ndan gayrisinden gelemez. Mahlûkattaki gözlemlediğimiz ne kadar mükemmellik varsa hepsi O’nun kemâlinin zayıf bir gölgesi ve işaretidir.

Allah Teâlâ aynı zamanda büyük bir fazl-ı kerem sahibidir. Rabbimizin nimetlerinin ulaşmadığı hiçbir varlık düşünülmez. Yalnız dilciler, in’am (nimet verme) ile ikram arasında fark olduğunu söylerler. Onlara göre Yüce Allah’ın in’amı tüm varlıklara ulaşan her anlamdaki nimetleri ifade ettiği hâlde ikramın sadece değer verilen, saygı ve sevgi duyulan kişiler için söz konusu olduğunu söy-

lemiştirler. Çünkü ikramda kerim kılma ve onurlandırma anlamı vardır.

Sonuçta “zül celâli ve’l ikrâm” ismi Rabbimizin celal ve cemel yönlerini aynı anda ifade etmesiyle, bizlere O’ndan sırf şer olan bir şeyin sadır olmayacağını öğrettiği gibi her daim korku ile ümit arasında bir denge üzerinde yaşamaya da işaret eder.

Kur’an’da zü’l-celâli ve’l-ikrâm

Bu isim Kur’an’da sadece Rahman suresinde iki yerde (27 ve 78. ayetler) geçer. Rahman suresi baştan sona Rabbimizin nimetlerinin sayıldığı ve yaratılıştaki muhteşem gücün anlatıldığı bir suredir. Baştan 25. ayetin sonuna kadar kâinatın ve insanın yaratılışı çok etkileyici bir üslupla anlatıldıktan sonra 26. ayette bütün bu yaratılmışların fani olup bir gün yok olacakları söylenir. Akabinde gelen 27. ayette ise her şey yok olduktan sonra baki olacak olanın sadece ve sadece “zül celâli ve’l ikrâm” olan yüceler yücesi Rabbimizin zatı olacağı hatırlatılır. Bu ayetlerin akışında ve sözün buraya gelişinde Yüce Allah’ın hem azameti hem lütufları iliklerimize kadar hissedilir. Ardından Yüce Allah’ın zatı hakkında birkaç noktaya temas edilip kıyamet safahatına geçilir. Diriliş ve hesap gününün zorlukları, günahkârların yaşayacağı sıkıntılar, takva sahiplerinin ulaşacağı nimetler anlatıldıktan sonra sure bütün bunları gerçekleştirecek olanın hatırlatılmasıyla son bulur: “Büyüklük ve ikram sahibi Rabbinin adı yücelerden yücedir.” Bu ismin sadece yaratılış, kıyamet ve dirilişten bahseden bu surede geçmiş olması celalin

“**O’na ait olmayan bir kemal düşünülmemeyeceği gibi hiçbir nimet ve şeref de O’ndan gayrisinden gelemez. Mahlûkattaki gözlemlediğimiz ne kadar mükemmellik varsa hepsi O’nun kemâlinin zayıf bir gölgesi ve işaretidir.**”

Hat: Erman YORDAM

ifade ettiği azametinin bütün bu sayılanlara güç yetirmeyi ve ikramın ifade ettiği nimetlerin de bunları lütfedeni işaret etmesi sebebiyle olsa gerektir.

Celal ve kerem sahibi Rabbin kullarına düşen

İbn Arabî'ye göre bütün varlıklar ilahi isimlerin çeşitli terkip ve düzeydeki tecellileri ile varlık meydanındaki yerlerini almışlardır. Ona göre varlıkların ilahi ilimdeki taslakları diyebileceğimiz a'yanı sabitelerine fevzi mukaddes denilen bir tecelli ile akseden ilahi isimler onlara hayat vermiş, böylece her bir mahlûk tasarım aşamasından yaratım aşamasına geçmiştir. Bu süreçte bahsi geçen "tecelli" nitelemesi celal ile aynı kökten gelir ve bizlere yaratmanın büyük bir azamet gerektiren bir iş olduğunu gösterir. Bu ismin ikram ile bir terkibe sokularak Kur'an'da sadece varlığın tüm aşamalarını konu edinen bir

surede geçmesi ise yokluktan varlığa geçişle varlık sürecinde yaşananların bir sonuca bağlanmasının ikramı esas alan bir kudretle mümkün oluşuna işaret eder. Bu açıdan baktığımızda Kur'an'da kimlerin ikrama mazhar (mükerrerem) olduğu söyleniyorsa onlar bu ilahi tecelliye mazhar oldukları tescillenmiş kimselerdir.

Bir taraftan Rabbimizin sonsuz azametini, diğer taraftan da sınırsız ikram ve cömertliğini ifade eden bu terkip O'ndan başkasını gereğinden çok büyütmek, yalnızca O'na kulluk etmek ve ne bekliyorsa O'ndan beklemek hususlarında açık uyarılar taşır. Bu tevhit makamıdır ve bunu başarmak büyük bir mertebedir. İnsanlardan hiçbir şey beklemeyen, her ihtiyacı için Allah'tan başka bir merci bilmeyen bir kalbin ne kimse-den bir pervası olur, ne de bir

umduğu... Sufilerin deyişiyle bu adamın ayağına altın dökmekle başına kılıç tutmak birdir. Bu düzeye erişmiş kişiler gerçek manada hür ve asildirler. İnsanlarla ilişkilerinde çeşitli hesaplar güdenlerin bu asalet ve şerefe ulaşmaları mümkün değildir.

Son olarak bu iki vasfın bir terkip içinde gelmesi bizlere, azamet ve heybet sahibi, saygınlık uyandıran birinden gelmeyen ikramların nasıl değerini kaybedeceğini ve o kişinin sıradan bir vazifesi gibi algılanacağını; ikram ve lütuf içermeyen, muhatabını ezen bir azamet ve heybetin ise saygınlık uyandırmayacağını hatırlatalım. Heybetli bir makamdan gelen ikramlar bize onur kazandırırken, heybet ve saygınlık içermeyen bir mevkiden gelen ikramlar muhatabının gözünde lütuf ve iyilik olmaktan çıkıp vazifeye dönüşür. ■

İMAM-HATİP NESLİNİN ÖNCÜSÜ: MAHMUT CELALETTİN ÖKTEN

Bünyamin ALBAYRAK
Ahmet ÜNAL

Her zaman ve her şartta yapılabilecek işler olduğunu düşünen iyimser bir insan. Kültürümüzün yeni nesle aktarılmasında başarılı hizmetler gerçekleştiren münevver bir âlim. İmam-hatip okullarının kurucusu Mahmut Celalettin Ökten, nam-ı diğer Celal Hoca.

Mahmut Celalettin Ökten, 1882 yılında Trabzon'da doğar. Babası Salih Zihni Efendi, annesi Güller Hanım'dır. Celal Hoca daha beş yaşındayken babasını kaybeder. Annesi Güller Hanım, hafize bir hanımefendidir. Hafız bir anne, evladının da kendisi gibi hafız olması için her akşam onu yatağına yatırdığında yanı başında oturur, o günkü dersini kulağına okur. Celal Hoca kendi ifadesiyle Mushaf'ı açıp bakmadan, geceleri yatakta annesini dinleyerek altı ayda hafız olur. Nitekim Celal Hoca, Allah vergisi hafızasıyla bir şeyi öğrendiğinde onu hemen kavrar ve asla unutmazdı. Bir keresinde "Unutmak mı? O da ne ola ki?"

İnsan öğrendiği bir şeyi nasıl unutulabilir?" demiştir.

Celal Hoca, genç yaşta Trabzon Çarşı camii'nde imam-hatipliğe başlar. Bir gün görev yaptığı camide bir hafızın gönüllere ve ruhlara nakşedercesine okuduğu Kur'an-ı Kerim'i dinler. Hafız okudukça o, "Ben neden bu Kur'an'ı konuştuğum dil gibi anlayamıyorum?" diye hayıflanır ve ağzından şu dualar dökülür: "Ya Rabbi! Eğer bana Kur'an-ı Kerim'in dilinden anlamayı nasip edersen, ölünceye kadar senin dininin tellalı olacağım."

Celal Hoca'nın duası kabul olur. 1905 yılında İstanbul'a gider. Önce Dârü'l-Muallimîn-i Âliye'ye, buradan mezun olduktan sonra da Darülfünun Edebiyat Şubesi'ne kaydolar. Burada o devrin önde gelen âlimleri arasında yer alan Babanzade Ahmed Naim, İzmirli İsmail Hakkı

ve Mehmed Âkif beylerin yakın ilgi ve sevgilerine mazhar olur.

Celal Hoca, Darülfünunu bitirdikten sonra 1912 yılında İstanbul Erkek Lisesi'nde Arapça öğretmeni olarak vazifeye başlar. İlmî birikimi yanında başarılı öğretim metodu sayesinde kısa sürede "Celal Hoca" olarak şöhret bulur. Celal Hoca, Arapça derslerini ciddiyetle sürdürür. Bir defasında talebesi, "Hocam Arapça derslerinde taviz vermiyorsunuz. Bunun sebebi nedir?" diye sorunca, Celal Hoca şu cevabı verir: "Evladım! Arapça, Allah kelamının lisanıdır. Arapça, adı üstünde A-rapça'dır. Bir tek harfi değil bir tek noktası bile feda edilemez. Yanlış bir harf, yanlış bir nokta bütün manayı altüst eder."

Trabzon'da dinlediği Kur'an-ı Kerim'in büyük tesirinde kalan Celalettin Ökten'in hayatı İstanbul'da dinleyeceği bir baş-

ka Kur'an tilaveti ile yeniden şekillenir. Zira bu güzel Kur'an tilavetinin sahibi daha sonra evleneceği Emine Hanımefendinin kardeşi Cevdet Efendi'dir. Celal Hoca, Cevdet Efendi'nin okuyuşundan etkilenir ve "Bârekallah! Sureyi şerifeyi ne de güzel okudunuz!" diyerek ona iltifat eder. Cevdet Efendi'nin de kabulüyle kendisine başta Arapça olmak üzere matematik ve Fransızca dersleri verir.

Cevdet Efendi, üzerinde emeği olan Celal Hoca'yı bir gün evlerine davet eder. Celal Hoca eve girince evdeki tertip ve düzenden etkilenerek "Bu evin bir kızı varsa alınır!" der. Ezelde takdir edilen çeşm-i yâr'ı işte bu evdedir. Celal Hoca müstakbel eşini annesinden ister. Eşinin annesi Sıddıka Hanım, "Ben senin ilmine ve fazlına kızımı verdim gitti!" der. Bu mübarek evlilikten üç çocuk dünyaya gelir. Bu çocukların her biri toplumumuz adına önemli görevler üstlenmişlerdir. Kızı Hümeysra Hanım, "Her eve bir anne, yedi mahalleye de bir doktor lazım." diyerek doktor olur. Diğer kızı Züheyra Hanım ise kimya eğitimi alır. Oğlu Ömer Sadettin Ökten ise mühendislik eğitimi almış bir öğretim üyesidir. Bilim tarihi, kent kültürü ve kent estetiği, felsefe, kültür ve sanat alanlarına özel ilgisi bulunan günümüzün önemli aydınları arasındadır.

Celal Hoca, öğretmenlik mesleğinden 1947 yılında emekli olur. Ancak emeklilik onun için kenara çekildiği bir vakit değildir. Zira 1948 yılına geldiğinde imam-hatip nesillerinin yetişeceği yeni bir dönem baş-

● **Onun gayretleriyle imam-hatip okullarının açılması yönünde karar alınır ve Celal Hoca, 17 Ekim 1951 tarihinde İstanbul İmam-Hatip Okulu'nun ilk müdürü ve Arapça öğretmeni olarak atanır.**

lar. Önce İmam-Hatip Kursları açılır ve Celal Hoca bu kursun müdürlüğüne getirilir. Ancak Celalettin Ökten, İmam-Hatip Kurslarını asla yeterli görmez. Onun gayretleriyle imam-hatip okullarının açılması yönünde karar alınır ve Celal Hoca, 17 Ekim 1951 tarihinde İstanbul İmam-Hatip Okulu'nun ilk müdürü ve Arapça öğretmeni olarak atanır.

Celal Hoca bu okulların açılması için hayır sahiplerini bir araya getirir ve onlara şöyle seslenir: "Efendiler! Ben biliyorum ki sizler çok güzel işler yapıyorsunuz. Nice camiler yaptınız. Rabbim hepinizden razı olsun. Ancak cemaatsiz cami neye yarar. Cemaatin oluşması için de bilgili imamlar lazımdır. Sadece dinî ilimleri bilen değil, aynı zamanda tarih, coğrafya, kimya ve fizik gibi ilimleri de bilmeli ki lise ve üniversite talebelerinin karşısında da imamlık yapabilsin." Bu konuşmadan sonra necip milletimizin desteğiyle Celal Hoca ve arkadaşları, İstanbul

Vefa'da bulunan terk edilmiş harabe bir binayı iki ay gibi kısa sürede ayağa kaldırır ve 1951 yılının Ekim ayında eğitim öğretime hazır hâle getirirler. Bu güzide okulların açılışında katkı sağlayanlar için şu söz ifade edilegelmiştir: "İmam-hatipler, necip milletimizin talebi, Başvekil Adnan Menderes'in izni, Maarif Vekili Tevfik İleri'nin cesareti ve Celal Hoca'nın gayretiyle açılmıştır."

İstanbul İmam-Hatip okulunun açıldığı ilk yıllarda temizlik görevlisi yoktur. Bir gün okula Nurettin Topçu gelir. Celal Hoca'nın tuvaletleri temizlediğini görünce "Ne yapıyorsun Hocam! Koskoca müdür nasıl tuvalet temizler? Bu temizliği talebeler yapsa ya!" der. Bunun üzerine Celal Hoca'nın dilinden şu sözler dökülür: "Hayır! Onların gürbüz bir fidan gibi yetişmeleri bizim mesuliyetimizin icabıdır. Gençler yaptıkları işle şahsiyetleri arasında irtibat kurarlar. Yarın 'Tuvalet temizleyip okudum' diyerek komplekse düşerler. Çare yok! İş yapacak eleman edininceye kadar temizliği elbette biz yapacağız."

Milletimizin ve ümmet-i Muhammed'in umudu olmaya devam eden imam-hatip okullarını bizlere emanet ederek fani âlemden baki âleme göç eyleyen Hocamıza yüce Rabbimizden rahmet ve mağfiret diliyoruz.

Mahmut Celalettin Ökten, 21 Kasım 1961 yılında aramızdan ayrıldı. Yüzlerce talebesi ve binlerce seveninin gözyaşları ve dualarıyla Edirnekapı Sakızağacı Şehitliği'ndeki aile kabristanına defnedildi. ■

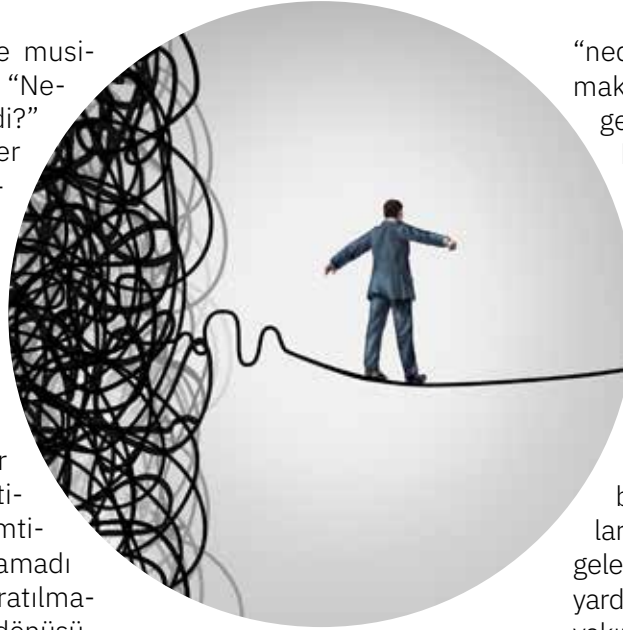
HER İNSAN SINANIR

Dr. Lamia LEVENT ABUL

DİB Diyanet İşleri Uzmanı

İnsanoğlu sıkıntı ve musibetler karşısında “Neden başıma geldi?” demeden önce her insanın sınanmak üzere yaratıldığı ve yeryüzüne gönderildiği hakikatini hatırlamalıdır. Hz. Âdem ve Hz. Havva yaratıldıktan hemen sonra yerleştirildikleri cennette imtihana tabi tutulmadılar mı? Onların yeryüzü imtihanları da cennetteki imtihanlarından sonra başlamadı mı? İnsan boş yere yaratıldığını ve asıl yurduna dönüşünün de sınamalar neticesinde olacağını yeniden hatırlamalıdır. Sonsuz rahmet ve şefkat sahibi olan Rabbimiz, yeryüzü mace-ramızda nasıl sınamalara maruz kalacağımızı daha önce sinanan peygamberler ve toplumlar üzerinden bizlere tüm teferruatlarıyla anlatır. Hak Teâlâ nisyarla malul insanoğlunu uyarır, tekrar ve tekrar bu hakikate dikkat çeker: “Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele.” (Bakara, 2/155.)

Peki, neden sınar bizi Yaratan, neden musibet ve sıkıntılarla dener kullarını? Yüce Rabbimiz kullarının kendisini bilmesini ve iman etmesini ister ve iman-

larındaki samimiyetinin ortaya çıkması için de imtihana tabi tutar. O, türlü zorluk ve sıkıntılara rağmen imanında sebat eden, isyan ve inkâr etmeyen kullarını ayırt etmek ister. Her durum ve şartta sarsılmaz bir imanla kendisine yönelenleri kulluğuna kabul eder: “İnsanlar, ‘inandık’ demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler. Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Allah, doğru söyleyenleri de mutlaka bilir, yalancıları da mutlaka bilir.” (Ankebut, 29/2-3.)

Dünya insan için bir imtihan yurdudur. Bu hakikati idrak edenler imtihan yurdunda karşılaştıkları zorluklardan dolayı

“neden, niçin” diyerek vahlanmak yerine bunun Rablerinden gelen bir sınama olduğunu kabul eder ve tevekkülle karşılarlar. Yapılması gerekenleri yapar, alınması gereken tedbirleri alır, üzerlerine düşen vazifeyi ifa ederler. Bilirler ki önceki toplumların başına da benzer musibetler gelmişti, hatta öyle sıkıntılarla karşılaşmışlardı ki Peygamber ve beraberinde bulunanlar “Allah’ın yardımı ne zaman gelecek?” demişlerdi. Allah’ın yardımı inananlara elbette çok yakındır. (Bakara, 2/214.)

İnanan insanın bir musibetle karşılaştığında göstermesi gereken ilk tavır sabırdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) “Sabır, acı bir olayın yaptığı sarsıntıya karşı ilk anda gösterilen tahammüldür.” (Buhari, Cenâiz, 32.) buyuruyor. Kul, musibetin isabet ettiği ilk anda sabır ve metanet gösterirse Cenab-ı Hak onu bu sıkıntılı zamanda hem daha mukavemetli yapacak hem de ilahi yardıma mazhar olacaktır. Zira Rabbimiz sabredenlerle beraberdir (Bakara, 2/153.) ve sabredenleri övmekte, sabırlarına karşılık müjdelemektedir. Sabır, yaşanan zorluk karşısında pasif kalmak, beklemek olarak anlaşılmalıdır. Aksine dirayetli davranmak ve umutsuzluğa

düşmemek anlamına gelir. İnsan ancak dirayetli olduğunda tedbiri elden bırakmaz ve akılcı çözümler geliştirebilir. Sabır, kişiyi sıkıntılar karşısında güçlü kılan aktif ve dinamik bir süreçtir.

Yüce Allah musibete sabır ve sebat gösteren kullarına büyük mükâfatlar vadetmektedir ki bu zorluk karşısında korkmamak, panik olmamak, üzüntüye gark olmamak anlamına geldiği gibi musibeti kulunun hayrına olacak şekilde neticelendirmesi olarak da anlaşılabilir. “Kim sabrederse, Allah ona dayanma gücü verir. Kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ikram verilmemiştir.” (Müslim, Zekât, 124.) buyuran Sevgili Peygamberimiz, sabrın kulu güçlü kıldığına ve bunun ne büyük nimet olduğuna dikkat çekmiştir.

Yüce Allah’ın kulunu imtihan etmesi, onun kemalat yolculuğunda manen olgunlaşmasına vesile olan bir durumdur. İnsan sabır ve temkini kuşandığı zaman olgunlaşır. Meselelere temkinli yaklaşan kişinin her işi hayırla neticelenir. Başına bir sıkıntı geldiğinde sabreder bu onun için hayır olur. Sevinçli bir hâl yaşarsa buna şükreder, bu da onun için hayır olur. (Riyâzû’s-Sâlihîn, 1/54.) İnsan sıkıntı ve zorluklarla sınıandığında hayata, olaylara ve kişilere farklı açılardan bakma becerisi kazanır. Daha hoşgörülü, daha merhametli daha sabırlı bir insan olma fırsatını yakalar. Başka insanların acılarını anlar, dertlerine ortak olur. Mahlûkata merhamet nazarıyla bakar, yardım etme duyguları harekete geçer. Yaratılanı Yaratandan ötürü sever.

Yüce Allah’ın her işi hikmet üzere cereyan eder. Bizim şer olarak gördüğümüz nice hadisenin

hayırlara vesile olduğu pek çoğumuzun yaşadığı bir hakikattir. Musibetleri sadece görünen yönleriyle anlamaya çalışmak sathi bir bakış olur. Musibeti Allah’ın bir ayeti olarak görmek, görünenin ardındakine, işaret ettiğine bakmak gerekir. İnsan, musibeti doğru okuduğunda onunla mücadele etmek için doğru stratejiler geliştirebilir. Bu da sadece sonuçlar üzerinde değil, onu meydana getiren sebepler üzerinde etraflıca düşünmekle olur. Musibetten dersler çıkarmanın yolu böylesi tefekkürî bir yaklaşımdır. İnsanoğlu karşılaştığı zorluğu yenmek ve salimen ondan çıkmak için maddi ve manevi tüm güç ve yeteneklerini seferber eder. Bu da beraberinde hayırlı değişimleri ve yeni açılımları getirir.

Musibetler Rabbimize yakınlığımıza ve arınmaya da vesile olur. İnsan, fıtratı gereği bir sıkıntıyla karşılaştığında ve ona bir zarar dokunduğunda hemen Rabbine yalvarır ve dua eder. (Rum, 30/33.) İnsan ne kadar aciz ve zayıf bir varlık olduğunu böyle zamanlarda daha iyi idrak eder. Rabbine yönelir ve O’ndan medet umar: “Birinizin başına bir musibet/acı bir şey geldiğinde ‘Biz Allah’a aitiz ve biz O’na döneceğiz. Allah’ım

başıma gelen musibetin/acının mükâfatını senden bekliyorum. Bundan dolayı bana ecir ihسان et, benim için onu daha hayırlısıyla değiştir.’ desin.” (Ebu Davud, Cenaiz 17-18.) Zira mümin kulun başına gelen her musibet onun için bir arınma vesilesidir.

“Dert ve sıkıntıya düşmek, Allah’ı gizlice çağırmana sebep olduğundan bütün dünya malından üstündür. Dertsiz dua soğuktur. Dertli dua ve yalvarma, gönülden, aşktan gelir.” diyen Hz. Mevlana dert ve sıkıntıyı Yaratana hatırlatma vesilesi sayarak baş tacı eder. Kul başına gelene karşı Rabbine iltica edip sığındığında karşılığında O’nun yardım ve desteğini bulur. Yüce Rabbimiz inananların sadece kendisine dayanıp güvenmelerini buyuruyor. (Teğabûn, 64/13.) Allah’tan yardım isteyenler yine en büyük dost ve yardımcı olarak Rablerini bulacaklardır. (Enfal, 8/40.)

Yüce Allah inananlarla beraberdir. Kendisine tevekkül edenlere mutlaka sıkıntıdan çıkış yolu gösterir. Her zorlukla beraber bir kolaylık vardır buyuruyor Cenab-ı Hak İnşirah suresinde. Bu ayet-i celileyi iki kez tekrarlayan Yüce Rabbimiz, biz insanoğlunun sıkıntı ve musibetlerdeki ibret ve hikmetleri idrak ederek inşiraha ereceğine işaret eder. Büyük mutasavvıf Cüneyd-i Bağdadi, bela ve musibeti ariflerin yolunu aydınlatan bir meşale ve uyanış vesilesi olduğunu söyler. Öyleyse aradığımız kolaylığın zorluğun içinde saklı olduğunu zorluk ve sıkıntı olarak gördüklerimizin bizim için nasıl hayırlar taşıdığını tefekkür edelim. Rabbim tüm musibetlere sabır göstermeyi ve hikmet nazarıyla okumayı nasip eylesin. ■

**Musibeti
Allah’ın
bir ayeti olarak
görmek, görünenin
ardındakine, işaret
ettiğine bakmak
gerekir.**

Söyleşi: Mahir KILINÇ

Ali ACAR:

“FOTOĞRAFÇI,
İLAHİ
GÜZELLİĞİ
FOTOĞRAFLAR.”

Fotoğraf sanatına ilginiz ne zaman başladı ve fotoğraf çekmeye nasıl başladınız?

Kendimi bildim bileli tabiat-taki o renk cümbüşü ilgimi çekerdi. Gözlemediklerimin arasında Allah'ın yarattığı her bir şey aynı zamanda ayrı bir renki benim dünyamda. Gördüğüm bu güzelliklerin fotoğrafını çekme ve bunu kayıt altına alma isteği çok küçük yaşlarımdan beri benimliydi. Her zaman ilgi duyduğum ancak imkânlarımın yetersiz olmasından dolayı bir türlü başlayamadığım ve içimde bir ukde olan fotoğrafçılığa imam-hatip olarak atandığım Kırklareli'nde başladım. Kırklareli'nin Armutveren köyü benim ilk görev yerimdir ve İstiranca Dağları'na bakar. Köyün mübadele döneminden kalması, kültürel yaşantısını devam ettirmesi ve İstiranca'nın eşsiz manzarasına sahip olması hasebiyle birçok fotoğrafçı buraya gelirdi. Köyde profesyonel bir fotoğrafçı da vardı. Ben de ondan esinlendim. O günlerde bir fotoğraf makinesi alıp Allah'ın her mevsim farklı güzelliklerle bezediği dağları fotoğraflamak için deklanşöre bastım. Çektiğim fotoğrafları bahsettiğim fotoğrafçıya gösterdim. Bana, farklı bir bakış açımın olduğunu ve mutlaka fotoğraf çekmemi söyledi. Ben de fotoğrafları çekip ona götürdüm, onun eleştirisi ve tavsiyeleriyle kendimi geliştirdim. İşte o günlerden beri Allah'ın bize armağanı olan gözümüzden gönlümüze uzanan güzellikleri fotoğraf kare-

leriyle anlamaya ve anlatmaya çalışıyorum. Fotoğrafla olan bu yolculuğumu 12 yıldır sürdürüyorum.

Sanatçı herkesçe fark edilemeyi fark edendir. Fotoğraf sanatçısı da herkesin baktığı yerde herkesin görmediğini görebilen kimsedir. Peki, siz objektifin ötesinde ne görüyorsunuz?

Sanat ve sanatçının sahibi olan Allah, muhteşem, eşsiz ve mükemmel sanatından bir cüzü insanın içine gizlemiş. Yüce Yaratıcı insanı, gizli bırakılmış sanatı kendisinde arattıran bir hasletle yaratmış. Sanırım biz de bu yüzden hep bir arayış içindeyiz. O mükemmel olanı nasıl bulabileceğimizi anlama çabası içerisinde ve yaptığımız her işin aslında eser kalabilmesini umut ederek arayışımızı sürdürürüz. Bu zaman zarfında karşılaştığımız her bir güzellik, bize başka başka güzellikleri de aralar. Yolculuk artık bir anlam arayışına dönüverir ve hep fasılalarla devam eder. Farkında olarak ya da olmadan bir çaba, ceht ve gayretin içerisinde bulunur ve onunla mutlu oluruz. İzlediğimiz, yanından geçtiğimiz ya da içinde yaşadığımız, tarihin her bir parçasının ihtişamını, ruhunu bize aktaran her eserde bunu görür ve düşünürüz. Bir fotoğrafçı, görme yetisi gelişmiş bir bireydir, baktığı ya da izlediği her anın ruhunu okuyabilen kimsedir. Fotoğrafçı işte o ruhu, o ilahi güzelliği fotoğraflar ve ortaya çıkardığı ürünü farklı kılan özellik de budur. Bir fotoğraf karesindeki ana objeyi küçük bir detayla birlikte görür. O küçük detay sanatçıyı ana objeye taşır ve o detay da her sanatçıya göre farklılık arz eder.

Her sanatın kendine özgü bir dünyası, ruhu vardır ve uğraştığı meşgale insana bir bakış açısı kazandırır. Sizce fotoğraf sanatının dünyasında, ruhunda ne var? Size kazandırmış olduğu bakış açısı nedir?

Fotoğraf, zamanın çok küçük bir anında yaşanan olaylara bir hikâyeye eklemesiyle bilinir. Öyle ki kitaplar dolusu sözlere ihtiyaç olmaksızın bir fotoğraf, küçük bir anı kişilere, kitlelere hatta dünyaya tüm ihtişamı ve büyük bir yorum yumağı hediye ederek verir. Birçok hikâyesi olan fotoğrafları izleyen ve çeken birisi olarak sadece kendisini düşünen, kendine yaşayan bir formdan çıkıp artık çektiği fotoğrafların hikâyeleri ile dolu bir kişi olursunuz. Bana katkısı ise muhakkak yadsınamaz bir şekilde daha duyarlı, daha anlayışlı ve çevresinden dersler çıkaran bir birey hâline getirmesidir. Çektiğiniz her hikâyenin bir yarısında sizin bulunmanız o fotoğrafların içindeki yaşamların bir parçası yapıyor sizi. Mesela bir çoban fotoğrafı çekerken ben de o sürünün peşinde giden çoban oluveririm. Zaten onlarla hemhâl olduğunuzda fotoğraf bir ruh kazanıyor ve etkileyici oluyor. Fotoğrafçı, o kareden içeri girebildiğinde o hikâyenin özünü anlıyor. Benim gibi genellikle belgesel çekimi yapan bir fotoğrafçı da farklı hikâyelerle dolu bir yaşamın içerisinde kendini buluveriyor.

Fotoğrafçılardan kimi doğa kimi insan kompozisyonları üzerine yönelir. Sizin yöneliminiz nedir ve nedeninden bahsedebilir misiniz?

Fotoğrafa ilk başladığımda aslında neyi çekeceğimi, neye

odaklanmam gerektiğini bilmiyordum. Daha doğrusu, doğa, insan, detay, doku, sokak, portre her ne görürsem çekiyordum. Her sanatın muhatabı insandır. Ben de bir din görevlisi olduğum için mesleğimin gereği olarak insanlarla beraberdim. Kimi zaman onların sevincine kimi zaman hüznüne şahitlik ediyordum. Aslında ben cemaatin içinde çeşitli hikâyelere tanık oluyordum. Bunlardan ötürü sanırım insanların fotoğrafını çekmem gerektiğini düşündüm. Çektiğim fotoğraflar akılda kalmalı, yüreğe işlemeliydi. Bir çocuğun gülen yüzünü, bir gencin heyecanını, umudunu, bir ihtiyarın yaşadığı hayatın yüzüne yansımaları fotoğraflamalıydım. İnsanı konu edinen hayatın her anı belgesel bir fotoğraftır. Ben de doğanın içindeki insanın mücadelesinin yanı sıra hayatın içerisindeki insan yaşamını anlattım. Aslında hikâyelerine dâhil oldum demek daha doğru sanırım.

Tarım Bakanlığının düzenlediği “Tarım ve İnsan” konulu fotoğraf yarışmasından kazandığınız birincilik ödülünün yanı sıra birçok yerden ödül almış din görevlimiz olarak fotoğrafçılığın mesleki hayatınıza olan katkılarından söz edebilir misiniz?

Doğa fotoğrafları çekerken Kur’an’daki pek çok ayeti yüzünde gördüm. Bu beni çok etkiledi ve tabiatın her bir karesini Allah’ın bir ayeti olarak görmek beni müthiş heyecanlandırdı. Görevim icabı camiyle ve insanlarla iç içeyim. Fotoğrafçılık gerek camideki gerekse camiye gelen insanlardaki detayları görmemi ve yakalamamı sağladı. Ayrıca camiye gelen

çocuklarla fotoğraf aracılığıyla çok güzel bir iletişim kurduk. Kur’an öğrenmeye gelen çocuklarla fotoğraflar çektik. Bu da çocuklar üzerinde güzel etkiler bıraktı.

Gerek camiye gelen gerek sizi sosyal medyadan takip eden ve bu sanata ilgi duyan gençlerimize ne gibi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

Bir vesile ile tanıştığım fotoğrafın beni buralara taşıyacağını hiç düşünmemiştim. Gençken başlamış olmayı çok isterdim ama nasip böyleymiş. İnsan yaratılış bakımından çok güçlü ve hisli bir canlıdır, bu sebeple kendini anlatabileceği bir uğraşı olmalıdır. Her insanın yatkın olduğu farklı yetenek ve kabiliyetleri vardır. İnsan hangi sanat dalından hoşlandığını belirli bir olgunluk yaşına geldiğinde anlayabiliyor. Ben yine de her gencin hayata bir vizörden bakmalarını tavsiye ederim. Başka yaşamlara daha dar bir açıdan bakmak konuyu daha iyi anlamamızı sağlıyor. Farkında olmadan çok fazla şeyi kaçırıyoruz. Hâlbuki fark etmek fark edilmektir. ■

ÖZ GEÇMİŞ

Ali Acar, 1975 yılında Amasya’nın Gümüşhacıköy ilçesine bağlı Pusacık köyünde doğdu. Sırası ile ilkokulu köyünde, ortaokulu ilçede ve liseyi de 1993’te Amasya İmam-Hatip Lisesinde bitirdi. Değişik köylerde vekil imam-hatiplik ve vekil öğretmenlik yapan Acar, Kırklareli Demirköy ilçesine imam-hatip olarak atandı. Sonrasında Kastamonu’nun Tosya ilçesine tayin olan Ali Acar, evli ve iki çocuk babasıdır.

MEHMETÇİK VE ŞEHADET

| Uğur ÜNAL

26 Ağustos 1071'de Malazgirt Ovası'nda üzerine giydiği beyaz elbisesiyle cuma namazını kıldıran Sultan Alparslan, namazdan sonra askerlerine dönerek; "Ey Askerlerim! Eğer şehit olursam, bu beyaz elbise kefenim olsun. O zaman ruhum göklere çıkacaktır. Ey Allahım! Niyetim halistir, bana yardım et. Sözlerimde hilaf varsa beni kahret!" diyecektir. Bizans ordusu sayıca daha fazla ve teknik açıdan güçlü olduğu hâlde Sultan Alparslan ve askerlerinin inancı ve azmi karşısında mağlup olmaktan kurtulamamıştır. Anadolu'nun mayası Alparslan ve askerlerinin şehadet sevdası ve Allah'a karşı derin samimiyeti ile karılmıştır.

Şehitlik ve gaziliği peygamberlikten sonraki en yüksek makam olarak gören dinimiz; vatani, namusu, ezanı ve bayrağı için can verenlerin ahirette sınırsız izzet ve ikram göreceğini bize bildirmektedir. Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümlerini sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar. Arkalarından kendilerine ulaşmayan (henüz şehit olmamış) kimselere de hiçbir korku olmayacağına ve onların üzülmeceklerine sevinirler. (Şehitler)

Allah'ın nimetine, keremine ve Allah'ın, Müminlerin ecrini zayıf etmeyeceğine sevinirler." (Âl-i İmran, 3/169-171.) buyurmaktadır. Ölüm korkusunu şehitlik inancında boğmuş, savaşı yalnızca Allah'a kulluk vazifesinin ifası ile bu uğurda yüce ideallerini gerçekleştireceği bir araç olarak gören milletimiz; muharebe meydanında yaralı düşman askerine gösterdiği merhametiyle de savaşın bir ahlaki olduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Türk askerini bu denli gözü pek ve merhametli yapan, Bedir şehidi Hz. Hamza ile kurduğu ünsiyettir. Şehitliği ahiret hayatı için güzel bir başlangıç olarak gören milletimiz, mukaddesatı için ölmeyi Allah'ın rızasını kazanmaya en büyük vesile saymışlardır. Bu uğurda mağlubiyet söz konusu olamaz.

Türk askerinin Mehmetçik olarak anılması son yüzyıla ait modern bir tanımdır. Türkiye'de Muhammet ismine duyulan saygı ve ihtimam sebebiyle Mehmet isminin tercih edildiği malumdur. Bu ince düşüncenin bir tezahürü olarak ilk defa 1912 yılında Tobruk Savaşı'nda şehit olan Mehmet isimli bir asker için

orada bulunan bir subay, "Vah Mehmetçik vah. Allah rahmet eylesin." der. Bunu duyan diğer askerler şehit olan askerin adını Mehmetçik sanarak "Mehmetçik şehit düştü. Allah rahmet eylesin." diye bağışırlar. Orada bulunan Arap askerler ise "Muhammetçik şehit düştü." diyerek diğer askerlere haberi duyurur. Alay yazıcısı tarafından o gün şehit veya gazi olan ve ismi bilinmeyen tüm askerlerin isimleri Mehmetçik olarak kaydedilir. Bu isim öyle benimsenir ki düşman askerleri bile günlüklerinde Türk askerinden Mehmetçik diye bahsetmeye başlar. Bugün yalnız Türkiye'de değil tüm dünyada da Türk askeri Mehmetçik olarak bilinmekte ve böyle anılmaktadır. (TSK Mehmetçik Vakfı, 30. Yıl Özel Yayını, s. 21.)

Yeryüzünde şehit olmak için dua eden, bu yüksek payeye erişmeyi yegâne amaç olarak gören Mehmetçik gibi bir asker yoktur desek yanlış söylemiş olmayız. Şehadet yalnızca Mehmetçiğin değil Türk milletinin ortak duasıdır. Çünkü Mehmetçik Türk

milletinin bir parçası değil bizzat kendisidir. Yüzyıllar boyu İslam'ın sancaktarlığını yapmış olan bu milletin en önemli özelliklerinden biri de dini ile milliyetinin aynılaşmasıdır. Bugün dünyada Türk denilince akla ilk gelen Müslüman kimliğinden başkası değildir. Bunun ne anlamı geldiğini, Mehmetçiğin ancak bir İslam ordusu olduğu gerçeğini sinelere veciz bir şekilde nakşeden Yahya Kemal şiirinde şöyle ifade etmektedir:

“Şu kopan fırtına Türk ordusudur ya Rabbi
Senin uğrunda ölen ordu, budur ya Rabbi

Ta ki yükselsin ezanlarla müeyyed namın
Galip et; çünkü bu son ordusudur İslam'ın.”

Milletimizin en büyük zaferlerinden biri olan İstiklal Harbi, Mehmetçiğin âdeti devleştiği bir varlık mücadelesidir. Tüm dünyanın en güçlü donanmalarını Boğaz'a batıran, ateş kusan toplarını göğsünde söndüren Mehmetçik, inancın yenilmezliğini bir kez daha kanıtlamıştır. Çanakkale'de Gazi Mustafa Kemal'in, “Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zamanda yerimizi başka

kuvvetler alabilir.” emri karşısında hiç tereddüt göstermeksizin gül bahçesine koşar gibi ölüme koşan Mehmetçik, kanıyla suladığı Anadolu'yu bizlere vatan kılmıştır. Anadolu artık kıyamete dek Türk yurdu olarak kalacak, ezan dinmeyecek, bayrak inmeyecektir. İstiklal Şairimiz Mehmet Akif'in Mehmetçiğin aziz hatırasına ithafen yazmış olduğu Çanakkale Şehitlerine isimli şiirinde bu büyük mücadeleyi anlatırken Mehmetçiğe şöyle seslenir:

“Ey şehit oğlu şehit, isteme benden makber,

Sana ağışunu açmış duruyor Peygamber.”

Vatan savunmasında eşi benzeri görülmemiş kahramanlıklarıyla tarihe geçen Mehmetçik, aynı kudret ve inançla dünyanın neresinde olursa olsun mazlumun yanında, zalimin karşısında olmuş ve olmaya devam etmektedir. Ne yazık ki kendini medeni sayan birçok ülkenin mazlumların katledilmesine, vatansız bırakılmasına kör olduğu, sessiz kaldığı günlerde; mazluma yardımını Allah'ın emri olarak gören milletimizin engin merhameti Mehmetçik ile vücut bulmuştur. Mehmetçik her zaman mazlumun umudu zalimlerin korkusu olmuş, bu uğurda şehadeti şeref saymıştır. ■

DON KIŞOT'U KİM DELİRTTİ?

| Emin GÜRDAMUR

Don Kişot kimdir? Şövalye hikâyeleriyle aklını bozarak bir dizi gülünç maceraya atılan ve kendisini dünya çapında rezil eden La Mancha'lı bir ihtiyar mı, yoksa Cemil Meriç'in ifadesiyle insanların zincire vurulmasına tahammülü olmayan tek başına bir hakikat kahramanı mı? Miguel de Cervantes, 1605 yılında eserinin ilk cildini yayımladığında ne yaptığının pekâlâ farkındaydı ama romanının sonraki yüzyıllarda kült bir metne dönüşeceğini, hatta modern roman için milat kabul edileceğini muhtemelen hayal etmiyordu.

Kabul etmeliyiz ki Don Kişot'u ortaya çıkaran süreç oldukça ilginçtir. Cervantes'in romanın

yayımlanmasından otuz dört yıl önce, yani 1571 yılında gerçekleşen İnebahtı Savaşı'nda bir Türk güllesinin isabet etmesiyle sol elini kaybettiğini, bu olay yüzünden sonraki yıllarda "İnebahtı'nın sakatı" diye anıldığını biliyoruz. Peki, Cervantes'in Haçlı Donanması'nın içinde ne işi vardı? Kaynaklar, 1569'da Madrid'de üniversite okuduğu sene bir arkadaşını yaraladığı için hakkında tutuklama kararı çıkan Cervantes'in İtalya'ya kaçtığını,

suçunu affettirmek ve eski saygınlığını kazanmak için donanmaya katıldığını, savaşta elini kaybedip göğsünden yaralandığını yazıyor. 1575'te yine Akdeniz'de bir İspanyol savaş gemisindeyken bu defa Deli Memi Reis adlı bir Türk korsana esir düşen Cervantes, Cezayir'de beş yıl esaret hayatı yaşayacak, daha sonra beş yüz altın fidyeye karşılığında serbest kalacaktır.

Yazarın "Nuh'un gemisi"ne benzettiği Cezayir, gerçekten de o yıllarda her millettense insanın yoğun olarak yaşadığı kozmopolit bir yerdir. Zindanlarıyla meşhur Cezayir'de esirler gün içinde serbestçe dolaşabiliyor, Hristiyan esirler ise Beylerbeyi Zindanı'nda olduğu üzere iç avludaki küçük kiliselerde ibadetlerini yerine getirebiliyordu. Cervantes, "Cezayir Zindanları"

eserinde dönemin atmosferini genişçe anlatmıştır. Yazarın Müslümanlarla tanışıklığı ise Cezayir esaretinden öncesine, daha büyük ve trajik bir hikâyeye dayanır: Cervantes, Katolik İspanya'nın Müslümanlara yönelik büyük bir katliama ve sürgüne imza attığı karanlık çağın çocuğudur.

Don Kişot şüphesiz dünyanın en çok okunan ama en çok yanlış anlaşılan romanıdır. Roman, bir bütün olarak semboldür. Onu kendisinden önceki metinlerden ayıran hususların başında, ilk kez bir yazarın okuru hayal etmesi, onunla konuşması, bazen onun adına kendini yadsıması gelir. Kahramanın bütün saflığına, cesaretine ve adalet anlayışına rağmen efsaneleştirilmemesi, modern dönemle kucaklaşmasını kolaylaştırmıştır. Cervantes, devrinde iyice çığırından çıkan popüler şövalye romanlarıyla alay ederken

kendi kahramanını korunaklı bir yerde tutmaz. Baştan sona onu da alay edilmeye müsait kurgular. Geçtiğimiz aylarda yaşamını yitiren kuramcı Harold Bloom, Don Kişot'un her okur için farklı bir anlam ihtiva ettiğini, en seçkin eleştirmenlerin bile kitabın temel özellikleri üzerinde mutabakata varamadığını söyler. Bloom'a göre esere dair en içsel olayı Unamuno keşfetmiştir: Don Kişot, Yahudiler ve Araplar gibi sürgündür. Ama bu daha çok içsel bir sürgünlüktür. (Harold Bloom, Batı Kanonu, İstanbul, İthaki, 2018. s.137.) Uzun yıllarını başka kültürlerle iç içe yaşayan Cervantes'in, çağına yönelik derin bir eleştiri olarak Don Kişot'u ortaya koyduğunu savunanların sayısı hiç de az değildir.

Don Kişot'un çoğulculuk yanlısı mesajlar ihtiva ettiğini savunan Fransız Müslüman düşünür Roger Garaudy, yazarın yer yer Müslümanlara sataşmasının

arkasında Engizisyon karşısında kendisini koruma refleksinin yattığını ifade eder. Cervantes eserinde bir başka kritik tavra imza atar ve romanın ikinci yazarı olduğunu açıklar. La Manchalı Don Kişot'un hikâyesini Arap tarihçi Seyyid Hamid Badincani'den aldığını söyler. Metin, Toledo'nun bir Yahudi mahallesinden satın alınmış ve Kastilyalı bir Morisko'ya yani Müslümana tercüme ettirilmişti. Bu bölümün ne kadar gerçek ne kadar kurgu olduğu önemli değildir. Modern edebiyat, bu tavrı üst kurmacanın ilk örneklerinden sayar. Garaudy ise Cervantes'in bu iki göndermeyi kasten yaptığına emindir. Çünkü İspanya, Müslümanları sürgün ederek gerçek ruhundan uzaklaşmış, âdeta aklını yitirmiştir. Hatta Cervantes'in eserde otuz yedi yerde Seyyid Hamid'i anması, bunların otuzunun 1615'te yani Müslümanların sürgün kararının alındığı 1609'dan sonra çıkan ikinci ciltte yer alması Garaudy için katiyen tesadüf değildir. Cervantes'in gerçek düşüncelerini saklamak için kimi yerde Arap yazara kızması da bir tedbir yöntemidir. Garaudy, bu tutumu eserin içinde yer alan şu ironik cümleyle ilişkilendirir: "Açıkça günah işleyen olmaksansa, riyakâr olmak evladır."

Yazar böylece mesajının, Engizisyon tarafından sansürlenmesine mani olmuştur. Kaldı ki bütün çabasına rağmen, ülkesinde Cervantes'e hep şüpheyle bakıldığını, mühtedileriyle meşhur Cezayir macerası sonrası bir türlü güven telkin edemediğini biliyoruz.

Peki, çoğu insanın büyük bir yanlış anlamayla güldürü zannederek okuduğu Don Kişot için Garaudy'nin "üstadım" demesinin sebebi yalnızca içinde şifrelenmiş derin Endülüs ruhu mudur? Bunun cevabını kendisinden dinlemekte yarar var: "Don Kişot, tarihteki sahte gerçekten daha doğrudur. Gerçek doğru, hayata bir anlam kazandırır, yeni bir hayatın temelini atar. O yüzden Don Kişot, Jül Sezar'dan daha fazla gerçektir. Jül Sezar benim için nedir? Sadece, tarih adı verilen kitaplarda var olan biri. Don Kişot ise sanki sahte gerçeğe meydan okurcasına, hayatımızda hep yaşar ve her an yeniden doğar." (Roger Garaudy, Don Kişot Yaşanmış Şiir, Çev. Cemal Aydın, İstanbul: TEV, 2016, s. 13, 34.) Anlaşılan o ki Garaudy için eser, Aydınlanmacı, katı pozitivist istikbalin de eleştirisidir. Don Kişot'un şahsında bir yücelti olarak tecessüm eden idealizm, her çağ yeniden üretilecek, yeniden yel değirmen-

lerine hücum edecek ve doğal olarak geniş kitlelerce akıl dışılıkla itham edilecektir.

Bu açıdan eser oldukça ciddi, hatta dokunaklıdır; yazıldığı dönemde, yani on yedinci yüzyılın şafağında, daha doğarken kapitalizme yöneltilmiş sıkı bir eleştiridir. Mülkiyeti yadırgar, eskilerin altın çağını özlemle anar. Kanaati yüceltir. İlkeleri uğruna kalabalıkların ezberlerini reddeden Don Kişot, kendi muhayyilesinde ürettiği hakikate sadakat gösterir. Hakikate sadakat, İspanya'nın ruhuna sadakattir. Fakat romanın yazıldığı çağ, İspanya'nın ruhuna ihanet edildiği bir çağdır. Şimdi şu soruyu sormanın zamanı geldi: İspanya'nın ya da daha büyük bir parantez açacak olursak, Endülüs'ün ruhu nedir? Bunun cevabını İspanya'nın sürgün yazarı Juan Goytisolo'dan öğreniyoruz. Babası İspanya İç Savaşı'nda hapse atılan, annesi diktatör Franco'nun hava saldırısında ölen Goytisolo ülkesini terk etmiş ama sürgünde daha

● **Don Kişot'un şahsında bir yücelti olarak tecessüm eden idealizm, her çağ yeniden üretilecek, yeniden yel değirmenlerine hücum edecek ve doğal olarak geniş kitlelerce akıl dışılıkla itham edilecektir.**

Toledo şehri, Endülüs

büyük bir İspanya keşfetmişti. Keşfettiği İspanya'da sadece Cervantes yoktu; İbn Arabi, İbn Hazm da vardı. İspanya'nın XI. yüzyıldan itibaren Müslümanların, Musevilerin ve Hristiyanların müşterek yurdu olarak doğduğunu söyleyen Goytisololo, Katolik hükümdarların tahta çıkışıyla ülkenin kendi üstüne kapandığını, birikimini surların içine hapsederek "öteki"yle etkileşime sırt döndüğünü, böylece "berekatli yazın ürünü" mahvettiğini dile getirir. Don Kişot'un da İbn Arabi'nin de İbn Hazm'ın da melez bir birikimin ürünü olduğu, bunların evrensel kültür hazinesiyile ilişki içinde kalarak, o hazineye sahip çıkarak üretilebildiği hususunda kesin kanaate sahiptir. Bir yazının en verimli ve zengin dönemlerinde tek yönlü etkilerin veya ulusal ruhların değil çoğulcu üretkenliğin ve kargaşanın payı olduğuna dikkat çeker. (Juan Goytisololo, *Yeryüzünde Bir Sürgün*, Çev. Neyire Gül Işık, İstanbul: Metis, 2006, s. 91.)

Endülüs medeniyetinin kucakladığı kültürel çoğulculuk ve bir arada yaşama tecrübesi hatırlandığında gerçekten de dünyada eşine nadir rastlanır bir manzarayla karşılaşırız. Örneğin Toledo şehrinde cami, kilise ve havralar bir arada bulunmakta, din adamları birbirleriyle felsefe ve bilim alanında fikir alışverişi yapmaktaydı. Müslüman hâkimiyetindeki bölgelerde büyük özgürlüğe sahip olan Yahudiler, ticaret, dil, bilim ve diplomasi alanlarındaki yetenekleriyle öne çıkıyor, eserlerini Arapça kaleme alıyor, Müslüman idareyle uyum içinde çalışıyordu. Yarımada kurulan İslam devletlerinin yaşadığı siyasi çalkantılar bile zengin medeniyet tecrübesinin yaşanmasına mani olmamıştır. Latince, İbranice, Arapça, İspanyolca arasındaki geçişkenlik ve bu geçişkenliğin ürettiği birikim Rönesans düşüncesinin oluşumunu doğrudan etkilemiştir. (İbrahim Kalın, *İslam ve Batı*, İstanbul: İSAM, 2007, s. 80.)

İçe kapanan, kaynakları kuru-tulan, köklerinden sökülüp ayrıştırılan ve katledilen Endülüs medeniyeti, Avrupa'nın gözü önünde cansız bir bilge olarak yere yığıldığında yarımada tek bir kişi delirdi: Don Kişot. Garaudy'nin "entegrizm" diye tanımladığı bu kültürel intiharın en güçlü çığığlı ondan yükseldi. Ülkesine bu akıl tutulmasını yaşıtan vahşete ve çılgınlığa razı olmadı. Kendi gerçeğine sınımsız sarılan La Manchalı ihtiyar, o gerçeğin hiç kimse tarafından sonsuza değin saklanamayacağından emindi: "Bu müthiş hikâyenin yazarı... Her şeyi olduğu gibi, gerçekten bir nebze olsun ayrılmadan, bir şey ekleyip çıkarmadan, kendisine yalancı diye yapılabilecek suçlamalara aldırılmadan, yazmıştır; iyi de etmiştir çünkü gerçek incelse de kopmaz ve zeytinyağının suyun üstüne çıktığı gibi daima yalanın üstüne çıkar." (Miguel de Cervantes, *Don Quijote*, Çev. Roza Hakmen, İstanbul: YKY, s. 2012, c. 2, s. 501.) ■

İSMAİL OLMAK

Mustafa BODUR

Ankara Dinî Yüksek İhtisas Merkezi Müdürü

Çok eskilerde başlamıştı bu hikâye aslında. “Kurban olması gerektiğini” hissedince babasına “sana emredileni yap!” demişti. İsmail olmaya yakışan tavır budur: Gerektiğinde Allah’ın emrine kurban, babanın teklifine teslim olmak... İsmail olmanın kaderidir belki de bu! O’ndan sonra İsmail’ce hissedene nice yiğitler kurban olmuştur o yola.

Bazen henüz çocukluk çağında, Bursa’nın Çağlayan köyünde annenin teklifine ve tercihine kurban olmaktır. Aslında bu, cennet vatanımız Anadolu’nun her bir ailesinin özlemidir. Küçük İsmail’lerini ezana, Kur’an’a, mihraba kurban olsun diye köyün imamına gönderecek bu ulvi görevlere hazırlarlar. Evlatlarını sırf Rıza-i Bari’ye erme gayesiyle kurban eden tarihin başlangıcından günümüze ne kadar anneler babalar var ise bu annenin de amacı farklı değildi. Tertemiz helal bir kazanç ve elinin emeğiyle besleyip büyüttüğü İsmail’ini bu gaye ile geleceğe hazırlamaktı. Hz. İbrahim’in Kerim kitabımızda ifadesini bulan “Benim soyumdan gelenleri de imam/önder yap.” (Bakara, 2/124.) ayetine sınırlanan anne, oğlunun yürüyeceği istikameti tayin etmişti. Sadece anne ve babaların takip edilecek yönü belirlemesi de bazen yetmeyebilirdi. Belirlenen ufka

yürüyüşte İsmail’in de bir azmi ve gayreti olmalıydı. Hz. İsmail’in “Ey babacığım! Sana emredileni yap!” (Saffat, 37/102.) ilahi fermanına boyun eğdiği gibi küçük İsmail de annesinin özlemine boyun eğip çoktan Bursa’nın yolunu tutmuştu.

Kurban, Allah’a yaklaşmaya razı olmaktır. O’na yakınlık, kitabına yakınlık ile başlar. Kitabına hadim olmak, kitabını okumak, kitabını okutmaktır yakınlığın ölçüsü bazen. Rabbin kitabına kurban olan tek İsmail de o değildi. 1998 yılında yine bir Mart ayında yine bir trafik kazasında İsmail Biçer hocamızı da kaybetmiştik. Sesiyle Allah’ın ayetlerini tilavet ederek insanımıza nefes aldırın bir başka İsmail’i hatırlattı bu kaza bize. Sonuçta yaşanan şey bir trafik kazasıydı. Gerçekte olan şey ise İsmail’in kurban oluşuydu. İsmail’ler, en güzel tavırla, sedayla tilavet ettikleri Kur’an’ın sahibine bir adım daha yaklaşmışlardı. Kim bilebilir, kim tahmin edebilirdi ki? Başka bir yılın mart ayında yine bir kaza yine bir İsmail’in kurban oluşunu? Allah’ım, ne acı tesadüftür bu!

Pek çoğumuz yıllar yılı Kur’an okumayı onlardan öğrendik. Bugün bu yolda çaba ortaya koyanların kulaklarında onların sesleri çınlar durur. Bizden sonraki nesil de elbette ortaya konan bu güzellikten istifade etmeyi sürdüre-

cektir. Rahmetli Biçer hocadan sonra ayaklarımız O'nun sesinin bir daha duyulmayacağı Beyazıt Meydanına gitmek istemedi. Beyazıt Camii'nin kubbesinde artık O'nun sesi yankılanmıyor. Kocatepe'nin kubbesinde de artık Coşar hocanın sesi yankılanmayacak. Kubbelere de İsmaililere hasret kalacaklar. Ama ihtiyaçları, onların ağlamalarına izin vermeyecek. Yaşlar, sadece bizim gözlerimizden süzülecek. İnşirah arayan gönüller, teskin olmak için başka sesler arayacak. İsmaililerin olmadığı iki büyük cami, hüznünü içine gömüp bekleyecek yeni İsmailileri.

Bir nesil onun sesinden dinledi ezanı. Ankara'da gözünü dünyaya açan bebeklerin kulağına ilk onun sesinden değdi ezan! Ankara'nın Dikmen'i Çankaya'sı onun ezanlarıyla yankılandı. Keçiören'i, Yenimahalle'si onun salâlarını beklerdi. Gayrimüslimler, kaldıkları otelin penceresinden belki de ömürlerindeki ilk sabah ezanını onun nağmeleriyle işittiler. Tıpkı İngiliz Robin'in Müslüman olması gibi; onunla birlikte minareye çıkarak kelime-i şehadeti söylemesi daha niceleri için bir umut olmuştur. Heyecanlandılar, gönülleri yumuşadı, İslam'ı araştırmaya vesile oldu bu ezanlar ve belki de ihtida etmelerine...

Kâinatın en yüce hakikatine sesini vermişti İsmail Coşar. Arfat'ta vakfeye duranlar, çadırlarında Kur'an okuyan sesini işitti. Evlerin duvarlarına asılan saatler ezan vakti geldiğinde onun sesiyle yüce daveti ilan etti. Ramazan'da sahurun bereketini, iftarın sevincini televizyondan bütün bir ülkeye onun sesi yaşattı. Gönül coğrafyamız özel-

likle de Avrupa'da yaşayan yurttaşlarımız ezana, Kur'an'a olan hasretini yıllar yılı onun sesiyle giderdi. "Bir hilâl uğruna batan güneşler" in Kocatepe Camii avlusundaki musallaya konan naaşları onun tekbirleriyle ebediyete uğurlandı. Şehitlerin cennete uğurlanışlarındaki son durakta, geride bıraktıkları acı bizim yüreğimizi burkarken onun sesini titretti.

Acımızda, sevincimizde yüreğimizi ısıtan Mevlid ve kasideleri pek çoğumuz onun sesiyle özdeşleştirdik. Süleyman'ın Mevlid'i, Yaman Dede'nin Gazel'i, Yunus'un İlahi'si yetim kaldı demiyorum, diyemem de. Lakin "Şevkinden hûn olan gönüller" Resulüllaha (s.a.s.) boyanmışlıklarını onun kadar coşkulu dile getiremeyecekler artık!

Ondan herkes çok şey öğrendi. En çok da din görevlileri... Vazifeşinas olmayı, tertibi, yaptığı işi sevmeyi, kitlelere kendine güvenli bir ses tonuyla hitap etmeyi, sıcakkanlılığı... Sadece sesi ve nağmeleri değildi güzel olan; gönlü, insanlığı, ahbablığı, yarenliği, mihrabı dolduruşu ve imam-hatipliği de güzeldi.

Çevresindeki fakir fukarayı gözetmesi, bize bıraktığı en büyük hasretlerden biridir. Yaklaşık yirmi beş sene yanında barındığı, her türlü maddi manevi ihtiyacını giderdiği insanlar olmuştur. İsmail Coşar hocamızın bu yönünü bilen üniversite talebelerinden onlarcasına barınacak yer bulmasından, çocuklarıyla problem yaşayan ailelerin hocamızın telkin ve tavsiyelerine başvurmalarına kadar toplumda bir imamın hangi görev-

leri ifa etmesi gerektiğinin en güzel örneklerine rastlarız.

Merhum Hocamız bütün bunları annesinin kabul olunmuş duasının gereği olarak yerine getiriyordu. Anne duası ve mihrabın gücünü mezcederek "En hayırlı insan çevresine en çok faydalı olandır." düsturuyla sonraki İsmaililere örnek oluyordu. Çünkü hocamız mihrabın kutsiyetine inanmış birisiydi. Yıllar yılı İstanbul'daki selâtin camilerden birinin imam-hatipliğini yapan bir hocamızın önemli başka bir görev için Ankara'ya gelmesinden sonra kendisine yaptığımız bir ziyarette biraz da sitemle "Niye mihrabı bıraktın?" dedikten sonra gözyaşlarının süzülmesine şahit olmuştum.

Hz. İsmail'in babasına gösterdiği teslimiyeti ve saygıyı o da annesine gösterirdi. Merhume annesini her andığında "Annem Hazretleri" deyişine onu tanıyanlar hep şahit olmuştur.

Hatıraları kalacak hayallerimizde, sesleri kalacak kulaklarımızda, yine gönülden gönüle gezecek okudukları, Kuranları, ezanları ve salaları dilimizde. 15 Temmuz'da onun sesinden duyulan salâların milleti yüreklendirmesini kimse unutmayacak. Salalar ve ezanlar artık Coşar'sız salınacaklar ülkemizin semalarında ama yine ezanı susturmaya bayrağı indirmeye kimsenin gücü yetmeyecek. Ezanlar, dinin bu topraklarda yaşandığının şahitleri olarak, dinin temeli olarak yurdumuzun üstünde ebediyen yeni İsmaililerin sesiyle inleyecek. Makber istemeyen şehide aguşunu açıp bekleyen Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) İsmaililerin de komşu olması niyaziyla. ■

AFETLERİ GÜNAHA BAĞLAMAK

Hocam! Zaman zaman çeşitli afetler yaşıyoruz. Bakıyorum herkes bu tür afetleri bir yerlere bağlıyor. Kimi günaha ve isyana, kimi Allah'a, kimi yeryüzünün derinliklerine. Maşallah herkesin bir fikri var! Ama kimse üstüne almıyor?

Ne demişler, suç samur kürk olsa kimse üstüne almaz. Herkes ya Allah'a bağlar ya şeytana. Üzerinden atar sorumluluğu. Zaten bizim kaybedişimiz de bu noktadan. Görevini yapmadan hak aramak, hatta başkasına görev hatırlatmak... Bugünün insanına mahsus diyeceğim ama eskiden de varmış. Demek ki insanoğlunun her dönemdeki hastalığı bu.

Hocam şu afete gelsen.

Geleceğiz de. Efendim bizim oralarda buna afat derler, en genelgeçer tabiriyle sel ve deprem gibi olaylar için kullanılır. Afet, bela ve musibetin en büyüğü, insanın altından kalkamayacağı veya önleyemeyeceği olay.

Bunların insanla ilgili yanı merak konusu.

Bunu eskiler de düşünmüş. İslam bilginleri kötülüğü temelde

ikiye ayırmışlar: Birincisi doğal olan, ikincisi iradeye bağlı olan. Doğal olan, doğada bulunan ve var olması hususunda insanın bir etkisi veya katkısı olmayan. Dolayısıyla bunların varlığından insan sorumlu değil. Ancak insan, bunları bilmek ve ona göre davranmaktan sorumlu. Söz gelimi yılan zehirlidir. Yılanın zehirli olmasına insanın herhangi bir katkısı yok. Ancak zehirli olan yılanla ilişkisini belirleme farklı. İşte sorumluluk burada başlıyor. Eğer insan zehirli olan yılanla ilişkisini belirleme farklı. İşte sorumluluk burada başlıyor. Eğer insan zehirli olan yılanla tedbirsizce yaklaşır ve zarar görürse sorumlu kendisi, yılan değil. İşte böyle sorumsuz ve tedbirsiz davranış sonucu meydana gelen kötülöklere, iradeye bağlı şer anlamını veriyor İslam düşünürleri.

Bunu afetlere bağlarsak...

Mesela deprem de benzer şekilde doğal bir yer hareketi. İnsanın bu yer hareketini meydana getirmesi de durdurması da söz konusu değil. Dolayısıyla bu hareketten sorumlu da değil. Sorumluluğu, bu harekete yaklaşımında. Birinci olarak, bunu bilmek ve ona göre tedbir almak. Tedbir almak, deprem fay

hatlarından uzak durmak, sağlam zemine yerleşmek, sağlam bina yapmak gibi. Bu gibi sorumluluklarını yerine getirmeyen insan, suçu depreme veya başka şeylere atıp geçemez. Zaten kişiye, "Niye deprem meydana getirdin?" diye sorulmaz. Çünkü insanın buna gücü yetmez. Depremler, Allah'ın yeryüzüne koyduğu kanun ve nizamın bir parçası. Bu tür olaylara, İslam âlimleri adetullah adını vermiş, bugünün bilginleri de doğa olayı diyorlar. Adına ne dersiniz deyin, bu ve benzeri afetler, insanı aşan ve sorumluluk gerektirmeyen olaylardır. İnsanın burada sorumlu tutulacağı nokta tedbirdir. Yukarıda zikredilen yılanın zehirlemesinde de aynı durum söz konusudur. İnsan, yılanın zehirli olmasından değil, ona karşı tedbirsiz davranmasından sorumlu.

İnsan bütün tedbirlerini almasına rağmen yine de musibet olursa...

Bu durumda insan sorumluluktan kurtulmuş olur. Ancak sorumluluktan kurtulmak, musibetten kurtulmak anlamına gelmez. Bu noktada başka bir

husus devreye girer: İmtihan. İnsan bu olaylarla sınanmakta. Bu sınav sadece musibete maruz kalanlar için değil, çevredekiler için de geçerli. Hayat bir yarış: kaçma ve kovalama. Bu yüzden hep bir yerlere yetişmeye ve hep bir şeylerden kaçmaya çalışırız. Bazen yetişemez, bazen kaçamayız. Yetişemeyince kaybeder, kaçamayınca maruz kalırız. Bu hayatın gidişatını değiştirmek bizim elimizde değil. Böyle kurulmuş ve böyle devam etmekte dünya. Bazen yetişememek ve kaçmamamak, hayal kırıklığı meydana getirirken; bazen de tam tersine sevince dönüştürülebilir. Yetişemediğimiz bir uçağın düşmesi, maruz kaldığımız bir hastalığın düşen uçağa yetişmemize engel olması gibi. Zaten Yüce Yaratıcı da kitabında "...Olur ki bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz..." (Bakara, 2/216.) der. Ama neyin hayır, neyin şer olduğunu tam da bilemeyiz. Bunu sonuçlar gösterir ve biz sonuçları ancak olduktan sonra görürüz.

Neden böyle?

Çünkü bizim doğal birtakım engellerimiz var. Bunların başında zaman ve mekân gelir. Gelecek zamanı ve bulunmadığımız mekânı bilme imkânımız yok. Bunlara dönük hesap ve planlarımız tahminden öteye geçmez. Kesin olan, gerçekleşendir. Gelecekteki her şey bir ihtimaldir. Bu ihtimalleri hesap eder, en uygun ve doğru olanı tercih ederiz. Artık gerisi bizim sorumluluğumuzdan çıkar. Bek-

lemekten ve kesin olana boyun eğmekten başka çaremiz yok. Her gerçekleşen olay, yeni sorumluluklar getirir ve yeni kararlar almaya zorlar. İşte hayat böyle bir yarıştır.

Bunun afetle alakası ne?

Ne demiştik, afetten değil, tedbirden sorumluyuz. "Deprem değil, binalar öldürür." diyenler bu yüzden haklı. Ama afet olduktan sonra yeni sorumluluklar doğar. Afetten en az zararlar nasıl kurtuluruz ya da kurtarıyoruz. Bu sorumluluk, sadece afete maruz kalanlar için değil, kalmayanlar için de söz konusu.

Kalmayan neden sorumlu olsun ki?

Onların sorumluluğu afete maruz kalanlara yardım ve destek. Afete maruz kalanlar, afet ile sınav verirken kalmayanlar onlara karşı tutumları noktasında sınav vermekteler. Maruz kalmayan "Bana ne?" deyip işin içinden sıyrılamaz. Bu dünyada olmasa bile öte dünyada Allah bunu ondan sorar. Çünkü hayat yarışı içinde insanın başına ne zaman, nerede ve ne geleceği belli olmaz. Onun için eskiler bugün ona yarın sana demişler. Çünkü gelecek, hiç kimse için garantili değil. Allah sistemi böyle kurmuş. Bizim sorumluluğumuz buna göre davranmak. Bu kaçma kovalamacada, bazen kaçan bazen kovalayan oluruz; bazen düşen, bazen düşeni kaldıran... Her halükârda bir sınav içindeyiz.

Sözü bağlarsak hocam...

Allah evreni yaratmış ve bir sistem kurmuş. Evren içinde dün-

ya denilen bir gezegendeyiz. Bu gezegenin de Allah tarafından kurulmuş bir işleyiş sistemi var. Dört mevsim, aylar, günler, saatler; soğuk, sıcak, ıslak, kuru; seller, depremler, yangınlar... Bütün bu gerçekliklerin varlığından sorumlu değiliz. Bunlara yönelik tutum ve davranışlarımızdan sorumluyuz. Bu yüzden doğal afetleri bir günaha bağlamak hiç de doğru değil. Buradaki günah, tedbir almamak, zaman ve zemine uygun karar vermemek, ihmal etmek; afete maruz kalana kayıtsız kalmak, yardımdan kaçmak, hatta bunu fırsata çevirmek, gözü açıklık veya açgözlülük yapmaktır. Eski büyük bilginlerimizden İmam Matüridî şöyle der: "Geçmişte helak olmuş milletler, sadece küfür işledikleri için değil yüzünde bozgunculuk çıkardıkları ve Allah'ın kanunlarına karşı inatlaşma içine girdikleri için helak olmuşlardır." (Matüridî, Te'vilât Ehli's-Sunne, III, 135,141; İsrâ 17/4,15 ayetleri tefsiri.) Demek ki afetler karşısında büyük zararlara uğramamız, Allah'ın doğaya koyduğu kanunlara karşı inatlaşmamız yüzünden. Bugün yaşadığımız çevre sorunlarının çoğunun sebebi, bozguncu tavırlar ve doğa olaylarına karşı inadına kayıtsız ve aykırı davranışlar değil mi?

Vallahi haklısın! Doğru söze ne denir?

Keşke herkes tedbirini alsaydı da kimseye kıl kadar zarar gelmeseydi. Ya da zarar geldiğinde herkes gönülden ve gönüllü olarak birlik ve beraberlik içinde yardıma koşsaydı... Dileğimiz bu! ■

HAK NAMINA HAKSIZLIĞA BOYUN EĞMEDİ:

MEHMET EMİN AGA

| Koray ŞERBETÇİ

1913 yılı evlad-ı fatihan için kapkara bir zamandı. Orhan Bey devrinde Balkan coğrafyasına ayak basan Osmanlı akıncılarının bölgeye getirdiği dirlik ve düzen, XIX. yüzyılda sarsılmaya başlamış, XX. asrın ilk çeyreğinde tam anlamıyla çökmüştü. Bu çöküş her anlamıyla bir insanlık dramını da beraberinde getirmişti.

1912 yılında başlayan Balkan Savaşı'nda Osmanlı ordusunun ağır bir yenilgi alması en çok yüzyıllardır Balkanlar'ı vatan bilmiş Müslüman unsuru vurmuştu. Manzara gerçekten hazindi. Gözü dönmüş asker ve çeteler tarafından katledilmekten güç bela kurtulan Balkan Müslümanları, büyük bir perişanlıkla yollara dökülmüşlerdi. Balkanlarda Osmanlı nizamının hazan mevsimi yaşanmaktaydı ve masum ahali yollarda hazan yaprakları gibi döküle döküle anavatana ilerliyordu. İnsanlık sükût etmişti ve durum içler acısıydı.

Ya geride kalanlar?

Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşlarını kaybetmesinin ardından 1913'te Bulgaristan'la imzalanan İstanbul Antlaşması'nda Batı Trakya olarak adlandırılan bölge Bulgaristan'a bırakıldı. Bu antlaşma Balkanlar'da 550 yıllık Osmanlı hâkimiyetinin sona ermesinin ilanıydı. Fakat ardından I. Dünya Savaşı geldi. Bu savaşta Osmanlı ile müttefik olarak aynı grupta savaşan Bulgaristan Devleti de yenilmiş ve İtilaf Devletleri'nin galip gelmesi ile Kasım 1919'da Neuilly Antlaşması'nı imzalamıştı. Bu antlaşmaya göre Bulgaristan, altı yıl önce ele geçirdiği Batı Trakya bölgesini İtilaf Devletleri'ne bıraktı. Ancak kısa süre sonra bölgede yapılan bir halk oylaması sonucu bölgenin Yunanistan ile birleşmesi kararı alındı.

Lozan Barış Konferansı'nda yapılan görüşmeler Batı Trakya Meclisi'nde de tartışıldı. Türkiye, Batı Trakya'da Türk nüfusunun çokluğuna ve Misak-ı Milli'ye dayanarak halkoyu istemesine rağmen başta İngiltere olmak üzere diğer İtilaf Devletleri buna şiddetle karşı çıktılar.

Türkiye bölgedeki Türklerin hakkını korumaya çalışıyor ama karşısında dünyanın egemen güçlerini buluyordu. Sorun bölgedeki Türklerin lehine sonuçlanmadı. Ancak o günün şartlarında olabileceği kadarıyla çözülebildi. Batı Trakya Türkleri mübadele kararı çerçevesinde atalarının mezarlarını terk etmeden kalabildiler. Ama kalmak mı zordu yoksa gitmek mi? Bu soruyu yanıtlamak gerçekten kolay değildi.

Millet-i Hâkime'den azınlık olmaya

Batı Trakya'nın Müslüman Türk nüfusu Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki omurgasıydı. Osmanlı hâkimiyeti döneminde birlikte yaşadıkları gayrimüslim ahaliye büyük bir anlayışla yaklaşmış, birlikte yaşama kültürünün tarihteki en güzel örneklerinden birisini göstermişlerdi. Ama şimdi, XX. asrın bu fırtınalı ikliminde kendileri azınlık konumuna düştüklerinde, ne acıdır ki aynı muameleyi görmeyeceklerdi.

Her ne kadar Türkiye'nin diplomatik girişimleriyle Lozan Barış Antlaşması'nın üçüncü kısmındaki "Ekalliyetlerin Himayesi (Azınlıkların Korunması)" başlığını taşıyan 37-45. maddeler azınlıkların statüsünü resmen koruyor idiyse de Yunanistan devletinin bunu pratiğe dökme niyeti yoktu.

● **Batı Trakya'daki Müslüman Türk toplumunun isteği yalnızca hem Osmanlı devrinde Rum ahaliye tanınan inanç özgürlüğünün hem de modern zamanların insan hakları kavramının kendilerine tanıdığı hakkı kullanmaktan ibaretti.**

En başından itibaren Yunanistan, Batı Trakya'da bulunan Türk azınlığı sahip olması gereken hakların çoğundan mahrum bıraktı. Uluslararası alanda yapılan bütün diplomatik ve hukuki girişime karşın Yunan hükûmeti, bu hakların iadesi ya da kullanılması konusunda ki ihlallerine devam etmekten vazgeçmedi.

Müslümanların inanç özgürlüğü olmaz mı?

Yeni Çağ'da Batı'da başlayan demokrasi ve hürriyet mücadelelerinde önemli bir başlık vardı: İnanç Özgürlüğü. Gerçi İslam âlemi için bu yeni bir şey değildi. Müslümanlar fethettikleri bölgelerde karşılaştıkları Müslüman olmayan unsurların inanç özgürlüğünü daha Batıların aklına gelmeden yüzyıllar öncesinden hukuki bir zeminde tanımışlardı ama tarihin Batılı okuması bunu yeni icat edilmiş bir kavram gibi dünyaya öğretmeye çalışıyordu.

Bu çerçevede şimdi Batı Trakya'daki Müslüman Türk toplumunun isteği yalnızca hem Osmanlı devrinde Rum ahaliye tanınan inanç özgürlüğünün hem de modern zamanların insan hakları kavramının kendilerine tanıdığı hakkı kullanmaktan ibaretti.

Bunun en önemli başlığı da Batı Trakya Türklerinin din işlerine bakmak ile yükümlü müftüler ve bilhassa başmüftü seçimiydi. Batı Trakya müftülerinin bütün bu görev ve yetkileri anlaşmalarla sabitlenmişti ama Yunan hükûmeti tüm bu anlaşmaları çiğneyerek bunu görmezden geldi.

Elbette 1920 yılından bu yana Batı Trakya Türklerinin Yunan hükûmetinin hukuksuzluğuna karşı mücadeleleri detaylı bir süreç ama yazının konusu ve hedefi bu değil. Yazının hedefi bu mücadelede öne çıkmış Müslüman bir din adamıdır: Batı Trakya Türklerinin haklı davasının yılmaz savunucusu İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Ağa'nın şahsiyeti ve mücadelesidir.

Mehmet Emin Ağa kimdi?

Mehmet Emin Ağa, 3 Eylül 1931'de İskeçe'ye bağlı Şahin köyünde doğdu. Eğitimine Yunanistan'da başladı. Fakat tam bu dönemde bütün dünyayı kasıp kavuran II. Dünya Savaşı çıktı. Yunanistan'ın Nazi Almanyası ve müttefiki Bulgaristan tarafından işgal edildiği dönemde, o da eğitimine bir Bulgar okulunda devam etti.

II. Dünya Savaşı bitiminde Alman işgali sona erdi ama Yunanistan'a huzur gelmedi. Yunanistan bu kez de bir iç savaşa savruldu. 1946-1949 yıllarında cereyan eden Yunan iç savaşında Batı Trakya Türkleri çok olumsuz etkilendi. Bu süreçte çeşitli baskı ve zulümlere uğradılar. Böylesine karışık bir ortamda Mehmet Emin Ağa da eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı.

Fakat yılmadı. İskeçe Müftüsü Sabri Efendi'den Arapça öğrendi. Sabri Efendi'nin vefatından sonra Şahin köyüne dönerek, bir hocadan ders aldı. Daha sonra Gümölcine'de medrese tahsilini tamamladı. Eğitimini tamamladığı bu medresede 25 yıl hocalık yaptı.

● **Mehmet Emin Ağa'nın şahsiyet portresi haktan, hukukun üstünlüğünden ve doğru bildiği değerlerden asla taviz vermeyecek kadar sert ama tüm insanları kucaklayan, şefkatli ve teskin edici yanılla da birleştiriciydi.**

Mehmet Emin Ağa 1968'de Yunanistan'da Albaylar Cuntası olarak bilinen darbeciler tarafından hocalık yaptığı İskeçe medresesinde öğrencilere "Türk bilincini aşıladığı" iddiasıyla askerî mahkemede yargılandı. Bu sırada Mehmet Emin Ağa aynı zamanda Müftü yardımcılığı görevini de yürütüyordu. İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi Efendi Türk azınlığın simgesi hâline gelmişti. Her ne kadar kendisi yaşı bir hayli ilerlemiş biriye de oğlu Mehmet Emin Ağa'nın fiilen yürüttüğü müftülük faaliyeti Müslüman Türk toplumunun mücadelesine bayrağı hâline gelmişti. Fakat İskeçe Müftüsü'nün vefatıyla bir anlamda onun mücadele dönemi de başlamış oluyordu. Çünkü İskeçe Müftüsü vefat edince kendisi İskeçe Valisi tarafından vekâleten müftülüğe atandı. Fakat bu durum karşısın-

da hukuka bağlı ve şahsiyetli bir duruş benimsedi. Mehmet Emin Ağa göreve getirilmesine rağmen bir Müslüman bilinciyle bu görevi hak etmediğini söyledi. Ama bölgedeki Türklerin ısrarları üzerine müftülük için bir şart öne sürdü. Bu şart ise müftülük kanununa göre seçimle müftünün tayin edilmesiydi. Yani ancak hukuki yoldan seçilirse görevi kabul edeceğini bildirdi.

Gelgelelim Yunan hükûmeti hiçbir anlaşma ve hukuk tanıymıyordu. İskeçe müftülüğüne seçim yapmadan başka bir atama yaptı. Yunan hükûmetinin bu tavrı üzerine durumu protesto etmek için görevinden istifa etti. Evine çekildi. Âdeta üç buçuk ay evinde bir inziva hayatı yaşadı.

Hak namına haksızlığa boyun eğmemek

Mehmet Emin Ağa, suskunluğunu 2 Mart'a kadar sürdürdü. Ardından müftü naipliğini kabul ettiğini açıkladı. Fakat Batı Trakya Türklerini yok saymak isteyen Yunan hükûmetinin kışkırtmaları bitmiyordu. Müftülüğü yürüten Mehmet Emin Ağa 29 Aralık 1990 günü bir saldırıya uğradı. Bu saldırıda Mehmet Emin Ağa yaralanarak hastaneye kaldırıldı. Mustafa Hilmi Efendi de oğlu Mehmet Emin Ağa'nın da ağır yaralanmış olmasının oluşturduğu şokun etkisiyle felç geçirdi ve tedavi için götürüldüğü İstanbul'da vefat etti.

Gümölcine'deki Yunan oldubittisinin bir daha yaşanmaması, yinelenmemesi için Türk toplum liderleri hemen toplandı ve atamayla bir müftü getirilmesi

hâlinde onun tanınmamasını kararlaştırdı. Bu kararı da hükûmete ve siyasal partilere bildirdi.

Bu sırada İskeçe'deki Türkler harekete geçti ve yasaya dayanarak 17 Ağustos 1990'da İskeçe Bölgesi'ndeki 120 camide yapılan oylamayla dört aday arasından Mehmet Emin Aga İskeçe Müftüsü seçildi. Ama Yunan hükûmeti Türklerin böyle bir irade sergilemesine tahammül edemedi. Hemen karşı harekete geçerek 23 Ağustos sabahı valilik tarafından gönderilen bir yazıyla görevinden alındığı ve yerine valilik tarafından yeni birinin atandığı duyuruldu. Mehmet Emin Aga seçimle göreve geldiğini ve ancak seçimle görevini bırakacağını söyledi. Buna rağmen Yunan polisi Türk toplumunun iradesini hiçe sayarak Mehmet Emin Aga'yı zor kullanarak müftülüğten dışarı attı. Bu sırada ağır yaralanan Mehmet Emin Aga hastaneye kaldırılarak tedavi altına alındı.

Bu hukuksuz tutuma karşı Batı Trakya Türk toplumu iradesini savunmak için harekete geçti. Türkler Batı Trakya'da çeşitli gösterilere ve protestolara başladılar. Yunan polisi tavrını değiştirmede ve olaylarda zor kullandı. Otuz beş kadar Türk yaralandı. Bunun üzerine Batı Trakyalı Türkler başka bir hamle yaptı ve kırk beş gün boyunca camileri kapatarak protestolarına devam ettiler. Fakat Berat Kandili'nin yaklaşması ve Mehmet Emin Aga'nın toplumu teskin etmesiyle camiler yeniden açıldı.

Mehmet Emin Aga da tutumundan taviz vermedi. Berat Kandili

dolayısıyla yayınladığı mesajda özellikle İskeçe Müftüsü unvanını kullandı. Fakat bu da Yunan hükûmetini çileden çıkardı ve Mehmet Emin Aga aleyhine kamu davası açıldı.

Yargılaması sonucunda Mehmet Emin Aga, Türk toplumunun iradesi çiğnenerek on ay hapse mahkûm edildi. Meşru müftü altı buçuk ay hapisteydi. Fakat cezaevinde mide kanaması geçiren Mehmet Emin Aga'nın durumu yeniden ele alındı. Mahkeme kendisinin sağlık durumunu sebep göstererek geriye kalan yüz dokuz günlük hapis cezasını paraya çevirdi ve serbest bırakıldı.

Bir iz bırakmak

Batı Trakya Türklerinin haklı davasının yılmaz savunucusu

İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Aga, 9 Eylül 2006 tarihinde vefat ettiğinde geride, hak uğruna haksızlığa karşı mücadeleye adanmış bir ömür bırakmıştı.

Onun mücadeleye geçen yetmiş dört yıllık yaşamında ortaya çıkan profil herkese bir şeyler anlatmaktaydı. Onu tanımlarken diyebiliriz ki Mehmet Emin Aga'nın şahsiyet portresi haktan, hukukun üstünlüğünden ve doğru bildiği değerlerden asla taviz vermeyecek kadar sert ama tüm insanları kucaklayan, şefkatli ve teskin edici yanıyla da birleştiriciydi. O, bu şahsiyetiyle hem Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı için hem de haksızlığa boyun eğmeyen tüm mazlumlar için örnek bir lider olmuştu. ■

Mehmet Emin Ağa Çeşmesi ve Sebili, İstanbul

SABOTE EDİLEN BARIŞ

Nermin TAYLAN

Türk-Ermeni münasebetleri ilk olarak Türklerin Anadolu topraklarına ayak basması ile başlamış ve asırlar boyu huzur, barış ve ticaret ortaklığı ile devam etmiştir. Aynı vatanda yaşayan bu iki millet yeri gelmiş kardeş olmuş, yeri gelmiş ekmeğini paylaşmayı vazife bilmiştir. Selçuklu ve Osmanlı yönetimi altında yaşayan Ermeniler din farklılıklarından kaynaklanan bir sebep yahut ırki bir olumsuzluğa asla tabi tutulmamışlardır. Özellikle Osmanlı yönetimi altında buldukları dönemde Ermeniler, yüzyıllar boyunca İmparatorluğun hemen her yerine dağılmış;

mal, can ve ırzlarının emniyeti, asayiş ve huzur içerisinde, din açısından son derece serbest, ekonomik anlamda ise oldukça rahat bir şekilde hayatlarına devam etmişlerdir. Ticaret ve sanatla uğraşmalarının yanı sıra devlet kademelerinde önemli görevlere de tayin edilmişlerdir. Gerek Osmanlı Devleti'nin kendilerine gösterdiği müsamaha gerekse Ermeni halkının devletine karşı hâl ve tavırları özellikle XIX. yüzyılda "tebaa-i sadıka" olarak anılmalarına yol açmıştır. Yani Osmanlı Devleti Hristiyan tebaasına karşı eşit davranarak, birini diğerine tercih etmemiştir.

Osmanlı'nın teknolojik ve askerî anlamda eski ihtişamlı günlerine geri dönmeye çabaladığı bir zamanda Balkanlarda yaşayan Hristiyan topluluklardan sesler yükselmeye başlar ve önce Sırp, sonra sırasıyla Yunanlılar, Romenler ve Bulgarlar, Avusturya başta olmak üzere Avrupalı büyük devletlerin destek ve kışkırtmaları neticesinde isyan ederler. Bir türlü bastırılmayan isyanlar neticesinde her biri bağımsız birer devlet olarak ortaya çıkar ve tabii bu da Ermeniler için özendirici bir durum arz eder. Tabir yerinde ise Batı'daki yangın artık doğuya sıçrayacak, nice ciğerler acıyla kana boyanacaktır.

Ermeni milliyetçilerin başlangıçta çok da aşırı olmayan bu fikirleri; misyonerler, yabancı okullar ve bazı büyük devletlerin desteği ile giderek güçlenir, kilisenin de desteği ile bağımsızlık fikri isyan hareketine doğru ilerler. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonucunda

imzalanan Berlin Anlaşması ile Ermeni meselesi artık uluslararası bir boyut kazanır; başta Rusya olmak üzere Osmanlı'yı "hasta adam" olarak görüp topraklarına sahip olma hayalleri gören Avrupa devletlerinin Osmanlı Devletine baskı olarak kullandıkları bir sorun hâline gelir. Hasta olarak nitelendirdikleri devleti yıkmak için o devlete sadakatiyle sıfatlandırılmış olan bir milleti maşa olarak kullanıp vakti geldiğinde onun da celladı olmaktan geri durmayacaklardır.

Büyük devletlerden "para, silah, cephane desteği" ve dahi "daima arkalarında olma ve büyük bir Ermenistan kurma sözü" ile cesaret alan Ermeni milliyetçileri, Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan kurmak amacıyla komiteler kurarak silahlı harekete başlarlar. En önem-

● **Ermeniler, yüzyıllar boyunca İmparatorluğun hemen her yerine dağılmış; mal, can ve ırzlarının emniyeti, asayiş ve huzur içerisinde, din açısından son derece serbest, ekonomik anlamda ise oldukça rahat bir şekilde hayatlarına devam etmişlerdir.**

lileri Hınçak ve Taşnaksutyun olan bu komiteler ihtilal yolu ile Türkiye'de yaşayan Ermenileri bağımsızlığa kavuşturma sevdisıyla çeşitli provokasyonlarla kendi milletlerini kışkırtıp dış güçlerden edindikleri silahlarla bölge bölge isyanlar çıkarmak suretiyle Doğu Anadolu'yu âdetta kan gölüne çevirmişlerdir. Öncelikle Maraş ilimizin Zeytun bölgesinde uzun yıllardır baş gösteren Ermeni isyancılar bu defa askere alınma meselesi yüzünden yeniden harekete geçerek ayaklanmışlar ve devletin asayişini sağlama adına gönderdiği askerini esir almaya kadar gitmişlerdir.

Yüzlerce Müslümanı katlederek isyanlarına devam eden Ermeni komitacılar alınan askerî tedbirlerle biraz olsun durdurulabilmişlerdi. Ancak 1890 yılında Erzurum'da çıkan olaylar, Kumkapı Ermeni Patrikhanesi Kilisesi'ndeki feci hadise (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, HR.SYS, 2823/60.), Yozgat vakası (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Y. PRK. KOM, 8/47.), Sason'da Hamparsum ve arkadaşlarının çıkardığı isyan, İstanbul'un çeşitli yerlerindeki Ermeni ayaklanmaları, Maraş ve Van civarındaki "dillerin bile anmaya güç bulamadığı" acı olaylar durmaksızın devam etti. (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, HR.SYS. 2791/12.) Adana İsyanı, Birinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş esnasında Doğu Anadolu vilayetlerindeki faaliyetleri, Ruslara verdikleri destek ile Rus ordusuyla birlikte işgal ettikleri bölgelerdeki Müslüman halka yaptıkları zulüm artık ayyuka çıkmıştı. Özellikle Birinci Dünya

Osmanlı Ermenileri iskâna tabi tutmuş ancak onlara yine kendi ülkesi içerisinde hayat imkânı sağlamış ve en önemlisi ise geçici bir süre savaşın direkt etkisinden ve karşılıklı çatışmalardan korumak için ülkenin güvenli bir başka bölgesine yerleştirmiştir.

Savaşında Osmanlı Ordusu'nu sırtından vurmak suretiyle itilaf devletleriyle işbirliği içerisine girmişlerdi.

Tarihler 24 Nisan 1915'i gösterdiğinde Osmanlı Devleti artık tüm bu olaylara bir son vermek için Ermeni komite merkezlerini kapatarak elebaşlarını tutuklamıştır. Ancak Osmanlı'nın bu girişimi de olayları önlemeye yetmemiş, alınan tedbir ve önlemler büyük ölçüde arttırılmış, isyana kalkışan ve Ruslarla işbirliği yapan bölgeler başta olmak suretiyle "sevk" ve "iskân" uygulaması başlatılmıştır.

Ermenilerin iskân işlerinin adil bir şekilde yapılabilmesi için Dâhiliye Nazırı Talat Bey, Dâhiliye Nezareti İskân-ı Aşâir ve Muhacirin Müdüriyeti tarafından alınması gereken önlemleri şu şekilde sıralamıştı: "Nakli gerekenler, iskân edilecekleri yerlere refah içinde can ve mal güvenlikleri sağlanarak sevk edileceklerdir. Gittikleri yerlerde kesin yerleştirilmelerine kadar geçimlerini sağlayabilmeleri için kendilerine göçmen ödeneğinden yardım yapılacaktır. Eski mali durumlarına uygun olarak kendilerine arazi ve mal verilecektir. (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi,

DH. ŞFR, nr: 53/305; Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, MVM, nr: 198/163.) Ayrıca hükümet tarafından göçmenler için ev yaptırılacaktır. Çiftçilere tohumluk, zanaat erbabına alet edevat verilecektir. Terk ettikleri taşınabilir mal ve kıymetler kendilerine ulaştırılacak, bu mümkün olmadığı takdirde bunların karşılığı para olarak ödenecektir. Boşaltılan şehir ve kasabalarda bulunan Ermenilere ait gayrimenkullerin sayımı yapılacak, bunların cinsleri, miktarları ve kıymetleri tespit edildikten sonra köylere yerleştirilecek diğer muhacirlere verilecektir. Ermenilerden boşaltılacak yerlere iskân edilecek muhacirlerin kullanabilecekleri mallar, yani zeytinlik, dutluk, bağ ve bahçeleri, han, fabrika, depo ve dükkân gibi gelir getirecek taşınmaz mallar açık artırma ile satılacak veya kiralanacak; elde edilecek gelir, sahiplerine verilmek üzere mal sandıklarınca emanete kaydedilecektir." (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, MVM, Nr: 198/163; Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, DH. ŞFR, Nr: 54/202, 381; 55/107.)

İlk önce Van, Erzurum, Bitlis ve Çukurova bölgesi iskâna tabi tutulmuş ancak sonrasında

da diğer bölgeler de iskâna dâhil edilmiştir. Her kafileye bir doktor, her hamile kadına süt verilsin, döndükleri zaman borçları ertelenmiş olsun, malları kendilerine geri verilsin minvalinden emirlerle iskâna tabi tutulan Ermenilerden ilk kafele önce Konya'ya gönderilmiş, daha sonrakiler ise Musul ve Halep vilayeti ile Zor bölgesine kaydırılmıştır. Yani Osmanlı Ermenileri iskâna tabi tutmuş ancak onlara yine kendi ülkesi içerisinde hayat imkânı sağlamış ve en önemlisi ise geçici bir süre savaşın direkt etkisinden ve karşılıklı çatışmalardan korumak için ülkenin güvenli bir başka bölgesine yerleştirmiştir. Sevk ve iskân sırasında her türlü can ve mal güvenliklerinin sağlanıp ibadetlerinin karşılanması onurlarının korunması için mümkün olan tüm önlemleri almıştır. Emirlere uymayan veya ihmalleri tespit edilen görevliler ise bizzat devletin sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanarak idama kadar varan cezalarla cezalandırılmışlardır. (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. DH. ŞFR, 58/38. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. DH. ŞFR, 58/47. DEMİREL, Muammer, Ermeniler Hakkında İngiliz Belgeleri (1896-1918) British Documents On Armenians, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.)

Osmanlı Devleti'nin tarihî sürecine baktığımızda kendi içerisinde hemen her dönem çıkan isyanlar için din ve etnik kökene bakılmaksızın bu şekilde önlemini aldığı net bir şekilde anlaşılmaktadır. (TC. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Osmanlı Belgelerinde Sevk ve İskân. Yayın no: 91. Ankara 2007.) Hakikatin bu

olmasına ve tehcir meselesinin tamamıyla karşılıklı mukateleyi önleme ve özellikle Ermeni halkını koruma amacıyla yapıldığı Osmanlı arşiv vesikalarından net bir şekilde anlaşılmasına rağmen bazı Batılı ve Ermeni çevreler iddialarını tarihî ve ilmî temellerden ziyade hatırat türü subjektif eserlere dayandırmaktadır. Oysa tarihî olayları belirli bir sebep sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirip belirli bir tutarlılığı olan bir bütün olarak ele almak yerine, Ermeni isyanında şimdiki Ermenilerin işlerine gelen argümanları çekiş çıkardıkları bir bilgi ambarı olarak kullanarak, tarihi 1915 yılına hapsetmek suretiyle gerçekleri çarpıtmaktadırlar. Özellikle “hiçbir sebep yokken ve en sadık tebaası olarak gördüğü hâlde Osmanlı Devleti’nin 1915

yılında Ermenileri tehcire tabi tutarak soylarını tüketmeye çalıştığı” şeklindeki uydurma bir senaryo ile “Türk Milleti” suçlanmaktadır.

Oysa bu gibi olaylarda bizlerin soru sorabileceği yegâne kurum Osmanlı arşivleridir. Arşivler açıktır ve resmî raporlardan, dönem vesikalarına kadar her konu net bir şekilde kaleme alınmıştır. Mesela, 1 Ağustos 1919’da Başkan Wilson tarafından ABD raportörü olarak görevlendirilip Osmanlı’ya gelerek Kafkasya ve Doğu Anadolu’da incelemeler yapan General Harbord’un ülkesine sunmuş olduğu ve bugün Amerikan arşivlerinde yer alan raporunda duruma ilişkin Türklerin ve Ermenilerin bir arada barış içinde yaşayabileceklerini, yüzyıllar boyunca bir-

likte barış içinde yaşadıklarını, Erzurum’un yaşlı valisinin kendilerine; gençliğinde Ermeni ve Türklerin birbirlerine hacca giden Türklerin evlerini ve mallarını Ermenilere, seyahate çıkan Ermenilerin de evlerini ve mallarını Türk komşularına bırakacak kadar güvendiğini söylediğini kaydetmektedir. (James G. Harbord, Conditions in the Near East, Report of the American Military Mission to Armenia HMMA, Government Printing Office, Washington, 1920, s. 16.)

Bu hep böyle oldu. Bir arada huzurla yaşayanları ayırmak için birileri kimine akıl verdi kimine ise silah. Ateşler düştü ocaklara, kan kustu toprak, vurgun yedi yürekler. Sonrası mı? Sabote edilen barış, kandırıldık sözleri, pişmanlıklar ve diasporanın yalanları ile hâlâ devam eden kin. ■

HAKİKAT!

ALLAH HER ŞEY İÇİN BİR ÖLÇÜ TAKDİR ETMİŞTİR

Ayşe Nur ÖZKAN

İstanbul Kadıköy Vaizi

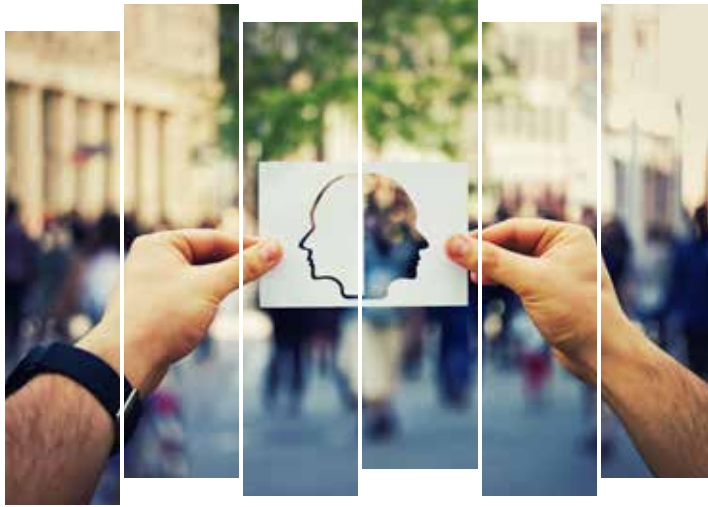
Dünyanın en sessiz odası “Orfield Laboratuvarı”dır. Amerika’nın Minneapolis eyaletinde bulunan oda “Yankısız Oda” olarak bilinir.

Beynimizin sınırlarını aşan bir sessizliğin hâkim olduğu bu özel mekâna girildiğinde, vücutta dolaşan kan seslerini, kemik seslerini duymanın mümkün olduğunu ifade ediyor bilim insanları. Guinness rekorlar kitabına da giren bu odada, uzun süre kalabilmek imkânsız. Sessizliğine en fazla dayanabilen kişi ise sadece 45 dakika durabilmiş.

“Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık.”
(Kamer, 54/49.)

Kâinattaki her şey Allah Teâlâ’nın yarattığı ve yaratırken eşyaya koyduğu bir ölçü ile takdir edilmiştir. Yeryüzünün, gökyüzünün, dünyanın, yıldızların, ülkelerin hep bir sınırı, ölçüsü vardır. Kulağımız 0–140 desibel arası sesleri algılar. 140 desibel ve üzeri sesler, ağrı ve kulak zarında yırtılmalara sebep olur. Kalp atış hızımız normal sınırlarının üzerine çıktığında ya da altına düştüğünde ritim bozuklukları yaşarız. Tansiyon-

umuz, nabız atışlarımız takdir edilen sınırlar içerisinde kalabildiği sürece sağlıklı yaşam gerçekleşir. Kalbimiz, ciğerlerimiz, midemiz, tüm azalarımız için geçerlidir bu ölçüler.

Her şeyi ölçü ve denge içinde yaratan Allah Teâlâ, evrene, gökyüzüne, yeryüzüne, bednimize koyduğu ölçüyü, ilişkilerimize de koymuştur. Kutsal kitaplar ve peygamberler, vahiy ve sünnet ile belirlenen bu ölçülerin ahlaki sınırlarını bize bildirir.

Hududullah: Allah’ın bizim için koyduğu sınırlar

Allah insan için sınırlar koyar. “Hududullah” kelimesi, Allah’ın koyduğu hükümleri, sınırları ve ölçüyü ifade eder. Kur’an-ı Kerim’de aile hukuku, miras ve

eşler arası ilişkiler gibi aile ve toplum hayatında en çok ihlal edilen ve gerekli hassasiyetin gösterilmesinde zorlanılan alanlarda Hududullah kelimesinin çok sık zikredilmesi, şüphesiz bu konuların önemi ve önceliğini göstermektedir. Bu sınırlara riayet etmek teslimiyetin, iman gereğidir.

İnsan ilişkilerinde de merkezî kavramlar arasında yer alır sınırlar. Sınırlarımızı bilmek ölçülü ve dengeli davranışların ortaya çıkmasını sağlar. İlişkilerimizde yaşadığımız problemler sınırlarımızın net ve belirgin olmamasından kaynaklanır. Sınırlar kim olduğumuzu, nerede duracağımızı, nasıl davranacağımızı ve sorumluluklarımızı belirler.

Ölçü ve sınırı tanımak, denge içinde yaşamak iman gereğidir.

Bakara suresinin 143. ayetinde Allah Teâlâ, Müslümanların vasat bir ümmet olduğunu dile getirir. Vasat ümmet, inancında, ahlakında, her türlü tutum ve davranışlarında doğruluk, dürüstlük ve adalet çizgisinde kalmayı başaran dengeli, sağlıklı, ölçülü bir toplumdur. Maddi ve manevi bedensel tut-

kuların esiri olmadan sınırlarını koruyabilen insanlar bu toplumun üyesi olabilirler.

Bir sınır yoksa hiç sınır yoktur.

Nur suresinin 27 ve 28. ayetleri insan ilişkileri açısından çok önemli bir kuralı hatırlatır bize: “Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin... Eğer size, ‘Geri dönün.’ denirse hemen dönün. Çünkü bu sizin için daha nezih bir davranıştır...”

Evin özel alanımız olduğunu, bu özel alana biz izin vermeden girilmemesi gerektiğini, sınırlarımızı korumak için “Hayır, kabul edemiyoruz.” kelimelerinin gerektiğinde açık ve net ifade edilmesini tavsiye eder bu ayetler. Aynı zamanda “Hayır.” kelimesi ile sınırlarını çizenlere karşı nasıl bir davranış sergilememiz gerektiği hususunda da bir tavsiyede bulunur: “İsrar etmeyin, doğru olan nezih davranış budur çünkü.”

“Hayır” diyemeyen “Evet” de diyemez

En temel sınır belirleyici kelimelerimizden biridir “hayır” kelimesi. Bize zarar verecek kişilere, mahremiyetimizin ihlal edilmesine yol açacak davranışlara hayır diyemezsek varlığımızı koruyamayız.

Hayır kelimesi bize seçim yapabilmek için vererek istemediğimiz, yanlış bulduğumuz olaylara sınır çizmeyi öğretir. Sağlıklı sınırlar koyamamak, başkalarını kırmamak, üzmemek adına hayır diyememek ömür boyu taşımak zorunda kalacağımız engellerle yaşamak demektir. Sınırları net olmayan ve her şeye evet diyenler başkalarının istek ve ihtiyaçları içe-

risinde kaybolup giderler. Bu kişiler çok fedakâr, yumuşak başlı insanlar olarak kabul görse de başkalarının yönlendirmesiyle kaybolup giden kişilerdir. Arkadaşlarıyla iyi geçinmek, herkes tarafından sevilme için fiziksel, duygusal, ruhsal ölçüleri bozulmuş, sınırlarını koruyacak yeteneklerini kaybetmişlerdir.

Sağlıklı sınırlar için dikkat etmemiz gerekenler

Hangi davranışların kabul edilebilir olduğunu, hangi davranışların rahatsızlık vereceğini belirlemek sağlıklı sınırlar koyma sürecinde ilk adımdır. Fiziksel yaşamda sınırları fark etmek kolaydır. Sahip olduğumuz mülkiyetlerde, kanunlarda, trafikte, resmi yazılarda belirtilmiş olan sınırlardır bunlar. Fakat kişisel sınırlarımızı belirlemek ve bunlara uyulmasına riayet etmek o kadar kolay değildir.

Kişisel alanlarımız yüz yüze ilişkilerimizde birbirimizle olan uzaklık ve konumlarımızı ifade etmek için kullanılır. Kişisel alan, bizi çevreleyen ve varlığımızı koruyan ilk sınırimızdır. Bu konu üzerinde çalışan araştırmacılar, kişiler arası mesafeleri dört sınıfa ayırır: 45 cm’ye kadar olan mesafe yakın ilişki mesafesidir. Bu mesafe aynı zamanda mahrem alan olduğu için sadece yakınlarımızın dahil olabileceği aralığı ifade eder. “45 cm ile 125 cm” kişisel mesafe olarak tanımlanır. Bu mesafe yakın arkadaş ilişkilerinin olduğu mesafedir. “125 cm ile 370 cm” arası ise sosyal mesafedir ve daha çok tanımadığımız kişiler ile kurduğumuz ilişkilerde geçerlidir. Bu alanların günlük hayatımızda ihlal edilmesi, sosyal mesafeden, kişisel alana izinsiz girilmesi ilişkilerimize

zarar vererek, ruhsal yorgunluklara sebep olur.

Sınırlarımızı öğreneceğimiz ilk yer: Aile

Kişisel alanlarımızı öğrenebileceğimiz ilk yer aile ortamıdır. Anne ve babanın evde sağlıklı sınırlar koyması ve uygulaması sınırların fark edilmesini, benimsenip modellenmesini sağlar. Ebeveynin odasına izin isteyerek girmesi gerektiğini öğrenen çocuklar, kendi odalarına anne ve babalarının da izin alarak girdiğini görürlerse sınırlara uyma konusunda bir problem yaşamazlar. Çocuklarının sınırlarını gözetmeyerek kişisel alanlarına riayet etmeyen, elinden zorla eşyasını alan, zorla yemek yediren ebeveyn, sınır tanımayan, arkadaşlarının eşyasını zorla alan ve özel alanlarına izinsiz girmeyi normal kabul eden çocuklar yetiştirir.

Sınırlarımızı belirlemek, başkalarının bu sınırlara hemen uyacağı ve saygı göstereceği anlamına gelmez elbette. Ancak sınırlarımızı önemseyeceğimizi fark ettirir ve net davranışlar sergilersek, zamanla etrafımızdaki kişiler de bizi dikkate almaya başlar ve sınırlarımıza saygı duyar.

Unutmayalım

Sınırlar içerisinde yaşamak, katı ve anlamsız bir kurallar zinciri içinde yaşadığımız, esnek olmadığımız anlamına gelmez. Katı sınırlar bizi yalnızlaştırır ama sınırsızlık da bizi köleleştirir. Sınırlarımız net ama özel durumlarda aşılabilir olursa sağlıklı ilişkiler kurabilir, ruhsal açıdan daha dingin oluruz.

Doğru sınırlara sahip olmak hayatımızı daha dengeli, anlamlı ve huzurlu yaşamamızı kolaylaştırır. ■

KUTSAL YOLCULUKTA GÖNÜL GÖZÜNE ŞAHİTLİK ETMEK

Ahmet Fuat ÇANDIR

Bursa Harmancık Müftüsü

Her hayır başka bir hayrın habercisidir. Rab-bimiz sevdiği kullarını hayırlara vesile kılar. Onların eliyle başka kullarını da gayrete getirip hayır işlerine yönlendirir, görevlendirir. Yurt dışı görevimiz sırasında yaşadığımız bir hadise bizlere bunu canlı olarak öğretti. Diyanet İşleri Başkanlığının Türkiye’den engelli kardeşlerimizi umreye götürdüğünü televizyon kanallarından gören seksen yaşındaki Hacer Teyze, kendisinin de bir engelli kardeşimizi umreye gönderebileceğini düşünüp Ataşeliğimize gelerek bu talebini bize ilemişti. Bunun üzerine Diyanet İşleri Başkanlığını aradığımızda, önceden böyle bir projenin uygulandığı ancak tekrar edilip edilmeyeceğinin henüz belli olmadığı bize bildirilmiş, dolayısıyla teyzemize olumsuz cevap vermek durumunda kalmıştık. Emekli ve yalnız yaşayan Hacer Teyze, yine ümidini kesmeyip konuyla ilgili olarak ziyaretimize geldiğinde tekrar Başkanlığımızı aradık ve Türkiye geneli bir yarışma yapılacağı, her ilden birinci olanların umre ile ödüllendirilecekleri bilgisini aldık. Ömrünün emeğini iyiliğe adayan Hacer Teyzenin sevinci görülmeye de-

ğerdi. Kasım ayı sonunda aldığımız sevindirici bir haberi hemen onunla paylaştık: Umreye gitmeyi çok arzulayan görme engelli bir kardeşimiz yarışmada ikinci olduğu için umre ödülünü kazanamayınca çok üzülmüş. Bu kardeşimizin derin hüznüne yakinen şahit olup etkilenen bir görevli arkadaşımız bu üzücü durumu Başkanlığa bildirmiş. Haberi verdiğimizde kardeşimizin umre masraflarını karşılayabileceği müjdesini alan Hacer Teyze o yaşlı hâliyle ve elinde iki koltuk değneği ile heyecanla kalkıp ataşeliğimize kadar geldi. Tefafuka bakın ki Uluslararası Engelliler gününde bu hayırlı niyetine kavuşmuştu. Teyzemizin bir de talebi vardı: “Hocam umreye gidecek olan engelli kardeşimizin sade-

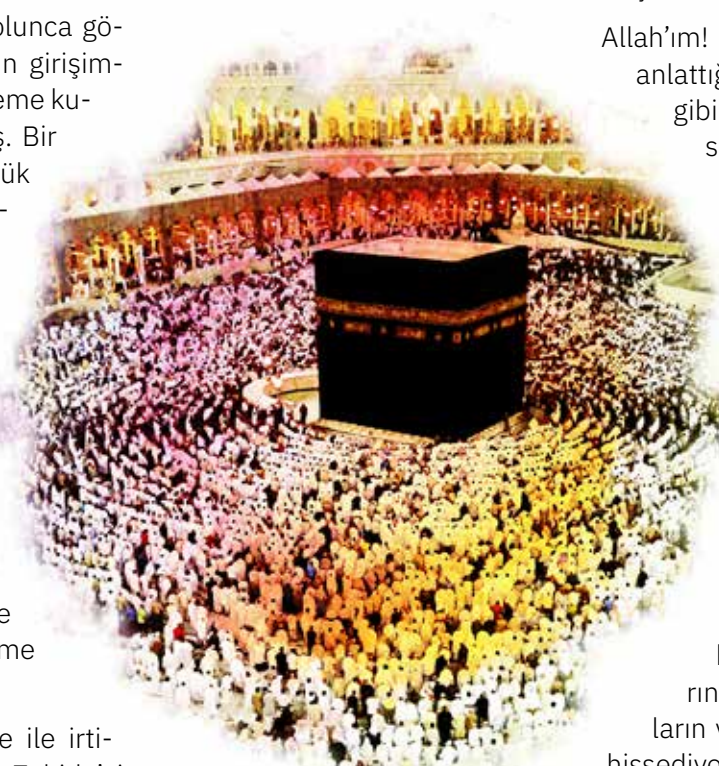
ce adını öğrenmek istiyorum.” Adının Zahide olduğunu ve Osmaniye’den katıldığını kendisine söyledik. Yılbaşı umre organizasyonunda bize de görev verilince gitmek nasip oldu. Medine’ye ulaştığımızda yetkililerden engelli grubun da umreye geldiğini ve bulunduğumuz yerin karşısındaki otelde kaldıklarını öğrenince bir başka heyecan sarmıştı içimi. Hemen belirtilen otele gittiğimde yemekhanede olduğunu öğrendiğim grubun yanına geçtim. İlk rastladığım kadına Zahide isminde umreye gelen engelli bir kardeşimizi aradığımı söyledim. Yanındaki kızın Zahide olduğunu, kendisinin de yengesi olduğunu söylediğinde heyecanım bir kat daha arttı. Ona dönüp “Siz misiniz Zahide hanım?” dedim, olumlu cevap alınca ona “Zahide sen Rabbimize nasıl bir dua ettin ki seksen yaşında, yürümekte zorlanan bir teyzeyi seni umreye göndermesi için görevlendirdi Allah?” dedim. Bu sözüme karşılık mahcup bir eda ile tebessüm etti sadece. Ona Almanya’dan hediye olarak getirdiğim çikolatayı takdim ettim. Masaya oturduk. Zahide’nin hikâyesini dinledim. Zahide görme engelli doğmuş. Sekiz yaşındayken annesi ile

● **Allah Teâlâ’nın
Zahide’nin duasını
bir sene önceden
kabul edip
vesileleri bir bir
hazırladığından
habersizdir herkes.**

birlikte camiye gitmeye başlamış, annesi onu yanından hiç ayırmamış. Osmaniye’de engelli kardeşlerimizle ilgilenen bir hoca hanımla tanışmışlar. Zahide on yaşına geldiğinde annesi vefat etmiş. Babası, iki küçük çocuk ve engelli kızını terk edip gitmiş. Amcaları onlara sahip çıkmak istemiş ancak maddi durumu buna müsait değilmiş. Hâl böyle olunca görevlimiz hoca hanımın girişimleriyle çocuklar esirgeme kurumuna yerleştirilmiş. Bir müddet sonra iki küçük kardeş koruyucu aileye verilmiş. Zahide ise daha sonra Kahramanmaraş’ta yatılı olarak eğitim veren görme engelliler okuluna yerleştirilmiş ancak öğrenci yetersizliği ve çeşitli sebeplerden dolayı yurt kapanmış. Zahide tekrar çocuk esirgeme kurumuna dönmüş.

Hoca hanımın Zahide ile irtibatı hiç kesilmemiş, Zahide’yi takip etmiş yardımcı olmuş, Allah ondan razı olsun. Görme engelliler arasında yarışma yapılacağını ve her ilden birinci olanlara ödül olarak onların umreye gönderileceğini duyan Zahide çok sevinmiş ve sıkı bir çalışmaya koyulmuş umreye gidebilmek için. Ancak yapılan yarışma sonucunda ikinci olduğunu öğrenince çok üzülmüş Zahide. Bunun üzerine Hocamız, Zahide’nin hayat yolculuğunda çektiği çileleri de düşünerek Başkanlığımı-

zı aramış ve bu üzücü durumu anlatmış. Oysa Allah Teâlâ’nın Zahide’nin duasını bir sene önceden kabul edip vesileleri bir bir hazırladığından habersizdir herkes. Kendi maddi durumu zayıf olmasına rağmen, engelli bir kardeşini umreye gönderme gibi hayırlı bir niyetle farklı kereler ataşeliğimize gelerek

talebini yineleyen Hacer Teyzemizi yüce Mevla (c.c.) Zahide’nin duasının tecellisi olarak çıkarıyordu karşımıza. Aliya İzzetbegoviç’in de ifade ettiği gibi “Yeryüzünün öğretmeni olabilmek için önce gökyüzünün öğrencisi olmak gerekir.” Zahide kardeşimiz önce Kur’an’ın talebesi sonra da bize hayatın öğretmeni olmuştu. Allah’ın sevdiği, duasını kabul ettiği bir kulu vardı karşımızda. Artık kalkma

zamanı gelmişti, ortam hiç de öyle sohbete devam edilecek gibi değildi. Kalkarken “Zahide senin sahibin Allah sen ondan ne istersen o sana onu verecek bize de dua et olur mu?” dediğimde bana: “Hocam beni umreye gönderen teyzenin adını söyler misiniz? Biz tavafa gideceğiz ona Kâbe’de dua etmek istiyorum.” dedi.

Allah’ım! camilerde vaazlarda anlattığımız sahabe kıssaları gibi güzellikleri yaşıyorsunuz bize. Zahide’nin yaşamını düşünüp gözyaşı dökerken birden aklıma “Zahide senin sahibin Allah.” cümlesi ve gözlerimin önüne Zahide’nin nuru, hiç çile çekmemiş gibi görünen yüzü geldi. Kendi kendime “Sen kendini annen baban var, akrabaların var, işin ailen çocukların var sanarak güçlü mü hissediyorsun? Oysa dünyanın en zengini, en güçlüsü, koruyucusu Allah olan kimsedir, keşke onun gibi duası makbul kullardan olabilsem.” diye düşündüm.

Rabbimiz kullarının koruyucusudur. Bizler de Rabbimize kulluk görevimizi yerine getirebilme hususunda ve bunun yanında engelli kardeşlerimizle yönelik muamelelerimizde imtihana tabi tutuluyoruz. Rabbimiz bizleri bu imtihanlardan başarıyla çıkan kullarından eylesin. Amin. ■

DIYANETE SORALIM

İMSAK NEDİR? NE ZAMAN BAŞLAR? SABAH EZANI OKUNMAYA BAŞLADIĞINDA YEME İÇMEYE KISA BİR SÜRE DEVAM EDİLEBİLİR Mİ?

Sözlükte “kendini tutmak, engellemek, el çekmek, geri durmak” anlamlarına gelen imsak, dinî bir kavram olarak, fecr-i sadıktan, iftar vaktine kadar yemeden, içmeden, cinsel ilişki ve diğer orucu bozan şeylerden uzak durmak, el çekmek demektir. İmsakin zıttı iftardır. Halk arasında ise “imsak” oruç tutmaya başlanan fecr-i sadığın olduğu vakit anlamında kullanılır. Bu manada imsak, oruca başlama vakti demektir. Oruca ne zaman başlanıp ne zaman bitirileceği Kur’an-ı Kerim’de şu şekilde açıklanmıştır: “Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarınca) kadar yiyin, için. Sonra da akşama kadar orucu tam tutun.” (Bakara, 2/187.) Takvimlerde gösterilen “imsak”, oruca başlama vaktini ifade eder. İmsak vakti aynı zamanda gecenin sona erdiği, yatsı namazı vaktinin çıkıp sabah namazı vaktinin girdiği andır. Ezan da imsak vaktinin başlaması ile okunmaktadır. Bu sebeple ezanın başlaması ile yemeyi içmeyi terk etmek gerekir. Ezan başladığı sırada ağızda bulunan lokmanın yutulmasında bir sakınca yoktur.

ORUÇLU BİR KİMSENİN GUSLEDERKEN AĞZA VE BURUNA SU VERMESİNİN ÖLÇÜSÜ NEDİR?

Guslederken ağza ve buruna su vermek farzdır. Ağza verilen suyu boğaza kadar ulaştırıp çalkalamak ve buruna verilen suyu da iyice çekmek sünnettir. Bu hüküm oruçlu olmayan kimseler içindir. Oruçlu olanların, boğaza veya genze su kaçma ihtimali olduğu için böyle yapmaları uygun olmaz. Onlar gusülde ağza ve buruna su verirken mübalağa etmeyip abdestte yaptıkları gibi yaparlar. (İbn Abidin, Reddül-Muhtâr, I, 237, 291.)

KALP HASTALARININ KULLANDIKLARI DİLALTI HAPİ ORUCU BOZAR MI?

Bazı kalp rahatsızlıklarında dil altına konulan hap, doğrudan ağız dokusu tarafından emilip kana karışarak kalp krizini önlemektedir. Söz konusu hap ağız içinde emilip yok olduğundan mideye bir şey ulaşmamaktadır. Bu itibarla, dilaltı hapi kullanmak orucu bozmaz. (DİYK 22. 09. 2005 tarihli karar.)

UNUTARAK YİYEN KİŞİYE ORUÇLU OLDUĞUNUN HATIRLATILMASI GEREKİR Mİ?

Oruçlu olduğunu unutarak yiyip içen kişi, yaşlı, hasta, zayıf ve oruç tutmaya güç yetiremeyecek durumdaysa onu gören kişi oruçlu olduğunu hatırlatmamalı, aksi durumda hatırlatmalıdır. (Şürünbülâlî, Merâkî'l-felâh, 238.)

“

SAHUR YEMEĞİNİN DİNDEKİ ÖNEMİ NEDİR?

Sahur yemeği, oruç tutacak kişilerin imsak vaktinden önce gece yedikleri yemektir. Hz. Peygamber (s.a.s.) sahura kalkmış ve bunu ümmetine de tavsiye etmiştir. (Buhari, Savm, 19-20.) Resul-i Ekrem (s.a.s.), sahur yemeğinde “bereket” (Buhari, Savm, 20.) olduğunu ifade etmiş ve sahur yemeğinin, Müslümanların orucu ile ehl-i kitabın orucu arasındaki en önemli farklardan biri olduğunu belirtmiştir. (Müslim, Sıyâm, 46.) Onun sahurla ilgili söz ve uygulamalarından hareketle fakihler, sahura kalkmanın ve sahur geciktirmenin sünnet olduğunu söylemişlerdir. (Kâsânî, Bedâi, II, 105.) Âlimler, sahurun oruca dayanma gücü verdiğini, maddi manevi bereketlere vesile olacağını bildirmişlerdir. Çünkü kişi sahura kalkmakla seher vaktini uyanık geçirmiş ve bu vakitte hem dua hem de istiğfar etmek suretiyle cennet ehlinin özelliklerine sahip olmuştur. (Zariyat, 51/18.) Bu şekilde manevi lezzetlerle başlanan oruç daha canlı, daha şevkli tutulur. Bu tür maddi manevi bereketleri olan sahur ihmal edilmemelidir.

”

“

YIKANMAK ORUCU BOZAR MI?

Ağız ve burundan su girip de sindirim organına ulaşmadıkça oruçlu kimsenin yıkanması, orucuna zarar vermez. Nitekim Hz. Âişe ve Ümmü Seleme, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) Ramazan’da imsaktan sonra yıkandıklarını haber vermişlerdir. (Buhari, Savm, 25.) Bu itibarla ağız ve burundan mideye su kaçırmamak şartıyla oruçlu kişi yıkanabilir. (el-Fetâva’l-Hindiyye, I, 220.)

”

“

UNUTARAK YEMEK İÇMEK ORUCU BOZAR MI?

Unutarak yemek içmek orucu bozmaz. Hz. Peygamber (s.a.s.), “Bir kimse oruçlu olduğunu unutarak yer, içerse orucunu tamamlasın, bozmasın. Çünkü onu, Allah yedirmiş, içirmiştir.” (Buhari, Savm, 26.) buyurmuştur. Unutarak yiyip içen kimse, oruçlu olduğunu hatırlarsa hemen ağzındakileri çıkarıp ağızını yıkamalı ve orucuna devam etmelidir. Oruçlu olduğu hatırlandıktan sonra mideye bir şey inerse, oruç bozulur. (Merğînânî, el-Hidâye, II, 253-254.)

”

“

HARAM OLAN BİR FİİLİN İŞLENMESİ, ORUCA ZARAR VERİR Mİ?

Müslüman her zaman ve her yerde haramlardan sakınmalı, başta oruç olmak üzere ibadetle geçirilen ramazan ayında ise daha da dikkatli davranmalıdır. Oruçlu kimsenin tüm günahlardan sakınarak oruç ibadetinin maksadına uygun hareket etmesi gerekir. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır: “Her kim yalan söylemeyi ve yalanla amel etmeyi bırakmazsa, o kimsenin yemesini içmesini bırakmasına Allah’ın hiçbir ihtiyacı yoktur.” (Buhari, Savm, 8.) Oruçlu olan kimsenin yalan konuşmaktan ve yalanla iş yapmaktan uzak durduğu gibi giybet, kötü söz söylemek, kul hakkı yemek, harama bakmak, kumar oynamak gibi yasak davranışlarda bulunmaktan da uzak durması gerekir.

”

AKDENİZ'İN İNCİSİ RODOS

F. Hilâl FERŞATOĞLU
İstanbul Kadıköy Vaizi

Ada vardır uçsuz bucaksız okyanus ortasında, keşfi heyecan verir, el değmemiş tabiatı esrarengizdir ama kendi hâindedir, sahipsizdir, tecrit yeridir. Ada vardır güç savaşlarının merkezindedir, gözdedir, sahipleri yitirmek korkusu ile hep tedirgin, teyakkuzda. Körfezleri, boğazları, iç denizleri, yarımadaları gibi adaları da kıymetlidir üç kıtaya çevrelenmiş Bahr-ı Sefid'in. Rodos, Kıbrıs gibi Girit gibi uluslararası ticarete söz sahibi olmak yahut askerî gücü elinde tutmak isteyenler için kilit bir noktada yer alır Akdeniz'in. Adalar Denizi'nin -Osmanlı'nın Ege'ye verdiği isim- dördüncü büyük adasıdır. Doğu Akdeniz'den

Sicilya'ya, Boğazlardan Mısır'a kadar eski deniz yollarının keştiği bir mevkide konumlanan Rodos, ana karası Anadolu'nun güney batısında ve çok yakınındadır. Marmaris ile Rodos limanları arasındaki mesafe 45 kilometredir.

Adada iskân üç bin yıl önce başlamış. 1400 kilometrekarelik yüzölçümünün büyük bölümü verimli topraklarla kaplı Rodos, tarih boyunca zeytin, üzüm, incir ve turuncgil üretimi ile şarap ve zeytinyağı ticareti yapmış. Balıkçılık, sünger avcılığı ve tersanecilik Adanın geçim kaynakları arasında yerini almış. Menteşe adalar grubunun (On İki Adalar) en büyüğü ve yönetim merkezi olan Rodos, ticaretini büyük oranda ana

karası Anadolu ile gerçekleştirmiş ve deniz ticareti sayesinde zengin olmuş.

Miken, Pers, Makedon, Roma, Bizans, Arap, Ceneviz, Venedik devirlerini yaşayan Rodos, XIV. yüzyıldan itibaren Saint Jean Şövalyeleri'nin yurdu olur. (1309) İki asır boyunca burada hüküm süren Şövalyeler, Kudüs'ten çıkarılmanın kuyruk acısıyla adanın kuzey ucundaki Rodos şehrini Orta Çağ Avrupası'nın en sağlam kalesi olarak anılan surlarla çevirirler. Başlangıçta Aydın ve Menteşe beylikleriyle antlaşmalar yapan Şövalyeler zaman içinde Anadolu ve Doğu Akdeniz kıyılarındaki Müslüman devletlere saldırırlar. Osmanlı-Venedik savaşında Venediklilere destek vermeleri üzerine Fatih, bölgenin ve boğazların emniyeti için Rodos'a sefer tertip eder ancak sefer amacına ulaşamaz. (1480)

Fatih'in vefatı sonrasında ağabeyi ile giriştiği taht mücadelesini kaybeden Cem Sultan'ın Rodos'a sığınması Adanın ve Bodrum'un alınmasını 42 yıl geciktirir. Şövalyeler Osmanlı şehzadesinin ilticasını kendi lehlerine kullanırlar. Yavuz Selim döneminde Doğu Akdeniz sahillerinin tamamen Osmanlı toprağı olmasıyla bölge güvenliği için zaruri hâle gelen Rodos'un fethi Kanuni döneminde gerçekleşir. (1522)

Rodos kalesi çift sıra muazzam surlarla ve bu surlar boyunca sarp kayalar arasına kazılmış derinliği 17, genişliği 40 metreyi bulan hendeklerle çevrilidir. Sultan Süleyman'ın bizzat ordusunun başında bulunduğu hareket karadan ve denizden yürütülür. Peçevi'nin "Şüheda kaniyla burç ve bârû-yı kal'a lâle-gûn olmuşdur." diyerek anlattığı zorlu mücadele zaferle sonuçlanır. Kanuni, şehrin anahtarını teslim eden Şövalyelerin, tarikatın kutsal emanetleri ve hazineleri ile birlikte Adadan ayrılmasına izin verir.

Kudüs'ten sonra Rodos'u da terk etmek zorunda kalan Haçlı Şövalyeleri'nin Müslümanlar karşısındaki bu ikinci büyük yenilgisi Hristiyan Avrupa'yı oldukça üzümüştür. Yüz küsur yıl sonra, D'Avenant'in yazdığı "The Sieges of Rhodes" isimli tiyatro, Şövalyelerin Müslüman Türk'e karşı Rodos savunmasını işleyecek, yenilgi içinde büyüyen hırs ve intikam duygusuyla İngiliz edebiyatının en tesirli dramlarından biri yazılıp sahnelenecektir. (1634)

Kanuni, fetihten sonra farklı milletlere ev sahipliği yapmış

● **Yavuz Selim döneminde Doğu Akdeniz sahillerinin tamamen Osmanlı toprağı olmasıyla bölge güvenliği için zaruri hâle gelen Rodos'un fethi Kanuni döneminde gerçekleşir.**

Adada ve Rodos şehrinde eski dokuyu muhafaza ederek imar ve iskân faaliyetlerini başlatır. Muhteşem kalenin Türk topraklarıyla dövülen surları ve burçları, orijinal hâlleri korunarak tamir edilir. Fethin sembolü olarak Saint Jean gotik katedrali camiye çevrilir. Bu abidevi eser üç asırdan fazla Ada Müslümanlarının cami-i kebirî olarak hizmet verdikten sonra talihsizlik üzerine talihsizlik yaşamış, 1840 yılında çıkan yangında ve sonrasında gerçekleşen depremde büyük zarar görmüş, 1856'daki baruthane infilakında ise tamamen çökmüştür.

Sultan Süleyman iç kalenin yüksek kısmına camisi, imareti, medresesi, hamamı olan bir külliye inşa ettirir, kendi adıyla anılan zengin bir vakıf kurar. (1540) Adadan ayrılan Latinlerin kilise ve şapelleri camiye dönüştürülerek korunduğu gibi

zaman içinde başka vakıflar kurularak Müslüman toplumun ibadethane ihtiyacını karşılamak üzere İbrahim Paşa Camii (1540), Receb Paşa Camii (1588), Murad Reis Camii (1636), Sultan III. Mustafa Camii (1764) gibi yeni camiler ve mescitler; tüm Rodos halkının sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere mektepler, medreseler, hanlar, hamamlar, çeşmeler, su yolları, su kuyuları, kütüphane, saat kulesi inşa edilir.

Fetih sonrasında iskân politikası doğrultusunda Rodos Anadolu'dan gelen halkın yurt edindiği yerlerden biri hâline gelir. Osmanlı döneminde Rodos'un asıl sakinleri Türkler, Rumlar ve Yahudilerken zaman içinde buraya Avrupalılar, az sayıda Mısırlı ve Ermeni de yerleşir. Ayrıca İran şehzadeleleri, Eflak boyarları, Kırım ve Dağıstan hanları, Anadolu ve Arabistan'dan göçebe aşiretler ve Yemenliler Adanın demografik yapısına çeşitlilik katmış, dört asra yakın bir zaman çok kültürlü bir toplum olarak huzur ve selametle yaşamışlardır.

1534 yılında Rodos, bütün Osmanlı adalarının bağlı bulunduğu Cezayir-i Bahr-i Sefid Beylerbeyliği'nin bir sancağı iken daha sonraları idare merkezi olur. Bundan sonra yönetim Akdeniz'deki tüm güvenlik faaliyetlerinde rol alır ve Rodos Osmanlı donanmasının her türlü yapım, bakım, onarım ihtiyacını karşılayan, erzak ve asker takviye eden üssü olur.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Adalar Denizi'nde dengeler değişir. Mora'da başlayan Rum isyanı, Yunanistan'ın kurulmasıyla so-

nuçlanır. (1830) Mora yarımadasının doğusunda yer alan Eğriboz ile Sporad ve Kiklad adalar grubu Yunanistan'a bırakılır. 1912'de Trablusgarb'da başarısızlığı hazmedemeyen İtalya, Rodos ve civarındaki adaları işgal eder. Lozan Konferansı'nda alınan karara göre Gökçeada ve Bozcaada Türklere bırakılır, Rodos ve On İki Adalar İtalyanların, geri kalan tüm Ege adaları ise Yunanlarındır.

31 sene süren İtalyan işgalinin ardından Rodos, II. Dünya Savaşı yıllarında önce Almanların daha sonra da İngilizlerin eline geçer. Harp sonunda imzalan Paris Antlaşması'nda Rodos ve On İki Adalar Yunanistan'a devredilir. (1947) Bu tarihten itibaren Adada huzuru kalmayan Türkler Türkiye'ye göç etmeye başlarlar.

Bugün Rodos'ta küçük bir Müslüman-Türk topluluğu mevcuttur. Lozan Konferansı sonrasında yapılan mübadele sözleşmesi sırasında Rodos İtalyan hakimiyetinde olduğundan Rodos Türkleri mübadeleye tabi olmazlar. Yunan hükümetleri tarafından azınlık haklarından mahrum bırakılırlar. Yeni nesiller okullarda kendi dil ve din eğitimlerini alamadıkları gibi yakın zamana kadar papazların verdiği din derslerine katılmak zorundaydılar.

Doğu Akdeniz'in önemli liman şehirlerinden biri olan Rodos, tarihî varlıklarıyla farklı medeniyetlerin izlerini taşır. Rodos mutasarrıfı Namık Kemal'in mektuplarında konu ettiği gibi iklimi hoş, havası serin, suları lezzetli ve soğuk, toprağı verimli, meyveleri tatlıdır Rodos'un. Eski gravürlerde kale surları, ihtişamlı kuleleri ve kapıları, surların ardından görünen ince minareleri, yel değirmenleri, limanda yelkenlileriyle sanki bir masal diyarıdır.

İçkale'de Süleymaniye Camii ve Külliyesi Rodos'taki en önemli Osmanlı eserlerinden biridir. Külliye içine sonradan inşa edilen Hâfız Hacı Ahmed Ağa Kütüphanesi'nde (1794) Türkçe, Arapça ve Farsça yazma eserler bulunuyor. Murad Reis Camii Külliyesi içinde yer alan Murad Reis Türbesi, İran şehzadesi ve Kırım hanlarına ait türbelerin de bulunduğu hazire görülmeye değer. Kale içindeki Sultan III. Mustafa Camii 1977'den beri Rodos Türkleri için nikah salonu olarak kullanılmakta olup caminin hemen yanındaki Yeni Hamam, Yunanistan sınırları içinde günümüze ulaşan en büyük hamamlardan sayılıyor. Limana hâkim bir tepede yer alan Fethi Paşa Saat Kulesi (1852) ise turistler için enfes manzara veren bir seyir kulesi.

Bugün Rodos'ta sadece İbrahim Paşa Camii -Cuma ve öğle namazları için- ibadete açıktır. 1978'de kapatılan ve hâlihazırda müze olan Süleymaniye Camii'nde ise on yıldır özel izinle sadece bayram namazları kılınabilmektedir. Ayakta kalan on üç cami sağlık merkezi, kafe, nikah salonu, kilise gibi farklı amaçlar için kullanılmaktadır.

390 yıl Osmanlı toprağı olan Rodos ve On İki Adalar Lozan'da tamamen kaybedildi. Altı ay süren mücadeleyle, on binlerce şehit verilerek alınan Rodos, sahip olmak için hiçbir bedel ödemeyen Yunanistan'a bırakıldı. Torosların karlı zirvelerini görece kadar ana karasına yakın Rodos'un mahrum Türkleri bu hakkaniyetsiz hâkimiyetin kurbanları oldular. Bugün Adada onca tahribe rağmen varlığımızın silinememiş izlerine mukabil Rodos'un Anadolu Türklerinin hafızasından silinmesi, yabancılaştırılması ne kadar acıdır. ■

Süleymaniye Camii ve Külliyesi / Rodos

İSLAM PENCERESİNDEN KADIN

Güllü AKSA

“İslam Penceresinden Kadın” isimli eser, Doç. Dr. Ülfet Görgülü’nün editörlüğünde hazırlanmış; kitaptaki sırasıyla Doç. Dr. Ülfet Görgülü, Sema Yiğit, Dr. Elif Arslan, Sedide Akbulut, Dr. Fatma Bayraktar Karahan, Dr. Lamia Levent Abul ve Prof. Dr. Huriye Martı’nın kadını merkeze alan çeşitli başlıklardaki çalışmalarını oluşturulmuştur. Kadın imgesinin İslam’da, toplumda ve ailede yeri; geçmişten bugüne değişen konumu ve nedenleri irdelenmiş ve farklı görüngelerden ele alınarak geniş bir inceleme ortaya koyulmuştur.

Ülfet Görgülü, kadına bakışı ilk yaratılıştan başlayarak tahkiye ediyor. Resulüllahın kadınlar ile iletişimini, onları sosyal hayatta konumlandığı yeri, hakları-

nın korunmasına verdiği önemi, içerisinde bulunduğu toplumda yerleşmiş kadın algısına karşı duruşunu anlatıyor.

İbadet ve Kadın bölümünde Sema Yiğit, camide, mescitte, Resulüllahın (s.a.s.) çevresinde kadınların bulunduğunu, hoş karşılanışlarını ve teşvik edilmişlerini örneklerle açıklıyor. Yiğit, fizyolojik yapısı farklı olmakla beraber kadının kıymeti ile erkeğin kıymetinin ve Yüce Allah katındaki konumunun denk olduğunu, Allah’ın insanı “eşref-i mahlûkat” olarak sıfatlandığını ve bunu yaparken kadın erkek ayırt etmediği söylüyor.

Eğitim ve Kadın başlığında “Kamil İnsan olma yolculuğu”nda kadını ele alan Elif Arslan, öğrenmenin İslam’daki yerini ve önemini açıkladıktan sonra Allah’ın Kur’an’daki ilim vurgusuna, Resulüllahın (s.a.s.) bilene ve bilmek için yola düşene övgüsüne yer veriyor. Arslan, ilmi ile meşhur olan kadın sahabilere, ünlü kadın âlimlere ve onların ilim yolculuğuna da değiniyor.

Sedide Akbulut, toplumu meydana getiren temeli, aileyi ve aile yaşamı içerisinde kadını, bir birey olarak kadının varoluşunu ele alıyor. İslam’ın aile yaşantısına verdiği önemi vurgulayan Akbulut, bu konuda Kur’an’daki ayetler ve Efendimizin (s.a.s.) hadislerinden örnekler veriyor.

Toplumsal Hayat ve Kadın başlığı altında “yeryüzünün imarına iştirak” eden kadını ele alan Fatma Bayraktar Karahan, ticaretle uğraşan, ilim öğreten, Resulüllaha (s.a.s.) sorular soran, çarşı pazarı denetleyerek muhtesiplik yapan, savaşlarda yaralılarla ilgilenen, yaşadığı toplumun bir parçası olan kadınları örnek vererek İslam’ın kadını uzaklaştırmadığını, sosyal hayattan koparmadığını, getirdiği nizamla ancak bir ölçü verdiğini belirtiyor.

Medyanın görevi ve işlevinden, günümüzdeki etkisinden bahsettikten sonra “Medyada Kadın” unsurunu konu edinen Lamia Levent Abul, kadının medya tarafından görsel bir figüre indirildiğini, kendisine şahsiyetini zedeleyen şekilde yer verildiğini, kuşak programları ile mahremiyetin hiçe sayıldığını söylüyor.

Huriye Martı, “Tüketim ve Kadın”ı çalışmasının merkezine alıyor. Toplumun evrildiği “tüketici” konumunu, bu hususta devamlı teşvik edilmesini, “harcamanın” yaşamı sürdürmeyi sağlayacak araç olmaktan çıkarak esas amaç hâlini almasını, tüketiklerine dönüşen insanı ve tüm bunların nedenlerini irdeliyor.

Kadına yaratılışını, varoluşsal kıymetini, sorumluluk ve haklarını hatırlatmak üzere kaleme alınan kitap, kadın erkek bütün okurların istifade edebileceği önemli görüş ve düşünceler barındırıyor. ■

YAYINLARIMIZ

Bir Müslüman olarak; "Ben bu dünyada ne yapıyorum? Bana neler sorulacak? Görevlerim neler?" gibi mühim ve ağır soruların cevabı aslında basit bazı ilkeleri yeniden hatırlamaktan geçiyor. Bu kitapta, sizinle sohbet ederken bazı şeyleri hem birlikte hatırlayacağız hem de birbirimize nasihatlerde bulunacağız. Kendimizden başlayıp çevremize doğru ilerleyecek, ardından somut bazı noktalar ışığında görevlerimizi konuşacağız.

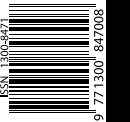

www.yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

“Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu yanlıştan ayırmanın açık delilleri olarak Kur’an’ın kendisinde indirildiği aydır.”

(Bakara, 2/185.)

FİYATI: 6 TL